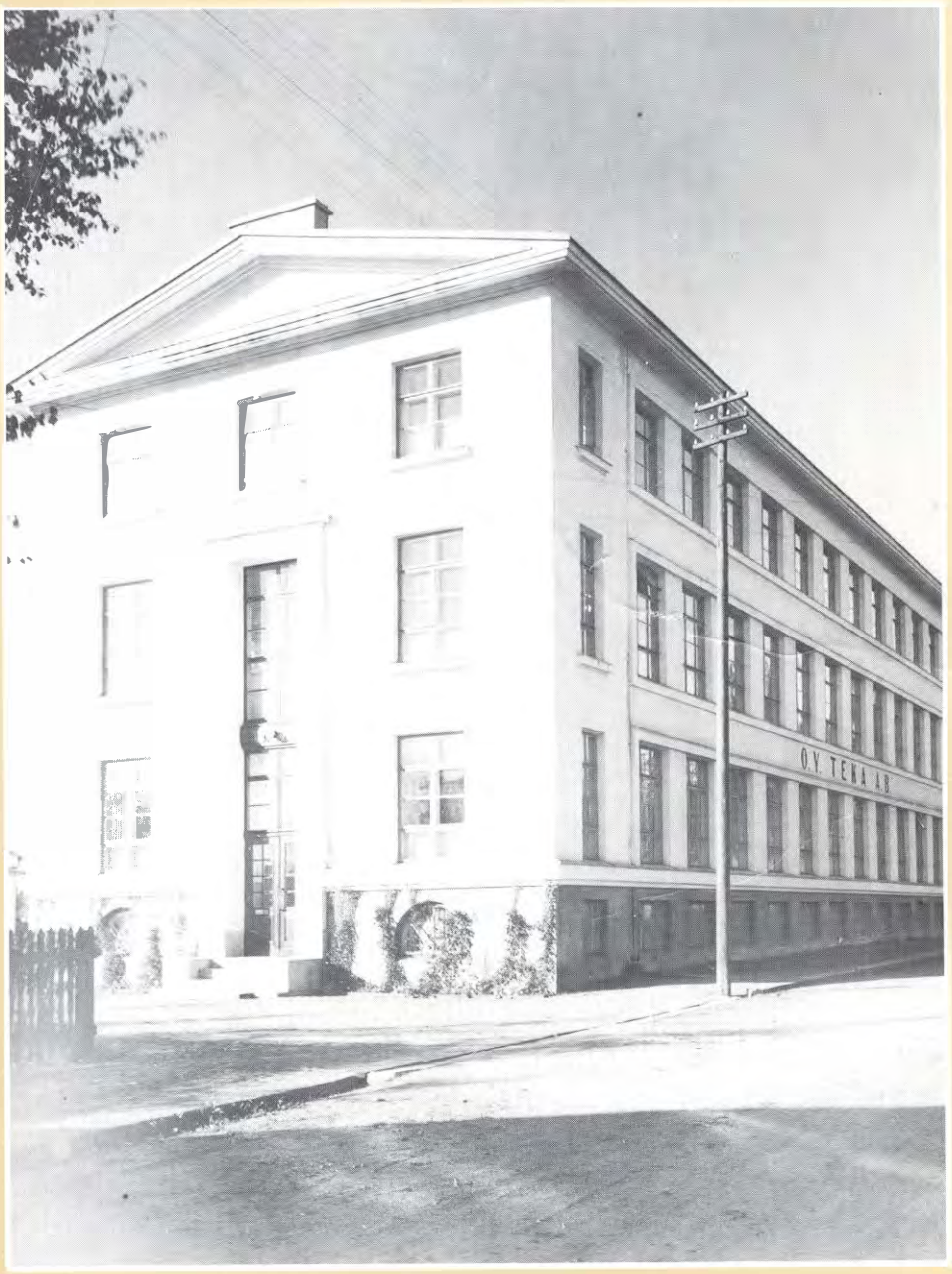
RIIHIMÄKI

JULKAISU 8

Mennyttä ja tulevaa

RIIHIMÄKI-SEURA RY 1996

JULKAISU 8

Mennyttä ja tulevaa

RIIHIMÄKI-SEURA RY 1996

Sisällys

Timo Salminen, Puheenjohtajalta 3

Kalevi Penttilä, Riihimäki-Seura eilen - tänään - huomenna 4

Timo Salminen, Riihimäki - Turku -rautatiesuunnitelmat 1870 - 1930-luvuilla 8

Heikki E. Heinonen, Kesijärvellä keskellä kesää... 12

Antti Kolehmainen, Muistelmia isoisästäni Mikko Adolf Kolehmaisesta 19

Tapio Paukola, Vanhaa Suokylää postipojan silmin nähtynä 24

Kerttu Elomaa, Muistoja rautatien lastentarhasta vuodelta 1919 28

Reijo Virtanen, Talousyhteistyötä yli kuntarajojen 29

Rainer Wulff, Riihimäen messut - liikelaitosten katselmuksesta kestävän kehityksen visioihin 30

Raija Niemi, Yleiskaavalla varaudutaan tulevaisuuteen 32

Timo Salminen, Riihimäki kesällä - Riihimäki-Seuran valokuvauskilpailu 1995 34

Mikko Helasvuo, Historian kerrostumat Rautatienpuistossa 38

Timo Salminen, Tuottamaton rähjä vai arvorakennus - viime vuosien suojelukiistoja Riihimäellä 40

Sari Kivelä, Suomen suurin nuorisoteatteri? 43

Helena Lindstén, Kotipaikkakunnan menneisyyttä - Riihimäen kaupunginmuseo 46

Juha Pesonen, Mitä nyt, Riihimäen kesäkonsertit? 48

Raimo Helenius, Työväenliikkeen vaiheita - Valtakunnallinen työväentalomuseo 49

Jukka Peltonen - Leena Hiltula, Eränkäyntiä - Suomen metsästysmuseo 50

Kaisa Koivisto, Lasin historiaa - Suomen lasimuseo 52

Timo Simanainen, Keräilijän elämäntyö - Riihimäen taidemuseo 54

Seppo Uro, Sotilasviestintää - Valtakunnallinen viestimuseo 56

Jouni Rasimus, Kilometripylväät, matka menneisyyteen 58

Jospa alkaisimme yhdessä valmistella Riihimäen historia kakkosta 60

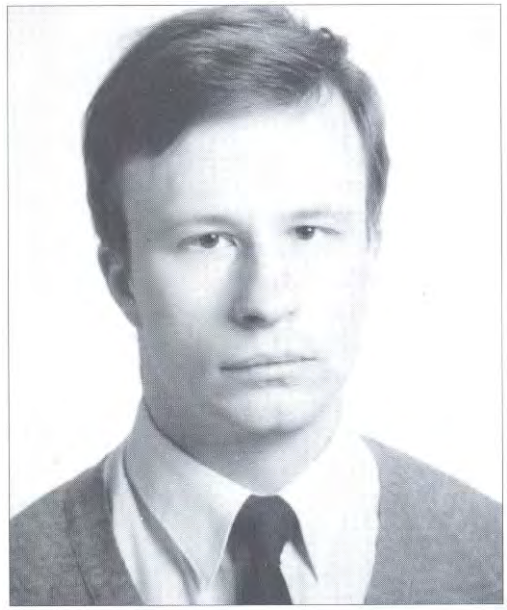
Puheenjohtajalta

TIMO SALMINEN

Riihimäki kehittyy ja muuttuu. Kaikkeen muutokseen sisältyy myönteiset ja kielteiset puolensa, ja näitä muutoksen eri puolia pyrkii myös tämä albumi kartoittamaan.

Julkaisumme kansikuva esittää kadonnutta Riihimäkeä; Tekan tehdasrakennus Koulu- ja Hämeenkadun kulmauksesta purettiin 1970-luvun alussa. Menetimmeköhän kaupunkikuvastamme jotakin?

Kotiseutuyhdistys on keskustelun herättäjä, kannanottaja, huolehtija - rakkikoira, joku sanoisi. Se voisi olla myös yleinen kulttuuriyhdistys, kulttuurin koordinoija, jos voimavarat siihen riittäisivät. Onhan meitä Riihimäki-Seurassakin kaksi ja puoli sataa, mutta aktiivisia lasketaan vain kolmisenkymmentä. Utopioita täytyy silti olla, ja omassa utopiassani näen Riihimäki-Seuran juuri yleisenä kulttuuriyhdistyksenä.

Kulttuuriin kuuluu koko elämä, eikä se tunne ajallisia rajoja. Riihimäki-Seuran kyllästymätön uteliaisuus tavoittelee jo aikoja kivikaudesta kohtuullisen matkan päähän tulevaisuuteen. Toimimme niiden hyviksi koettujen päämäärien puolesta, joista toisaalla tässä julkaisussa kerrotaan, mutta etsimme samalla uusia haasteita.

Kotiseutuyhdistykset eivät säilyttävästä tehtävästään huolimatta ole juuttuneet menneeseen. Historia on kuitenkin läsnä myös nykyisyydessä ja tulevaisuudessa. Jotta voisimme ottaa kantaa ja pyrkiä vaikuttamaan kehitykseen, meidän on sekä seurattava ajan ilmiöitä että muistettava menneisyyden perintö. Ilman emme olisi täällä.

Riihimäellä syksyllä 1996

Riihimäki-Seura eilen, tänään, huomenna

KALEVI PENTTILÄ

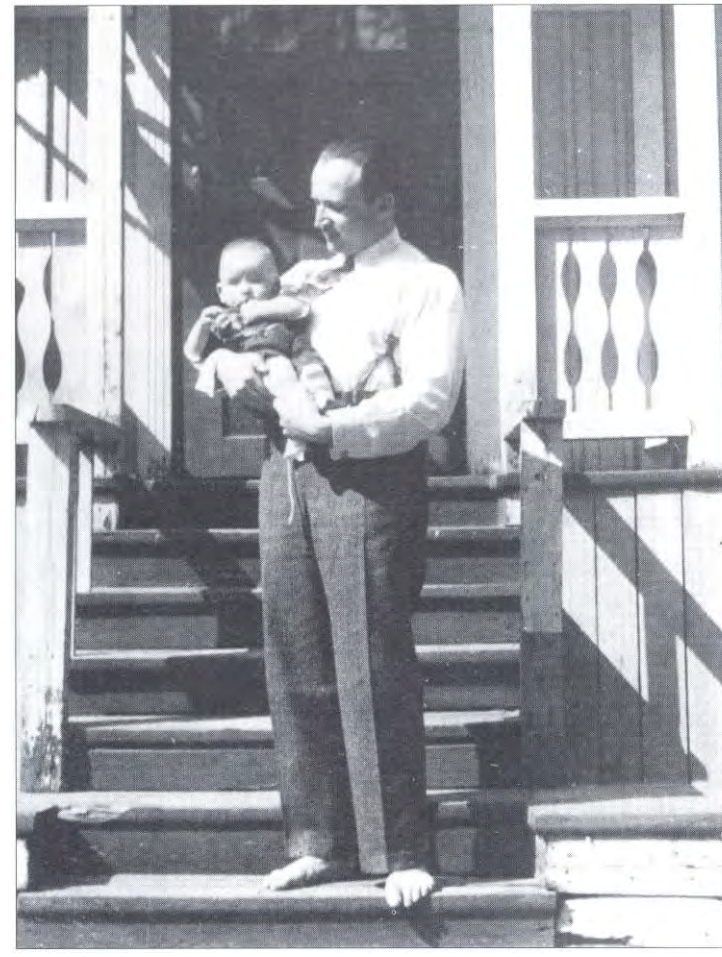
Riihimäki-Seuran syntysanojen lausujana voitaneen pitää kauppalanjohtaja Kalle Lauri Salmista, joka jo vuonna 1934 paikkakunnalle muutettuaan esitti toivomuksen kotiseuruyhdistyksen perustamisesta. Hänellä oli ikään kuin "oma lehmä ojassa", sillä uurena riihimäkeläisenä hän halusi ja tarvitsi tuekseen asiantuntijajoukon. Viisas ajatus.

Salminen esitti ajatuksensa kirkkoherra Wiljo-Kustaa Kuulialalle, kansalaisopiston rehtori Aarne Eskolalle ja eräille muille nuoren kauppalan silmärekeville. Erityisesti opiston rehtori Eskola lämpeni koriseututyölle. Niinpä kansalaisopistossa alkoi Riihimäen historiaa käsittelevä opintopiiri, joka sai erittäin innostuneen vastaanoton. Opiskelijat varmasti keskustelivat myös yhdistyksen perustamisesta. Niin tekivät myös Salminen ja Eskola keskenään. Keväällä 1935 miehet kutsuivat kokoon asiaa valmistelemaan toimikunnan, ja jo 31.5. samana vuonna järjestettiin Riihimäki-Seuran perustamiskokous kansalaisopistolla. Seuran täyttäessä 50 vuotta paljasrettiinkin asiasta kertova muistolaatta opiston seinällä.

Seura lähti voimakkaasti liikkeelle. Niinpä jo vuonna 1937 järjestettiin silloisissa oloissa mittavat Riihimäen Messut. Niiden ohjelmalehrisestä voidaan lukea yhdistyksen itselleen asettamat tavoitteet. Kun tapahtumasta nyt on kulunut jo liki kuusi vuosikymmentä, voidaan tarkastella, ovatko tavoitteet toteutuneet. Samalla nähdään, mitä Riihimäki-Seuralle tänään kuuluu ja kuinka sen tärkeäksi kokemaa työsarkaa tulevaisuudessa aiotaan jatkaa.

Esineperinteen keruu on johtanut siihen, että Riihimäestä on muodostunut valtakunnallisestikin arvioituna merkittävä museokeskus, joka nyt ylpeilee kuudella museollaan.

Henkisen perinteen tallennus alkoi välittömästi seuran perustamisen jälkeen. Alkoi Riihimäen historian kirjoitus, joka valitettavasti jäi kesken kirjoittajan maisteri Heikki Sahlbergin yllättävän kuoleman vuoksi. Aineistoa voitiin toki käyttää hyväksi, kun Riihimäen historia I:ä kirjoitettiin. Kirja valmistui vuonna 1979. Toisaalla tässä julkaisussa kerrotaan, että Riihimäki-Seura on aloittelemassa riihimäkeläisten muistelmien keruuta Riihimäen historia II:n aineistoksi.

Riihimäki-Seuran ensimmäinen puheenjohtaja, kansalaisopiston rehtori Aarne Eskola Seikko-poikansa kanssa kesällä 1934. Kuva Kalevi Penttilän kokoelmat.

Riihimäki-Seuran oma historiateos (Riihimäki-julkaisu n:o 6) ilmestyi 50-vuotisjuhlissa yksitoista vuotta sitten.

Pihojen kaunistuskilpailut on herätetty uudelleen henkiin 1950-luvulla. Niiden myötä ovat syntyneet joka toinen vuosi järjestettävät pihamessut, joilla Riihimäki-Seurakin on ollut mukana alusta alkaen.

Riihimäen kaunistamiseksi on muutoinkin tehty paljon työtä. Näkyvimpänä merkkinä siitä ovat monet patsaat ja muistolaatat. Mm. Riihikiveä seura oli aikoinaan pystyttä-

mässä yhdessä Helsingin Riihimäki-Kerho 52:n kanssa. Ahkerasti on järjestetty myös puistotalkoita. Esimerkiksi vuonna 1994 Riihimäen VPK täyttäessään sata vuotta pesi Riihimäki-Seuran aloitteesta Riihimäen - Pietarin rautatien 100-vuotismuistomerkin Keskuspuistossa veistoksen tekijän Kari Juvan valvonnassa. Samalla kertaa istutettiin puistoon useita koivuja.

Messutoiminta on kehittynyt 60 vuodessa erittäin voimakkaasti Riihimäellä. Erilaiset kauppa- ja teollisuusnäyttelyt ovat saaneet seuraajakseen joka toinen vuosi järjestettävät erämessut. Näilläkin messuilla seuralla on aina ollut oma osastonsa.

Riihimäki-päivän vietto pantiin alkuun seuran toimesta vuonna 1958. Vuonna 1870 valmistunut rautatie Riihimäeltä Pietariin avattiin virallisesti keisari Aleksanteri II:n nimipäivänä 11. syyskuuta. Niinpä Riihimäki pitää tätä päivää eräänlaisena syntymäpäivänään.

Muistelma- ja esitelmätilaisuudet sekä retket ovat koonneet vuosikymmenien aikana runsaasti paikkakuntalaisia yhteen.

Edellä on lyhykäisesti ja lähinnä muistinvaraisesti poimittu muutamia Riihimäki-Seuran tavoitteikseen asettamien päämäärien toteutuksia. Luettelosta puuttuu monia arvokkaita asioita, joiden parissa kotiseututyötä tekevät ovat puuhailleet. Rakennusten suojelu on ollut koko ajan yksi tärkeä muoto. Riihimäen vanhimpiin kuulunut rahvaan asumus oli aikoinaan ns. Linnunlaulu, pieni mökkipahanen Pohjoisen Rautatienkadun varrella. Sen kohtaloksi muodostui aika. Tuhon täydensi tulipalo 3. heinäkuuta 1992. Elokuvateatteri Sampoa on nyt kunnostettu ja se toimii ennen kaikkea nuorisoteatterina. VR:n vesitorni rapistuu rapistumistaan. Rautatielaitoksen histo-

Kukkulalta kukkulalle. Kuva Jouni Rasimus 1995

Riihikiven paljastustilaisuus Paloheimonkadun ja Rajapolun kulmauksessa vuonna 1963. Puhumassa Hjalmar Elomaa. Kuva Arvo Haakana.

riaan eittämättä kuuluvan funkistyylisen muistomerkin soisi jäävän pystyyn ikään kuin maamerkiksi rautateitse Riihimäelle saavuttaessa.

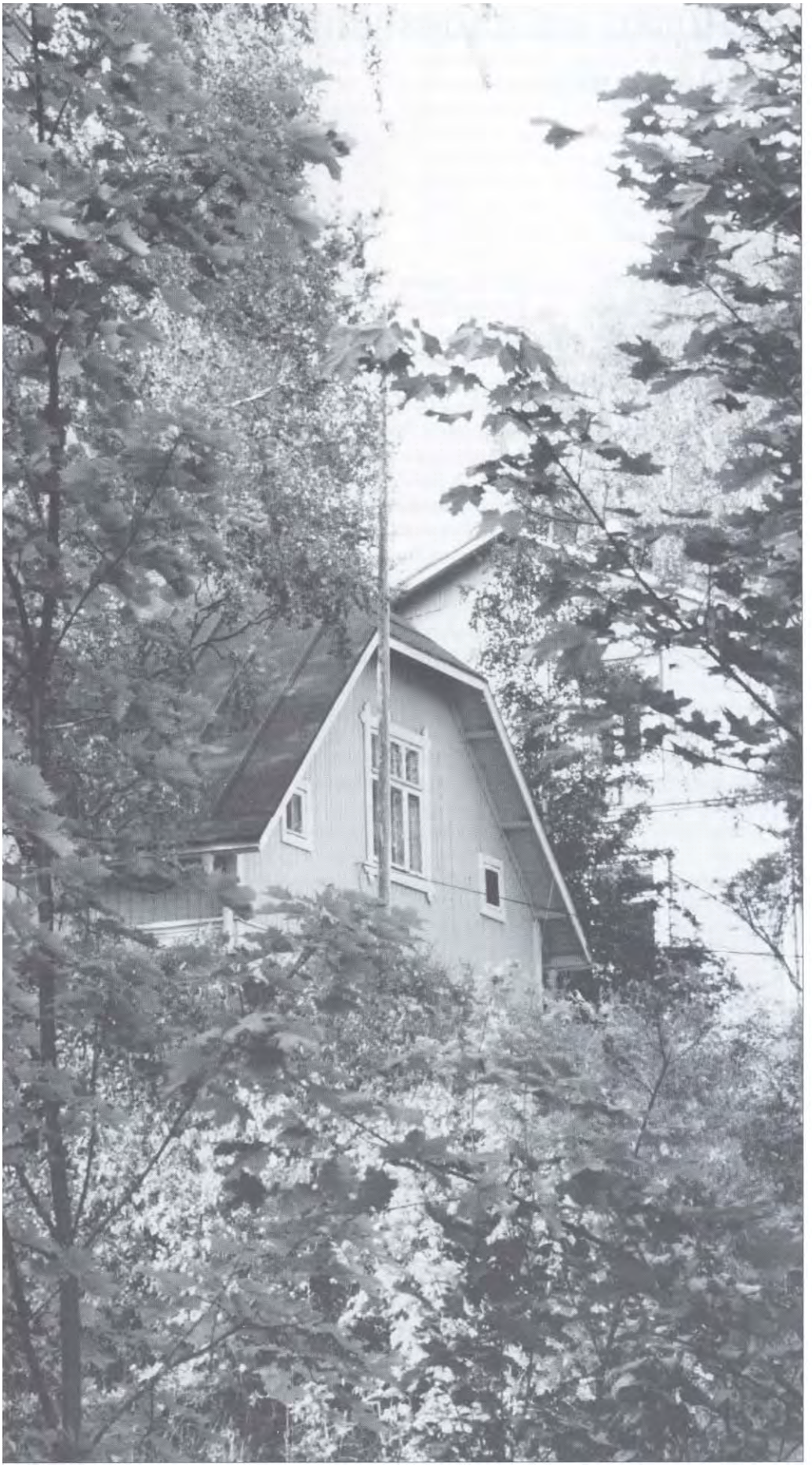
Vanhan "puu-Riihimäen" esittely nykyihmisille on mahdollistunut, kun Riihimäki-Seura on ryhtynyt rakennuttamaan pienoismallia Riihimäestä talvisotaa edeltävältä ajalta. Työstä on valmiina jo melkoinen osa, mutta rahoitusta tarvittaisiin, jotta myös Koivistonmäki ja Harjukylä lähiympäristöineen voitaisiin ikuistaa. Kenties vuosien päästä saamme katsella Riihimäkeämme kokonaisuudessaan.

Julkaisutoiminta on myös ollut seuran ohjelmassa. Siitä on osoituksena tämäkin Riihimäki-julkaisu n:o 8. Seura on teettänyt postikorttejakin. Erityisen hyvä menekki oli vuoden 1986 talviaiheisen valokuvauskilpailun perusteella teetetyllä korttisarjalla, jota ei enää ole saatavilla. Sen sijaan pienoismallista kaksi vuotta sitten painatettuja kortteja on vielä jäljellä.

Vuoden 1995 kesällä järjestetyn valokuvauskilpailun satoa näemme tässä julkaisussa.

Riihimäki-Seuran toiminta jatkuu. Se pohjautuu siihen, mitä on ollut eilen ja tänäänkin. Mitä se on huomenna, on vaikea ennustaa, mutta aivan varmasti hyviksi koetut ja kauan sitten alkuun pannut toimintamuodot edelleenkin säilyvät. Uusia ajatuksia kaivataan silti jatkuvasti. Seura on jo aloittanut arkeologiset tutkimukset Herajoen Penninmäen kivikautisella asuinpaikalla. Tarkoitus on myös ottaa yhteyttä Riihimäellä asuviin vierasmaalaisiin ja suunnata katse eteläiseen naapurivaltioon. Kotiseututyö saattaa jopa voimistua Suomen suuntautuessa kohti Eurooppaa.

Riihimäki 1939 -pienoismallin rakennustyö on alkamassa vuonna 1992. Kuvassa istumassa toinen vasemmalta Malliakopio ky:n Heikki Oikkonen. Riihimäki Seuran pienoismal liryhmäläiset seisomassa Keijo Nieminen, istumassa vasemmalta Aapo Raipale, Tapio Paukola ja Erkki Kallio. Kuva Kari-Veli Lehtonen.

Äkkijyrkän varrelta. Kuva Matti Kosola 1995.

Riihimäki - Turku -rautatiesuunnitelmat 1870 1930-luvuilla

TIMO SALMINEN

Riihimäen rautatienasema syntyi Helsingin - Hämeenlinnan radan varteen 1850-luvun lopussa. Risteysasema siitä muodostui Pietarin radan rakentamisen myötä vuosina 1868 - 1870. Kohta alettiin keskustella rautatien jatkamisesta Riihimäeltä Turkuun, ja aihe pysyi esillä vuosikymmeniä. Lyhyemmän aikaa kaavailtiin myös rataa Riihimäeltä tai Hämeenlinnasta Jyväskylään.

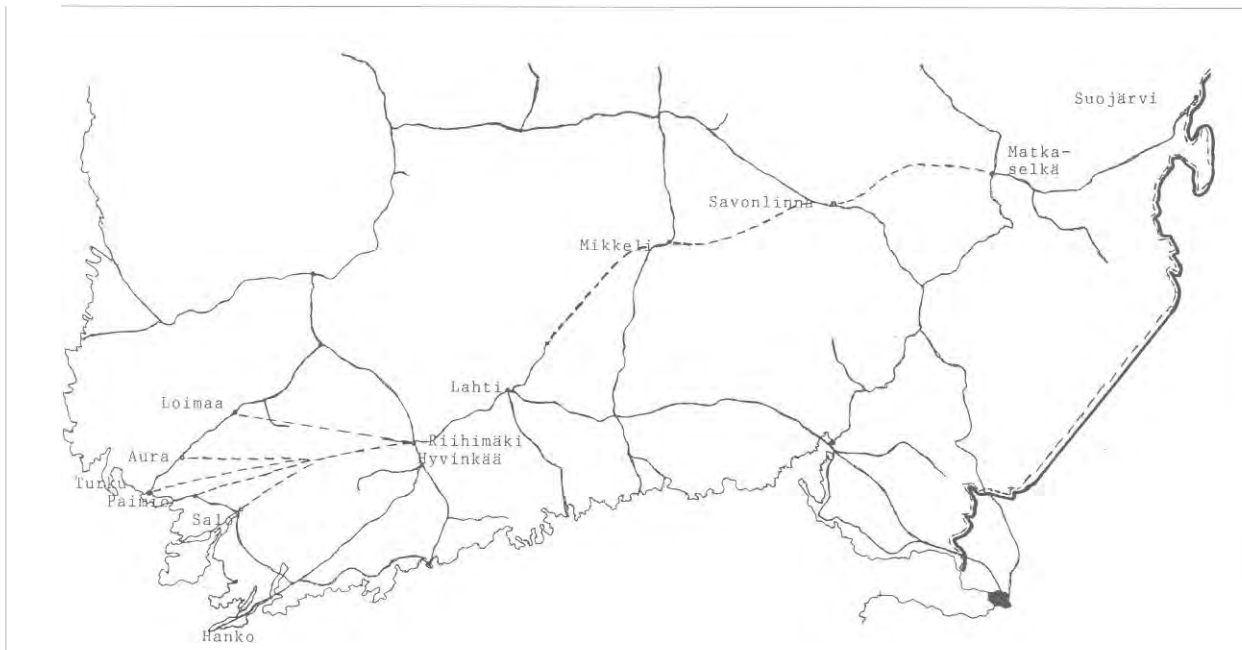
Suomen rautatieverkon laajentaminen herätti viime vuosisadanvaihteen molemmin puolin kiivaita väittelyjä eri ratasuuntien kannattajien välillä. Kiistoissa törmäsivät erilaiset käsitykset rautateiden tehtävästä ja asemasta Suomessa.

Kun valtiopäivät kokoontuivat 54-vuotisen tauon jälkeen vuonna 1863, yhtenä monista päätöstä vaativista kysymyksistä otettiin esiin rautatienrakennukset. Rata Helsingistä Hämeenlinnaan oli valmistunut edellisenä vuonna. Senaatti esitti päätettäväksi, olisiko seuraava rautatie rakennettava Hämeenlinnasta Tampereelle vai Riihimäeltä Lahteen. Riihimäki - Lahti -radan avulla haluttiin yhdistää Päijänteen vesistö Helsingin satamaan. Rautatietä voitaisiin myöhemmin jatkaa Pietariin. Säädyt kuitenkin päättivät ensin rakennettavaksi Hämeenlinnan - Tampereen rautatien, mutta keisarin tahdon vuoksi vuonna 1867 tehtiin uusi päätös, ja Riihimäen - Pietarin rautatie ohitti kotimaisen tärkeysjärjestyksen.

1870-luvulla alettiin suunnitella rautatien rakentamista Turun ja Tampereen välille ja sen yhdistämistä jostakin sopivasta kohdasta, esim. Viialasta, Helsingin - Hämeenlinnan rataan. Tässä yhteydessä nousi ensimmäistä kertaa todelliseen keskusteluun ajatus rakentaa rautatie Turusta Tampereen sijasta Riihimäelle.

Vuoden 1872 valtiopäivien yhdistetyssä valtio- ja talousvaliokunnassa käsiteltiin senaatin esitystä uusiksi rautateiksi Suomessa. Valiokunta päätyi puoltamaan Turun - Tampereen - Hämeenlinnan radan rakentamista. Valiokuntaan aatelissäädystä kuulunut rautatieinsinööri

Riihimäki Turku -ratasuunnitelmat. Piirtänyt Timo Salminen.

Knut Pipping liitti mietintöön vastalauseensa: Hämeenlinnasta tulisi kyllä jatkaa rataa Tampereelle mutta Turun rautatie pitäisi yleisen edun nimissä rakentaa Riihimäelle. Näin se palvelisi paremmin yhteyttä Pietariin. Kauttakulkuliikennettä hän piti Suomen rautateiden tärkeimpiin kuuluvana tehtävänä. Samalla kannalla oli myös muutama muu jäsen.

Porvaris- ja pappissäädyn täysistunnoissa käytiinkin pitkähkö keskustelu Turun radan toisesta päätekohdasta. Porvaristossa Riihimäen suuntaa kannatti etenkin helsinkiläinen kauppias Feodor Kiseleff ja vastusti Turun pormestari Herman Pettet Höckert. Molemmat laskivat Tampereen kaupan suuntautuvan Turun satamaan, jos rautatie kaupunkien välille rakennettaisiin. Niin olisi Riihimäen suunta ollut Turulle vähemmän tuottoisa tai ainakin epävarmempi.

Pappissäädyssä Helsingin normaalikoulun yliopettaja Alfred Kihlman esitti rautatien rakentamista Riihimäeltä Loimaalle, jossa se haarautuisi kahtia Turkuun ja Poriin. Siten olisi koko Turun ja Porin läänin runkorataverkko olemassa. Tammelan kitkkoherra, lääninrovasti August Edvard Granfelt teki esityksen, jonka mukaan rata tulisi rakentaa Turusta Loimaan, Tammelan, Lopen ja Tervakosken kautta Ryttylään, jolloin se palvelisi niin Tammelan teollisuutta kuin Tervakosken paperitehdasta.

Kiivain vastustus tuli tässäkin säädyssä Turusta: tuomiorovasti Torsten Thure Renvall vetosi yleiseen etuun ja vaati pysymistä alkuperäisessä esityksessä. Siten yleisen edun nimissä oli puollettu kumpaakin suuntaa. Kiistalla on laajemmat yhteytensä: ei ollut vielä selvää, tuliko Suomen rataverkon keskuspaikaksi muodostaa Helsinki vai Pietari. Helsinki-keskeinen järjestelmä painottui enemmän Lounais-Suomeen ja oli ajateltu palvelemaan Suomen omaa liikennettä, kun Pietari-keskeinen perustui ajatukseen Venäjän ja Länsi-Euroopan välisten yhteyksien kulkemisesta Suomen kautta.

Päätös syntyi alkuperäisen suunnitelman mukaan: olisi rakennettava rautatie Turusta Tampereelle ja tältä radalta Hämeenlinnaan.

Toiseksi viimeisillä säätyvaltiopäivillä vuonna 1904 porvarissäädyn turkulaisedustajat Axel Reinhold Spoof ja Antti Mikkola tekivät uuden aloitteen rautatien rakentamisesta Riihimäeltä Auraan tai vaihtoehtoisesti Paimioon. Aloitetta ei varsinaisesti käsitelty. Sen sijaan siitä tuli lähtölaukaus sarjalle aloitteita, joilla lähinnä varsinaissuomalaiset edustajat vuosina 1907 - 1933 pyrkivät uudistetussa eduskunnassa saamaan aikaan päätöksen tuon rautatien rakentamisesta. Vuonna 1907 aloitteentekijä tosin oli H.G. Paloheimo. Rautatietä puollettiin entiseen tapaan kauttakulkuliikenteellä ja tarpeella kehittää yhteyksiä Ruotsin suuntaan. Läntiseksi päätepisteeksi esitettiin milloin Turkua, milloin Auraa, Paimiota tai Saloa. Vuonna 1912 rautatievaliokunta esitti linjan tutkimista sekä Saloon että Paimioon, mutta asia jäi pöydälle. Turun kaupungin aloitteesta linjoja oli alustavasti jo tutkittukin.

Kevättä harjulla. Kuva Maija Aaltonen 1995.

Entistä vakavammin Riihimäen - Turun rautatien otti esiin vuonna 1917 asetettu suuri kulkulaitostoimikunta, joka myös esitti rautatietä mm. Riihimäeltä Jyväskylään ja sieltä edelleen Haapajärvelle. Toimikunta laati laajan suunnitelman Suomen rataverkon kehittämiseksi ja laajentamiseksi. Se oletti vuonna 1920 antamassaan esityksessä olojen Venäjällä vähitellen normalisoituvan niin, että kauttakulkuliikenne kävisi jälleen mahdolliseksi ja tarvittaisiin Länsi-Suomeen ainakin kaksi hyvää talvisatamaa, Turku ja Hanko.

Riihimäen - Turun rautatietä toimikunta esitti rakennettavaksi ensi tilassa eli vuosina 1925 - 1930. Radan ajateltiin välittävän liikennettä Venäjällä tuolloin suunnitteilla olleelta Pohjois-Siperian emäradalta Muurmannin radan kautta Suomen satamiin. Toimikunta esitti myös suoraa rautatietä Lahdesta Heinolan, Mikkelin ja Savonlinnan kautta Matkaselkään. Rata Matkaselästä Suojärvelle oli jo rakenteilla, ja yhdistäminen Venäjän rautatieverkkoon olisi käynyt helposti. Kun reitin vielä ajateltiin jatkuvan laivalinjana Turusta Englantiin, kuului Turun - Riihimäen väli todella suurisuuntaiseen kokonaisuuteen. Myöhemmissä tutkimuksissa Lahden - Matkaselän rautatie tosin sitten osoittautui kannattamattomaksi ja hautautui vähitellen. Venäjälläkään ei Pohjois-Siperian emärata toteutunut kokonaisuudessaan: rakennettiin ainoastaan rautatie Vorkutaan pohjoisella Uralilla.

Eduskunnan pyytäessä vuonna 1925 hallitukselta esitystä rakennettavista rautateistä, hallitus tiedusteli rautatiehallituksen ehdotusta. Rautatiehallituksen kirjeessä mainittiin muiden joukossa myös rautatie Riihimäeltä Loimaalle, jossa se yhtyisi Turun - Tampereen rataan. Se liittyi suunnitelmiin Lounais-Suomen rataverkon kehittämisestä. Eduskunnassa Riihimäeltä länteen ja lounaaseen suuntautuneet ehdotukset kuitenkin karsiutuivat kohta alussa eikä niitä varsinaisesti edes käsitelty.

Totuuden hetki koitti lopulta vuonna 1933, jolloin eduskunnan kulkulaitosvaliokunta - vastoin hallituksen esitystä - otti Riihimä-

Allinna. Kuva Valpuri Väyrynen-Larsen 1995.

en - Turun radan tekeillä olleeseen vuosien 1934 - 1938 rautatienrakennusohjelmaan. Perusteena esitettiin maan oman vientiteollisuuden tuotteiden kuljetuksen helpottaminen - etenkin talviaikaan, jolloin usein vain Lounais-Suomen satamat olivat avoimina. Rakennustyö olisi alkanut viimeistään vuonna 1938. Suunnitelmaan oli lisätty myös rautatie Kokkolasta Veteliin eli alku suunnitellulle Kokkolan - Haapajärven radalle.

Ohjelma käsiteltiin varsinaisesti vasta vuoden 1934 valtiopäivillä. Sekä valtiovarain- että kulkulaitosministeri vastustivat kaikkien uusien ratojen lisäämistä rakennusohjelmaan, koska rahaa rakentamiseen oli vähän eikä tarpeellisuuttakaan ollut tutkittu. Kulkulaitosministeri K.E. Linna jopa uhkasi, ettei hallitus vie lakia presidentin vahvistettavaksi, jollei eduskunta hyväksy sitä alkuperäisessä muodossaan.

Eduskunta kävi radan rakentamisesta kaksikin kiivasta keskustelua, koska suuri valiokunta ei suostunut palauttamaan esitystä entiselleen. Keskusteluissa rakentamista puolustettiin myös Lounais-Suomen maa- ja metsätalouden edistämisellä. Kauttakulkuliikenteen elpymiseenkin yhä uskottiin. Vastustajat taasen vetosivat jo olemassa olevaan Hyvinkään - Hangon rautatiehen ja Hangon satamaan. Näiltä uusi Turun rata veisi liikennettä.

Riihimäen - Turun rautatien rakentamista puolustivat täysistuntokeskustelussa etenkin varsinaissuomalaiset kansanedustajat; vastaan olivat toisaalta uusmaalaiset, toisaalta pohjoisen edusmichet. Uusmaalaiset kantoivat huolta Hangon satamasta ja pohjoisen edustajat yleisesti toivoivat rautatienrakennusten keskittämistä entistä enemmän Pohjois-Suomeen. Ensimmäisen äänestyksen hallituksen alkuperäinen esitys voitti äänin 92 - 87.

Lopulta hallituksen esitys hyväksyttiin ilman lisäyksiä. Äänestysnumerot olivat 105 - 68. Muut kuin varsinaissuomalaiset, etelähämäläiset ja eteläsavolaiset kansanedustajat civät olleet vakuuttunect radan tarpeellisuudesta. Riihimäen - Turun rautatien rakentamisen kannattavuus toivottiin tutkittavaksi.

Vuonna 1932 asetettu kulkulaitoskomitea selvittikin Riihimäen - Turun rautatien rakentamisen kannattavuuden ja mietinnössään vuonna 1936 totesi radan kannattamattomaksi. Sen sijaan piti rakentaa rautatie Helsingistä Kouvolaan. Koska Helsingin satama voitiin jäänmurtajalaivaston suurennuttua pitää ympärivuotisesti avoinna, piti ennen kaikkea pääkaupungin liikenneyhteyksiä parantaa. Sama komitea torjui myös Riihimäen - Jyväskylän rautatien rakentamisen.

Sillä erää keskustelu Riihimäki - Turku - radasta päättyi siihen. Ratasuunnitelman kaatoivat lähinnä Venäjän sisällissota sekä perustetun Neuvostoliiton eristyneisyys ja sieltä tulevan liikenteen vähäisyys. Valtion taloudellisen tilanteen heikkous vaikutti myös osaltaan. Riihimäen kehitystä Turun rautatien rakentaminen olisi nopeuttanut entisestään, joten ei ole ihme, että siitä viime aikoinakin on näillä seuduilla silloin tällöin puhuttu.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Valtiopäivät 1863, 1867, 1872, 1904 - 1934: pöytäkirjat, liitteet ja asiakirjat.

VALTIONRAUTATIET 1912 - 1937. 1. Helsinki 1937.

Kesijärvellä keskellä kesää...

HEIKKI E. HEINONEN

Oli vuoden 1940 kesä, kun isäni sanoi pyhäaamuna:

"Tänään kävelemmekin Heikin kanssa Kulmalan asemalle. Pääsemme siellä Kesijärven junaan istumaan. Sitten pidämme paikkoja äidille ja Kirstille."

Niin sitä lähdettiin kävelemään. Olimme aikaisemminkin käyneet Kesijärvellä, mutta junaan olimme menneet lasitehtaan asemalla. Juna oli siellä kuitenkin jo täynnä ihmisiä, emme oikein olleet päässeet istumaan, joten olin itkenyt ja vakuuttanut, etten koskaan enää lähde Kesijärvelle.

"Kulmalaan on ihan sama matka kuin lasitehtaan asemalle", koetti isä vakuuttaa äitiä, mutta tämä ei halunnut lähteä kävelemään "poispäin järveltä". "Kai sinä jaksat kävellä Kulmalaan, se on tuolla, missä tuo Eteläinen koulu näkyy."

"Kyllä jaksan", sanoin ja katsoin kammarin ikkunasta kaukaa metsän läpi näkyvää taloa, jossa oli kummalliset häkkyrät katolla. Niin lähdettiin astelemaan. Asuimme Pekkolan talossa Lasitehtaantien lähellä; pihasta käännyttiin vasemmalle, sitten oikealle ja kohta oltiin Lasitehtaantiellä. Rata kulki siinä kohtaa aivan tien reunassa. Kun pääsimme tietä Sakon portin kohdalle, menimme radalle. Radan viertä kulki paljon käytetty polku. Kävelimme rinnakkain. Isä sanoi:

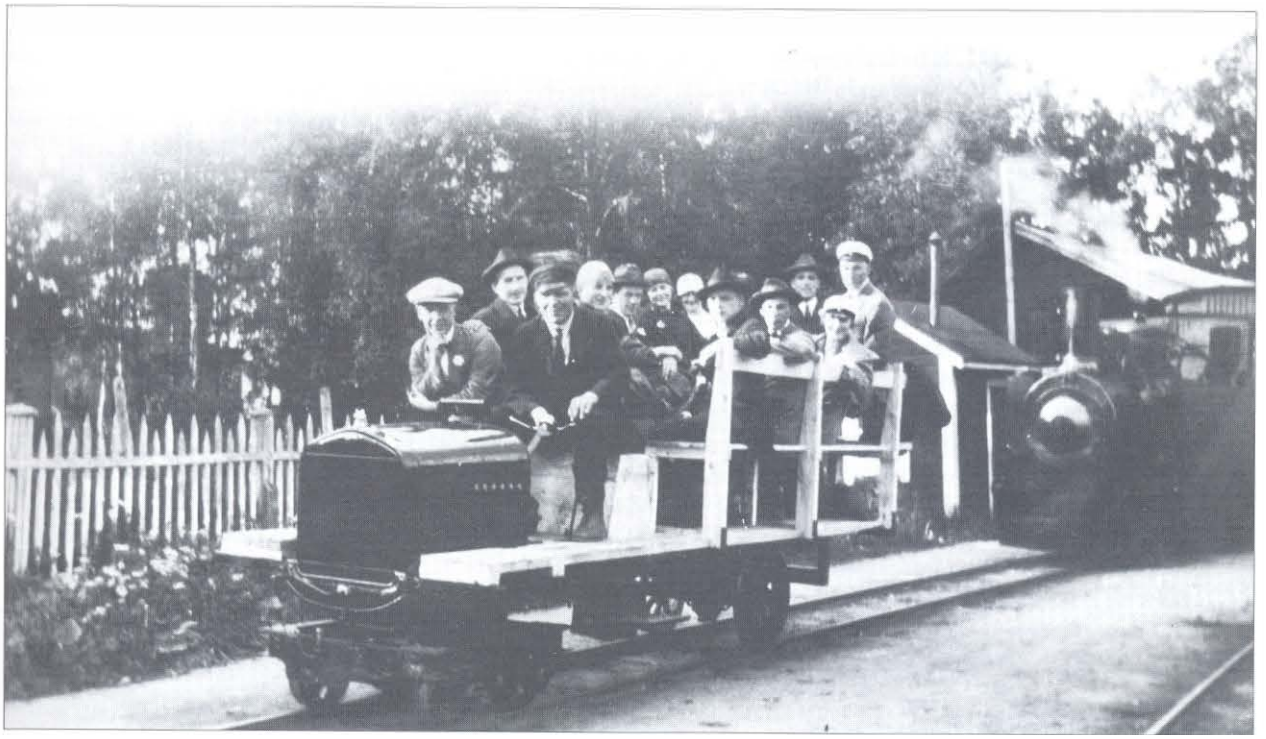
"Pidä kädestä kiinni. Tässä pölkkyjen päässä on muuten paha kävellä."

Minä pidin isää tiukasti kädestä kiinni. En koskaan ollut kävellen päässyt asetehtaan portin ohi - portista sisälle kyllä montakin kertaa, kun Kirsti oli vienyt isälle eväitä ja minä olin päässyt mukaan. Isä oli asetehtaalla lämmittäjänä: siinä hommassa piti tehdä tuuritöitä, eikä isä aina ollut kotona ruoka-aikana. Portin päällä oli isot kirjaimet, tiesin että siinä luki S-A-K-O, Sako. Sakon ohi olin kyllä päässyt monta kertaa isän pyörällä - siinä oli ohjaustangon päällä istuin ihan minua varten - silloinkin, kun olimme olleet rautakaupassa hakemassa "riimukkee hotaki" tai kun olin ollut "palturin pihalla pitillä". Ihan pienenä minua oli kuljetettu rattaissa torille ja Patastenmäkeen saakka.

Asetehtaan jälkeen oli vähän peltoa. Pian rata meni ison ojan yli. Siinä oli aika vähän vettä, mutta kysyin: "Isä, mikä joki rää on?

Lopen rautatien veturi n:o 2, 3 tai 4 1920 luvun lopulla. Kuljettaja on Kalle Laakso Kuva Timo Salmisen kokoelmat.

Moottoriresiina Lopen rautatiellä 1920-luvun lopulla. Takana näkyvä veturi on nähtävästi n:o 5. Kuva Kalevi Penttilän kokoelmat.

Mihin toi vesi menee?"

"Eihän tämä nyt ihan joki ole, vaan Karoliinaoja. Se kääntyy tuossa vasemmalle ja menee sitten melko suoraan Vantaanjokeen. Sen sinä olet nähnyt Jokikylässä, siellä missä minä asuin pienenä. Vantaanjoki laskee mereen Helsingissä."

Jokikylän minä tiesin, siellä mummu ja vaari olivat asuneet ennen sotaa, nyt Jokikylän läpi mentiin mummulle Patastenmäkeen. Helsingissä taas asuivat Aarne-setä ja serkkuni Anna-Liisa ja Marjatta ja niiden äiti Vieno-täti, joka laittoi pahanmakuista kastiketta. Olin isän kanssa käynyt siellä joskus alkukesästä. "Asuuko Aarne Vantaanjoen lähellä?"

"Ei siellä päinkään. Mutta meri on siinä lähellä, jos muistat?" Kyllä minä muistin. Mutta nyt olimme tulleet metsään, jossa suuria puita kasvoi molemmin puolin rataa. Minua jotenkin pelotti.

Sitten huomasin, että iso kivitalo, joka näkyy meidän kammarin ikkunasta, on jo ihan lähellä, ja kysyin: "Mikä talo toi on, missä on tommoset katolla?"

"Se on Eteläinen koulu ja siellä on ilmanvaihtotorvet katolla... Sitä koulua minäkin kävin aikanaan, tosin puukoulun puolella. Ja vaari suoritti siellä kansakoulun aikuisena miehenä. Tuo kivikoulu on uudempi. Eteläiselle koululle sinäkin varmaan joskus menet."

"Kirsti käy lasitehtaan koulua. Minä olin siellä ja vieras täti pisti minua. Ei se ole kiva paikka. Eteläisellä koululla ei varmaan pistetä."

"Ai niin sinä olit rokotettavana. Sehän tietysti sattui."

"Niin sattui. Ja jalka tuli kipeäksi. Siinä on sellainen jälki." - Vasemmalla oli iso punainen talo, jossa ei ollut ikkunoita eikä ovea. "Mikä talo toi on?"

"Se on kaljatehtaan makasiini, semmoinen varasto. Ja tuossa näkyy pannuhuone ja pitkä piippu." Piippu oli paljon isompi kuin Sakon piippu eikä se ollut valkoinen. Minua alkoi väsyttää.

"Ota isä syliin, mä en jaksa enää kävellä."

"Sinähän lupasit kävellä koko matkan, mikset enää halua kävellä?"

"En minä jaksa. Tännehän on viis kilometriä!" - Meillä oli ollut kylässä joku mies, jota isä sanoi serkukseen. Se oli tullut kävellen asemalta asti kuumana päivänä. Mies oli iso ja lihava, ja hän puuskahti heti, kun oli hyvää päivää sanonut: "Tännehän on viis kilometriä!" Niin minäkin nyt osasin sanoa isälle, kun tarkoitin, että matka on hirveän pitkä. Isä pisti nauruksi ja otti minut syliin. Siitä oli hyvä katsella, kun ei tarvinnut enää varoa ratapölkkyjen päitä.

Rata kaartui kohta oikealle. Sitten tuli pitkä talo, jossa oli harvakseltaan ikkunoita. Kysyin: "Kuka siinä asuu?"

"Ei siinä kerään asu, eihän siinä ole savupiippujakaan... Se on Lopen radan vaunutalli, siellä pidetään niitä vaunuja, jotka eivät ole ajossa. Nyt kyllä kaikki matkustajavaunut ovat kulussa, junassa on varmaan taas monta avo-

vaunuakin."

"Ai talli; onko siellä sitten hevonenkin?" Me olimme olleet talvella Kitinojalla Riuttassa soraa paossa, joten tiesin kaikki maatalon eläimet ja rakennukset. Kitinojilla oli hevonen, jota ajoi tavallisesti renki Antti, mutta myös Kitinojan pappa. Nyt meillä oli Kitinojalta maitorinki.

"Ei rautatiellä ole hevosia vetämässä - enää. Höyryveturihan junaa vetää, niin kuin olet monet kerrat nähnyt. Ja Lopen radalla on myös niitä moottorivaunuja, joita sanotaan resiinoiksi. Kohta näet, kun juna tulee, että siinä on paljon vaunuja ja kaksi veturia vetämässä. Nyt tullaankin Kulmalan asemalle."

Ei se talo minusta asemalta näyttänyt. Ei lasitehtaallakaan mitään asemataloa ollut, mutta olin käynyt isän kanssa ison junan asemalla, ja siellä oli oikein suuria rakennuksia ja semmoiset laiturit. Yhtenä päivänä isä oli sanonut: "Nyt mennään ryssän junaa katsomaan", ja olimme menneet asemalaiturille ihan veturin viereen. Minä katsoin ihmeissäni ryssää, joka ajoi veturia ja sanoin: "Oikeinhan siellä on mies ajamassa..." Minua harmitti jälkeen päin, kun minun oli pitänyt sanoa: eihän se veturinkuljettaja ole ryssä vaan ihminen! Mutta nyt oli ihmisiä paljon odottamassa radan varressa Kulmalassa, ihan kuin oikealla asemalla. Tie kulki siinä radan yli, ja asematalo oli yhtä aikaa radan vieressä ja tien vieressä.

"Tästä jos menisi tie tuon radan paikalla ihan suoraan, niin päästäisiin Patastenmäen ylikäytävälle. Olisi ihan suora tie Mäkeen."

"Ai mummulle? Onko me menty sinne tätä kautta?"

"Eihän tässä ole sellaista pyörällä ajettavaa tietä, tai oikeastaan on... Kaipa täällä on ne samat polut ja tiet kuin silloin, kun asuin pienenä tuolla Jokikylässä. Silloin vain oli aitoja enemmän kuin nyt... Kyllä me olemme joutuneet menemään ihan eri kautta: tuonne sähkölaitoksen tykö ja siitä sitten Jokikylään ja radan vartta Patastenmäkeen muorin ja vaarin luo."

Olin kerran ollut äidin kanssa mummulla käymässä. Lähtiessä mummu oli sanonut: "Poikekkaas Jokikylässä vanhaamuaria kattoon!" Vanhamuori oli kuulemma vaarin äiti. Olimme poikenneet taloon, joka oli vanhanmuorin mökki. Siellä oli istunut tuolilla kädet tiukasti polvilla vihaisen näköinen vanha nainen. Se oli meidän vanhamuori. Ei se silloin sanonut minulle mitään, mutta olin pelästynyt ja ruvennut itkemään. Kohta olikin lähdetty pois. Muorin sanottiin silloin olleen 90 vuotta vanha. Äiti oli lähtenyt työntämään minua rattaissa, vaikka olikin sanonut: "Kyllä sinä jo olet liian iso ja painava rattaissa työnnettäväksi. Ja kun näissä on vain yksi aisa!"

Nyt katsoin isän osoittamaan suuntaan, ja siellä pellon takana näkyi sähkölaitoksen piippu. Se oli minusta maailman korkein savupiippu, Sakossa ainakin oli paljon pienempi... Mutta junakin jo tuli ihan lähellä! Kaksi veturia sitä veti kovasti puuskuttaen, sillä rata nousi siinä ylämäkeä.

Kohta juna pysähtyi ja kaikki ihmiset lähtivät ryntäämään vaunuihin.

"Matkustajavaunut ovat varmasti ihan täynnä", sanoi isä. "Mennään avovaunuun, mutta ei ihan ensimmäisiin. Vetureista lentää kumminkin nokea, ja äitin ja Kirstin kesävaatteet tulevat likaisiksi. Ja siitä on sitten sanomista koko loppuviikoksi."

Tavalliseen vaunuun oli laitettu penkit pitkittäin. Pääsimme heti istumaan, isä pisti koppansa penkin alle ja istui sitten jalat ihan leveällään, että "jää tilaa äidin ja Kirstinkin istua".

"Eukko ja tytär tulevat lasitehtaalta", hän sanoi parille isolle pojalle, jotka yrittivät tunkea istumaan. "Tämän Heikin minä otan sitten syliin. Sitä kumminkin alkaa kohta väsyttää, kun kävelimme niin pitkän matkan."

Veturi viheltää hihkaisi, ja juna lähti hitaasti liikkeelle. Kohta se sai vauhtia. Minä katselin samoja taloja, jotka olimme nähneet tullessa. Minä tunsin jo vaunutallin ja kaljatehtaan. Sen kohdalla rata kaartoi vasemmalle. Juna kulki jo vaikka kuinka kovaa.

"Junan täytyy ottaa vauhtia tässä metsän kohdalla ja Karoliinaojan notkossa. Sitten se pääsee tuon pitkän mäen ylös ohi Sakon."

Ennen Sakoa veturi vihelsi pitkään. "Miksi se vihelsi?" kysyin.

"Tuolta Sakon portista saattaa tulla ihmisiä ulos. Niitä pitää varottaa, etteivät jää alle. Jos sieltä on auto tulossa, sen kuljettaja ei kuule, mutta porttivahti kuulee eikä päästä autoa junan alle. Joskus aikanaan siinä on kolari sattunut, mutta nyt porttivahti pitää portin kiinni ja avaa sen vasta sitten, kun auto on menossa sisään tai ulos."

Junan vauhti hiljeni kovasti mäessä. "Katto isä, meidän maitotinkipaikka!"

Meille kääntyvän tien kulmassa olevaan pylvääseen oli isäni lyönyt kaksi isoa, suorakulmaista koukkua vähän eri puolille pylvästä. "Me on tehty maitotinki Kitinojan kanssa.

Kesijärven juna Launosten asemalla. Kuva Kalevi Penttilän kokoelmat.

Kun Kitinoja tai niitten renki vie maitoa meijeriin, se pistää meille tulevan maitokannun tähän koukkuun. Toiseen koukkuun tulee Kauppisen maitokannu. Kun täysi kannu haetaan, jätetään koukkuun toinen, tyhjä maitokannu!" Kauppisen Otto asui myös Pekkolan talossa ja oli Sakossa lämmittäjänä niin kuin isänikin. Isä oli teettänyt kaksi peltistä maitokannua, niissä oli messinkinen kilpi, jossa luki Eino Heinonen.

Kun isä oli saanut isot koukut hakattua moskavasaralla sähköpylvääseen, oli viereisessä talossa asuva Muna Virtasen isopoika tullut rähjäämään: "Ei siihen saa mitään hakata. Minä revin ne koukut irti, kun lähdette!" "Sopii yrittää", oli isäni vastannut. "Ne on kyllä aika tiukasti kiinni. Eikä ne ruostukaan, kun ne on piippuosastolla sinistetty niin kuin pyssynpiiput..." Siinä ne koukut olivat edelleenkin, tuskin Virtasen poika oli edes yrittänyt niitä irrottaa.

Salmelan puutarhan kohdalla juna tuntui melkein pysähtyvän. "Isä isä, koti näkyy!" - Sieltä se Pekkolan talo näkyikin. Äitiä ja Kirstiä ei näkynyt missään, ja minä ihan hätäännyin: "Onkohan ne lähteneet ollenkaan..."

"Älä nyt hassuttele, nehän lähtivät samaan aikaan kuin me, kyllä ne ovat jo lasitehtaan asemalla... Katso nyt lasitehdasta."

Kyllähän minä olin lasitehtaan nähnyt, mutta katsoin kumminkin.

Juna sai uutta vauhtia, kun se pääsi lasitehtaan pitkän ja korkean aidan kohdalle alamäkeen. Siinä oli isoja rakennuksia aidan sisäpuolella ja asuintaloja toisella puolella rataa. Kohta juna vihelsi taas. "Nyt se jo jarruttaa", isä sanoi. Kun juna oli melkein pysähtynyt, isä huomasi äidin ja Kirstin vähän matkan päässä.

"Tulkaa äkkiä tänne, niin pääsette vielä istumaan. Me miehet pidimme teille paikkoja!" Ja niin äiti ja siskoni pääsivät istumaan. Äiti pisti eväskorin penkin alle, Kirsti piti laukustaan tiukasti kiinni. Hän istui isän viereen ja alkoi huudella jollekin tytölle, jolla ei vielä ollut paikkaa. "Ota Heikki syliin, niin tuo Ritva pääsee tähän istumaan."

Isä nosti minut syliinsä, ja kaikki saivat hyvän istumapaikan. "Eikös sinua yhtään väsytä, kun kävelit sinne Kulmalaan asti. Vai pitikö isän taas kantaa", äiti kysyi.

"Kyllä se vähän matkaa kantoi", minä sanoin. "Mutta minä näin paljon isoja taloja ja sähkölaitoksen ja melkein mummulle asti."

Muuta minä en sitten matkasta muistakaan, ennen kuin heräsin isän sylissä jossakin paikassa, jota hän sanoi Santamäeksi. Kun siinä oli tiiliset talot molemmin puolin rataa, minä olin hetkessä hereillä.

Tukit suihkussa. Kuva Ari Elovirta 1995

"Tuossa on Santamäen mylly, se on Paloheimon niin kuin tiilitehdaskin, jonka kohdalla vielä nukuit. Tuo toinen rakennus on pullokermatehdas... Kun tästä päästään liikkeelle, ollaankin jo Launosissa. Siellä on oikea asemarakennus. Älä nyt enää nuku!"

Enkä minä nukkunutkaan. Tultiin Launosiin, ja siinä oli asemarakennus radan lähellä. "Sehän on puuta. Riihimäessä ison junan asema ei ole puuta! Mutta mikäs tuo kivitalo on?" Minä tunsin kivitalot. Sakon porttia vastapäätä oli suuri talo, joka oli tehty punaisista tiilistä. Se oli hieno talo, ja ihmiset sanoivat sitä "Kivitalo-Lehdon" taloksi. "Tuolla on kivitalolehdon talo", sanoin. "Taitaa olla Launosten Osuuskauppa", arveli isä. Kyllä minä ihmettelin. Meidän lähellä oli Ahjon kauppa, ja se oli puutalossa.

"Isä, tiilitehtaasta saa tiiliä. Miks ne ei tehneet niistä asemaa?" "Tämä asema on vanhempi kuin tiilitehdas. Paloheimolla on saha tuolla Kesijärven rannalla. Se toi sieltä lautoja ja hirsiä, joista tämä asema on tehty."

Sitten veturit taas hihkaisivat ja lähtivät laskemaan pitkää mäkeä. Jonkin ajan päästä isommat lapset huusivat: "Jätvi näkyy!" He olivat kurkkineet junasta niin, että aikaihmisten oli pitänyt varoitella.

Kohta juna pysähtyi, ja kaikki alkoivat mennä junasta alas. Oltiin aivan Kesijärven hiekkarannan vieressä. Ihmisiä oli ennestään jo paljon. "Jotkut on tulleet resiinalla", tiesi sisareni Kirsti. "Mennään tuonne oikealle, ihan tuonne puiden varjoon", sanoi äiti. Niin menimmekin. Siellä oli lähde, semmoinen paikka, jossa tuli vettä maan alta. Lähteestä meni oja järveen. Ihmiset olivat tuoneet maitopullo-

jaan lähteeseen. Iso poika, Saarisen Aulis, joka oli Kirstin koulukaveri, toi myös maitopulloaan: "Kato, panin tän kaulaan narun. Sidon sen tohon lepän oksaan, niin ei pääse hukkumaan", hän touhusi Kirstille.

"Nyt mennään kaikki uimaan", sanoi isä, "paitsi äiti, joka ei varmaan uskalla, jos vesi on kylmää."

"Kyllä minä menen ja vien Heikin mukanani. Mutta ei mennä kauas, että voidaan vahtia tavaroita." Meillä oli iso viltti mukana. Se levitettiin hiekalle, eväät pantiin viltin reunan alle. Minulla ei ollut mitään päälläni, kun menin vesirajaan. "Täällähän on näkinkenkiä", huuteli sisareni, joka jo polskutteli vedessä. "Tule Heikki katsomaan."

Kun oli tarpeeksi polskittu, äiti laittoi minulle housut jalkaan. Isä otti lähteestä kahvipannuun vettä. "Lähdetääns me miehet keittään kahvia!" Toisessa päässä rantaa oli kummallinen talo, jossa ei ollut kaikkia seiniä. Menimme sinne. Siellä oli hirveän iso ja kuuma hella. Hellalla oli ihmisten kahvipannuja ja kattiloita. Ihmiset seisoskelivat lähellä odottamassa. He kuuntelivat soittoa, joka kuului isosta kovaäänisestä. "Täällä on talon puolesta ramohvooni", sanoi isä. "On mukava kuunnella, kun soitetaan levyjä." Min kuulin, kun torvesta tuli laulu "Lauantai kun tullut on, alkaaloimme karkelon..." Minä en tiennyt, mitä tarkoittaa "alkaaloimme", mutta niin se sanoi ihan selvästi. Se sama laulu oli tullut joskus radiosta, ja se mies sanoi silloinkin ihan samalla tavalla.

Katselin Kesijärvelle. Toisen rannan lähellä oli purjevene. Sitten yli lensi iso valkoinen lintu. "Isä, mikä lintu toi on? Se on isompi kuin varis ja harakka!" "No sehän on lokki", sanoi isä. Lokki, lokki? Onko vielä kolmaskin lokki? Kun olimme Riuttassa sotaa paossa, meillä oli omat patjat mukana. Niitä sanottiin lokkipatjoiksi. Sitten olin kuullut, että Kirstillä on lokki, johon se piirtää. Olin kysynyt, että miksi kaksi erilaista tavaraa on lokki. "Sinä et ymmärrä mitään, kun olet noin pieni", oli sisareni sanonut. "Nääs patjassa on flokkia, revittyä lumppua. Se on oikeasti flokkipatja. Ja piirustuslehtiö on fiinisti sanottuna blokki." Olin yrittänyt sanoa noita hienoja sanoja, mutta minusta oli helpompaa sanoa "plokki"- ihan niin kuin Varman Tuulo sanoi kerran "pläkki plootu" ja nauroi päälle.

Nyt kysyin: "Onko se erilainen lokki kuin on patjassa? Pannaanko sen höyheniä patjaan, niinku kanan höyheniä tyynyyn?" Isällä kesti hetken aikaa, ennen kuin hän ymmärsi. "Kyllä tämä on pelkkä lokki. Ja patjassa on sisällä flokkia, revittyjä vaatteita eli lumppuja." Isällekin oli vaikeaa sanoa "flokki". - "Ei tää hämäläinen kieli oikein taivu sanoon noita ulkomaan sanoja. Mutta yritä sinä isona opetella niitä, että saat parempia töitä kuin isäsi!"

Isä sai kahvin keitetyksi. Menimme äidin luo viltille. Kirsti oli jossakin. "Missäs se likka on?" Isä katseli ympärilleen. "Oli jotain koulukavereita, niitten kanssa se ui tuossa vähän matkan päässä." "Olis tätä sumppia sillekin", sanoi isä. Kirsti tuli juomaan ja syömään. Mi-

M.A. Kolehmaisen perhe Suomi-moottoriveneessään Toivanjoen suulla Kesijärvellä 1920-luvulla. Perämiehenä M.A. Kolehmainen, vieressä tytär Elsa, oikealla Vilho ja Adolf, vasemmalla Adolfin pojat Pentti ja Jaakko. Kuva Antti Kolehmaisen kokoelmat.

näkin halusin kahvia, mutta Kirsti sanoi "Ei sitä kaikille pikkukakaroille anneta, kun se on kortilla. Ja sinulle tulee isona musta tukka, kun aina juot kahvia."

Aloin miettiä tukan mustumista. Kun olimme olleet talvella sotaa paossa, Kitinojan pappa oli istunut keittiön pöydän ääressä ja napsutellut sormillaan pöytää. Minä olin istunut vieressä ja yrittänyt samaa. Sitten minä olin sanonut: "Minulla on valkoinen tukka niin kuin Kitinojan papalla." "Niinhän se nä kyy olevan sinulla vaalea tukka, vaan minullapa oli tumma rukka, joka ensin ruli harmaaksi ja sitten valkoiseksi." "Minulla on valkoinen tukka eikä se tule mustaksi!" - Jos kumminkin rukka mustuu, niin se tulee vanhana harmaaksi ja lopulta valkoiseksi. Mutta pannaan kahvin sekaan kermaa, eipä tukka ainakaan mustaksi muutu! Niinpä minä sain vähän kahvia. Siinä oli paljon maitoa seassa.

Leikin vesirajassa hiekasta löytämilläni kuivilla näkinkengillä. Kun lähdettiin kotiin, halusin aivan väkisin ottaa ne mukaani. Sisko valitsi parhaat näkinkengät, ja olin tyytyväinen.

Junassa oli samat vaunut kuin tullessa. Isä meni edellä ja sai meille taas istumapaikat. Minä varmaan nukahdin heti isän syliin, koska en muista kotimatkasta juuri mitään. Mutta heräsin siihen, että minua paleli. Taisin kitistä vähän, koska isä sanoi: "Katsopas Heikki kökköjä!" Olin hetkessä hereillä. Olimme semmoisessa paikassa, jota isä sanoi Jussilan suoksi. Suolla oli pieniä ruskeita kasoja. "Suosta otetaan turvetta tuolla isolla koneella. Siitä tulee tuommoisia turveviiluja, jotka levitetään suon pinnalle. Aurinko kuivaa turpeet. Välillä ne käännetään, jotta toinenkin puoli kuivuu. Sitten turpeet katkotaan pätkiksi ja niistä tehdään kökköjä. Syksymmällä kuivat turpeet lastataan junaan ja viedään tiilitehtaalle polttoaineeksi..."

En jaksanut sillä kertaa kysellä turpeista mitään. Samassa juna alkoi jarruttaa, kun tultiin lasitehtaan asemalle. Lähdimme kävelemään kotia kohti. Siinä oli se lasitehtaan koulukin, jossa minua oli pistetty. Toiselle puolelle tietä, koulua vastapäätä oli tehty joitakin talonnäköisiä. "Isä, mitä noi on?"

"Lasitehdas täyttää kohta kolmekymmentä vuotta, ja tähän tehdään semmoista juhlalavaa. Tullaan sitten katsomaan, kun on ne juhlat. Lavalla soittaa silloin torvisoittokunta."

Ei oltu vielä edes Pätkäpytingin kohdalla, kun minä sanoin: "Isä, kanna mua. Mä en jaksa kävellä."

Kesä on uimalan aikaa. Kuva Jouni Rasimus 1995.

Aina märkä. Kuva Ari Elovirta 1995.

Muistelmia isoisästäni Mikko Adolf Kolehmaisesta

ANTTI KOLEHMAINEN

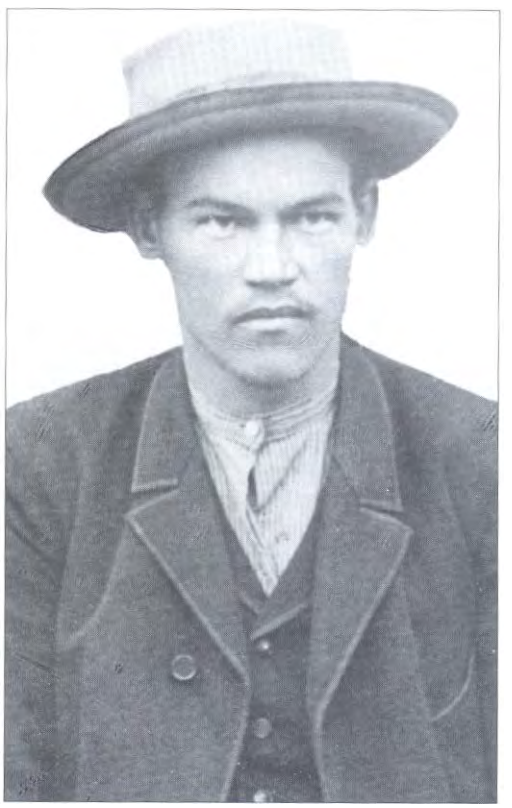
Kuka kukin oli -teos (Otava, Helsinki 1961) luonnehtii isoisääni Mikko Adolf Kolehmaista epiteetillä lasitcollisuusmies. Kirja kertoo hänen syntyneen Liperissä vuonna 1863 torppari Paavo Kolehmaisen ja hänen vaimonsa Heta Stiinan (o.s. Pietarinen) poikana, avioituneen vuonna 1885 Maria Koschkinin kanssa ja työskennelleen puhaltajana 1882 - 1889 Urran ja 1889 - 1899 Karhulan lasitehtailla sekä hyttimestarina jälkimmäisessä 1899 - 1910. Vuonna 1910 hänestä tuli vasta perustetun Riihimäen lasitehtaan teknillinen johtaja; tätä tehtävää hän hoiti kuolemaansa asti vuoteen 1927.

Tiedot aikaisempien sukupolviemme vaiheista alkavat nopeasti hämärtyä suorien ihmiskontaktien katkettua. Toki faktatiedot edesmenneistä säilyvät asiakirjojen lehdillä, mutta kuva heidän inhimillisestä todellisuudestaan ei tavallisesti enää välity ulkopuolisille. Suvun sisällä kerrotuilla anekdooteilla on siten tärkeä tehtävänsä edellisten sukupolvien muiston säilyttämisessä.

Itse en ole koskaan tavannut isoisääni Mikko Adolf Kolehmaista - synnyinhän vasta viisi vuotta hänen poismenonsa jälkeen - mutta isäni vuorineuvos Vilho Erik Kolehmaisen, Mikko Adolfin nuorimman pojan ja hänen työnsä jatkajan, kertomana minulle on välittynyt todentuntuinen kuva isoisästäni.

Liperin Kolehmalan vaaralta lähteneen orpopojan tie lopulta oman tehtaan perustajaksi ja johtajaksi Riihimäelle on kiehtova menestystarina, joka minulle oman sukuni vaiheisiin liittyvänä tietenkin on läheinen ja tärkeä. Siten tuntuukin luonnolliselta kirjoittaa isoisästäni, jonka elämäntyö suurelta osalta liittyy Riihimäen historiassa erittäin merkittävän teollisuuslaitoksen, lasitehtaan, perustamiseen ja alkuvaiheisiin.

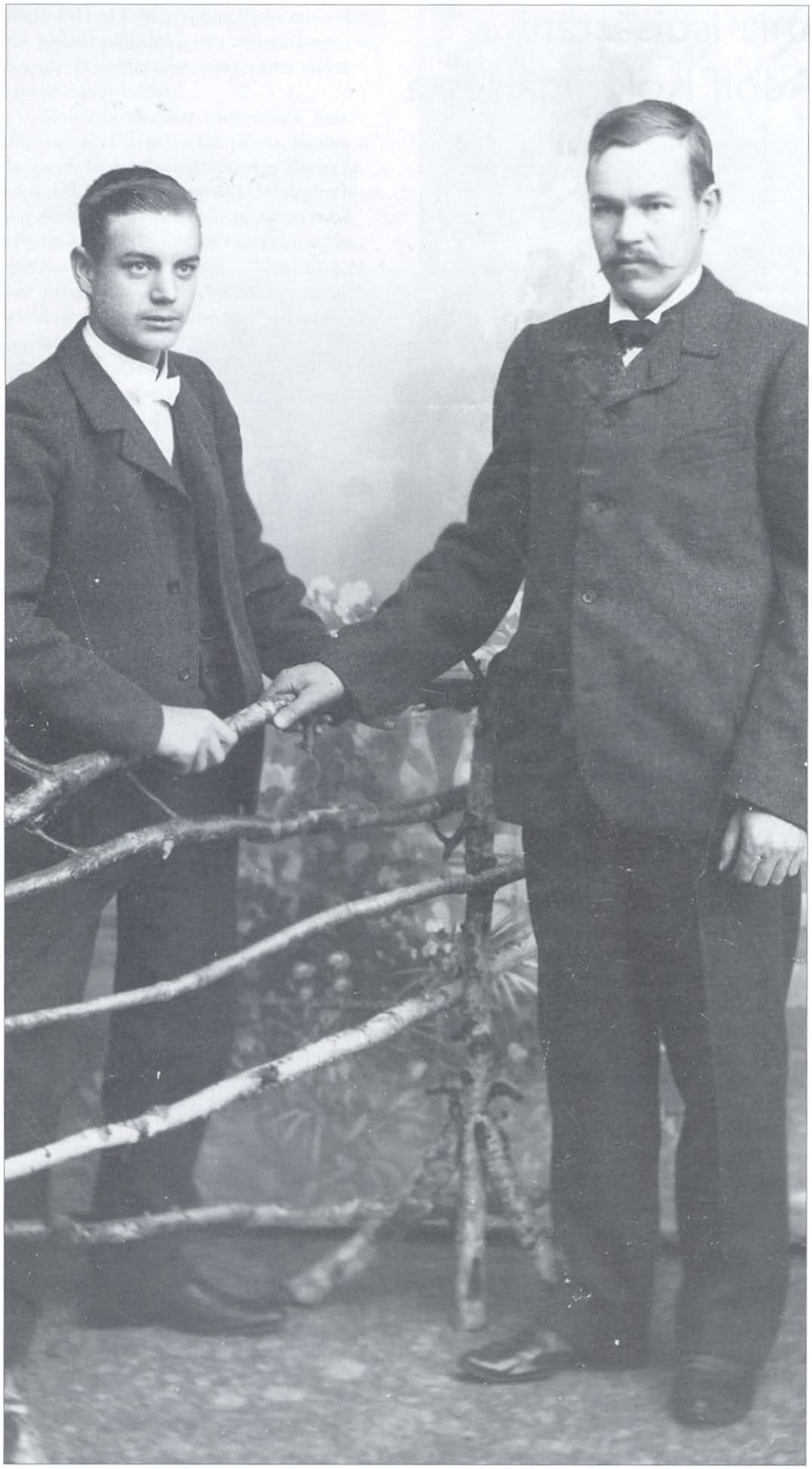
Kolehmaisen suvussa on säilynyt runsaasti isoisäni henkilökuvaan liittyviä anekdootteja, jotka valottavat häntä ihmisenä ja aikakautensa etevänä teollisuusmiehenä. Tämän artikkelin pohjana on lähinnä isäni kertoma aineisto ja osittain tätini Elsa Mustosen käsikirjoitus lapsuudenmuistoistaan.

Lasinpuhaltaja Mikko Adolf Kolehmainen 1890. Kuva Antti Kolehmaisen kokoelmat.

Liperin Kolehmalan vaaralla asuneella torppari Paavo Kolehmaisella ja hänen vaimollaan Heta Stiinalla oli kaksi poikaa, joista nuorempi, Mikko Adolf, oli vasta viisivuotias, kun perheen isä suurien nälkävuosien aikana vuonna 1868 kuoli. Äiti, tarmokas ja tomera talontytär Liperin Leppälahdesta, ei lannistunut, vaikka näin jäikin yksin huolehtimaan alaikäisistä pojistaan. Hän siirtyi poikineen asumaan lähelle Utraa rakennettuun uuteen kotimökkiin, joka tarinan mukaan tehtiin ajopuista. Yritteliäs Mikko-poika pääsi 19-vuotiaana lasinpuhaltajan oppiin Utran tehtaalle työskenneltyään sitä ennen jo pitkään laivapoikana, sahatyömichenä ja monissa muissa töissä.

Suomen lasitehtaissa työskenteli vuosisadan vaihteessa enimmäkseen ulkomailta tullutta ammattiväkeä, joka kullakin tehdaspaikka-

Mikko Adolf (oik.) ja Adolf Paavali Kolehmainen Karhulassa noin 1900. Kuva Antti Kolehmaisen kokoelmat.

kunnalla muodosti oman suljetun yhteisönsä. Lasinpuhaltajien ammattitaito hankittiin työskentelemällä mestarin oppipoikana, ja luonnollisesti sukulaisuussuhteet vanhoihin lasinpuhaltajiin tasoittivat tulokkaan tietä. Näin ammatti pysyi tiukasti samojen sukujen hallussa.

Mikko Adolf Kolehmainen löysi Utrassa puolisokseen lasinpuhaltajamestari Simeon Koschkinin 20-vuotiaan Maria-tyttären. Nuoripari vihittiin Taipaleen ortodoksisessa kirkossa vuonna 1885. Ammatin säilymisestä tässäkin suvussa kertoo se, että molemmat Simeon Koschkinin pojat ja kaikki hänen neljä vävyään olivat lasinpuhaltajia. Yllätys ei ole, että myöhemmin myös neljä Mikko Kolehmaisen poikaa työskenteli lasialalla, kolme heistä Riihimäen Lasi Oy:n toimitusjohtajina ja alun perin kansakoulunopettajaksi valmistunut Eemeli "Emppo" Kolehmainen ikkunalasitehtaan isännöitsijänä.

Mikon veli Paavo oli solminut avioliiton vanhaa saksalaista lasinpuhaltajasukua olleen Helena Kihlgastin kanssa, vaikka kertoman mukaan äiti Heta ei juuri ulkomaalaisista pitänyt; nuoriparikaan ei aluksi edes ymmärtänyt toistensa kieltä. Hetan sukulaiset, Liperissä asuvat talolliset, kuuluvat sanoneen: "Jos Heta Stiinalla olisi ollut vielä kolmas poika, niin varmaankin itse ukko mustalainen olisi tälle tyttärensä vaimoksi antanut." Paavon ja Helenan ainoa lapsi Toivo Kolehmainen löysi hänkin puolisonsa alun perin saksalaisesta Bitterin lasisuvusta ja avioparin ainoa poika Juhani vuorostaan avioitui englantilaisen Janet Rosen kanssa.

Isoisäni työskenteli lasinpuhaltajana Utrassa vuoteen 1889, jolloin pullojen puhallus siellä lopetettiin. Uusi työpaikka avautui vasta perustetussa Karhulan lasitehtaassa, suomenkielisenä lasinpuhaltajana ruotsalaisten ja saksalaisten joukossa.

Vuonna 1899 oltiin Karhulan tehtaalle suunnittelemassa uutta lasiuunia, mutta ruotsalainen asiantuntija epäonnistui sen rakentamisessa ja koko tuotannon jatkaminen näytti kyseenalaiselta. Isoisäni oli apeltaan Simeon Koschkinilta oppinut myös lasin sulatuksen taidot. Niinpä hän esitti tehtaan omistajalle William Ruthille olevansa valmis korjaamaan uunin. Rohkea yritys onnistui, ja Mikko Adolf Kolehmaisesta tehtiin hyttimestari.

Tarinan mukaan kristallinsulatus osoittautui vaikeaksi. Uusi hyttimestari palasi illalla hyttiin vaihdettuaan sitä ennen työasunsa parempaan pukuun ja otti lompakostaan pulveripaketin, jonka sisällön ripotteli vasta sekoitettuun mänkiin. Kristallista kerrottiin nyt tulleen kirkasta ja kuplatonta. Lähinnä show temppu, sanoisin lasikemistinä!

Isoisälleni jäi uunin korjaamisesta näkyväksi muistoksi patruuna Ruthin lahjoittama kultainen taskukello, jonka isoisäni myöhemmin antoi isälleni tämän suoritettua pikkudiplominsa teknillisessä korkeakoulussa. Isäni käytti kelloa frakin kanssa eri juhlatilaisuuksissa presidentinlinnaa myöten. Samaa tapaa olen itsekin noudattanut kellon perittyäni.

Mikko Adolf ja hänen vaimonsa Maria saivat kaikkiaan yhdeksän lasta, joista seitsemän eli aikuiseksi. Kun he muuttivat Karhulaan, kontaktit Utrassa asuvaan Heta-mummoon jäivät harvemmiksi. Joskus tämä kuitenkin lähti käymään poikansa luona Karhulassa. Hänen suhtautumistaan vieraskieliseen miniäänsä kuvaa suvussa säilynyt tarina, jonka mukaan Heta-mummolla oli aina kaikki mukanaan perunoita myöten: "Ryssän pottuja ei minulle keitetä!"

Mikko Adolf Kolehmaisen olennaisena luonteenpiirteenä säilyi koko hänen elämänsä ajan jo lapsena omaksuttu säästäväisyys. Kuvaavana esimerkkinä tästä on isäni kertoma tapaus hänen opiskeluajoiltaan. Isäni oli aloittanut säännöllisen tupakoinnin ja pyysi kerran kotona käydessään Maikkilan pihakeinussa istuttaessa isoisältäni savuketta. Tämä katsoi poikaansa, jo rutinoitunutta tupakoitsijaa, ja löi sitten paperossiaskinsa kannen kiinni sanoen: "Tässä talossa on vain yhdellä miehellä varaa polttaa." Nuori teekkari jatkoi polttamista, mutta hänen isänsä teki tämän tapauksen jälkeen vuosiksi tupakkalakon.

Alkoholin käytössä isoisäni pysyi kohtuudessa ja vain aniharvoin jonkin kokouksensa jälkeen hän saapui Maikkilan saliin suosikkihahmonaan Välskärin kertomusten kreivi Bertel Bertelsköldinä...

Kerran isäni, innokas toivonliittolainen, seurasi piilostaan isoisäni ja muiden lasitehtaan johtokunnan jäsenten punssinjuontia nykyisen Lehmushovin tuolloin pihanpuoleisella ulkoverannalla. Hän kirjoitti viestin "isä, älä istu siellä, missä pilkkaajat istuvat" ja heitti sen kiveen kiinnitettynä verannalle. Toivorikas raittiusmies sai kertomansa mukaan palkkioksi naurunremakan.

Tuolloista lasitehtaan työympäristöä kuvaa sana perheyhteisö - olihan suuri osa alkuperäisestä työväestä johtajansa vanhoja puhaltajatovereita ja monet hänen vaimonsa sukulaisia. Työntekoa arvostettiin myös johtajan kotona.

Perheen vanhin poika Adolf Paavali lähti koulutielle, menestyi loistavasti ja valmistui vuonna 1908 lasialan insinööriksi. Hän oli isänsä teknisenä avustajana jo Karhulassa ja

vuonna 1911 hänestä tuli Riihimäen lasitehtaan toimitusjohtaja. Veljessarjan kahta seuraavaa poikaa ei sen sijaan koulun penkillä istuminen kiinnostanut. Kun tuli isäni, veljeksistä nuorimman vuoro, ei häntäkään lähetetty keväällä oppikouluun. Syksyllä hän kuitenkin meni salaa sisäänpääsykokeisiin ja jatkoi sitä tietä aina diplomi-insinöörin tutkintoon asti.

Ammattinsa isoisäni osasi. Todistuksena tästä on esimerkiksi hänen puhaltamansa millefiori-tekniikalla tehty maljakko, joka kertoman mukaan on ollut hänen lasinpuhaltajamestarinäytteensä. Hän antoi maljakon aikoinaan serkulleen, Koiviston apteekkarille Viktor Kolehmaiselle. Nykyisin esine on omistuksessani Hilkka Kolehmaisen, apteekkari Kolehmaisen pojantyttären lahjoittamana.

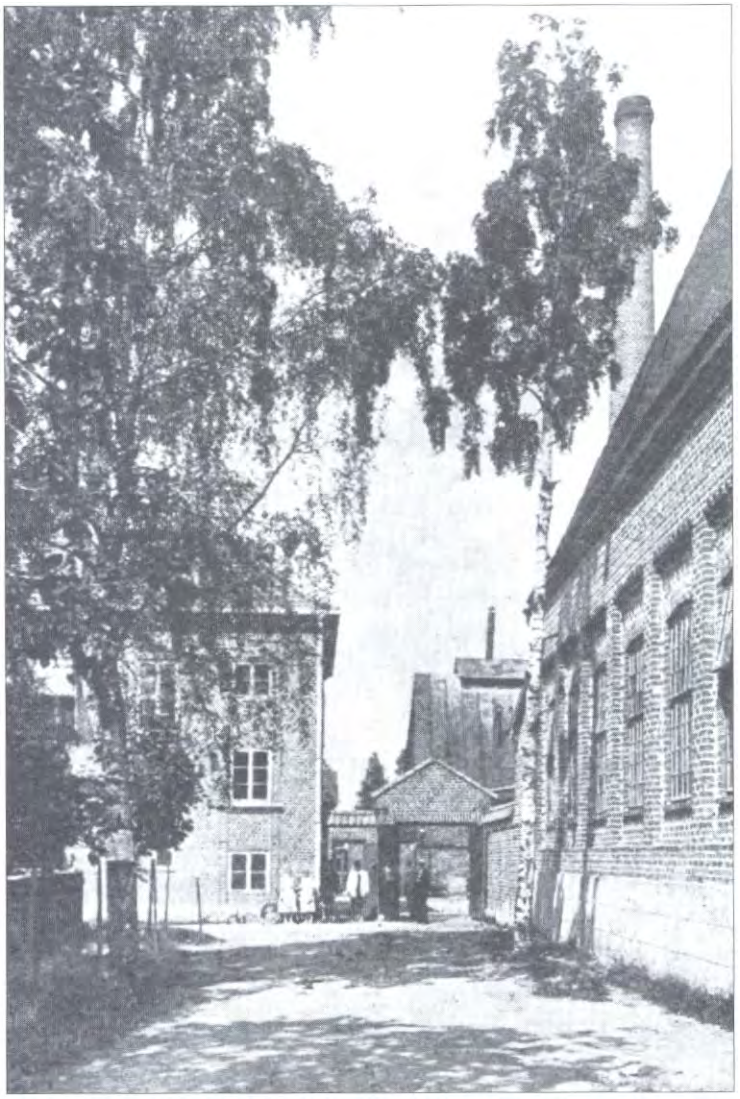
Toinen esine, jota sanotaan isoisäni puhaltamaksi, on sininen verhokristallinen pöytälamppu. Elsa-tätini kutsuu sitä muistelmissaan kodin symboliksi. Äitini lahjoitti tämän upean esineen Ville-pojalleni välittömästi tämän synnyttyä.

Lasinpuhaltajan ammatti oli isoisälläni verissään. Vielä viimeisinä vuosinaan hänen unelmansa oli rakentaa Kesijärven kesäpaikalleen pieni upokasuuni, jonka ääressä voisi kesäiltaisin puhaltaa lasia.

Mikko Adolf Kolehmainen "kopioi" lapsuutensa maisemaa tehdessään kesäpaikastaan Kesijärven Nummisissa pientilan. Siellä pidettiin talonmiehen hoitamana talvisinkin karjaa. Valkoinen huvila on nykyisin Mikko Adolfin lapsenlapsenlapsen Annukka Kolehmaisen omistuksessa; säilyneet ulkorakennukset kertovat nykypolvelle tuon ajan karjanpidosta. Isoisäni aikana tilalle kuljettiin parhaiten Kesijärven pikkujunalla. Perillä oli vielä soutumatka järven toiseen päähän, jonne 1920-luvun alussa ajettiin komeasti Suomi-nimisellä moottoriveneellä.

Musiikki ja varsinkin kuorolaulu olivat tärkeitä koko Kolehmaisen perheelle. Elsa-tätini kertoo, että usein iltaisin kokoonnuttiin laulamaan isoisäni säestäessä urkuharmonilla. Harrastuksesta kertovat myös tuolta ajalta säilyneet lukuisat ympäri maata pidettyjen laulu- ja soittojuhlien osallistumismerkit. Vuonna 1912 perustetut lasitehtaan soittokunta ja sekakuoro saivat niin ikään alkunsa näistä harrastuksista. Myös omiin lapsuusmuistoihini liittyvät läheisesti sukumme illanistujaisissa kaikuneet yhteis- tai kvartettilaulut; vävyt ja miniät olivat luonnollisesti mukana heti suvun jäseniksi tultuaan. Emppo-setäni oli lahjakas amatöörisäveltäjä, jonka käsialaa on mm. Riihimäki-marssi.

Isoäitini Maria Kolehmaisen kuoleman jälkeen järjestettiin ajan tavan mukaan huutokauppa, josta isäni osti vanhempiensa tammisen kirjastonkaluston kirjoineen. Kalusto on teetetty 1910-luvulla Paloheimon puusepillä, ja sen kaksoiskappale oli Paloheimo Oy:n johtokunnan huoneessa. Mikko Adolf Kolehmaisen koulunkäynti rajoittui rippikouluun, mut-

Riihimäen Lasi Oy, osa konttorirakennusta ja puhaltimoa. Postikortti 1910-luvun lopulta.

Perunannostajat Maikkilan pihalla n. v 1910. Keskellä Hjalmar Elomaa, Vilho Kolehmainen ja Maria Kolehmainen. Kuva Antti Kolehmaisen kokoelmat.

Maikkilan sali vuonna 1937. Kunniapaikalla seinällä M A. Kolehmaisen muotokuva. Kuva Antti Kolehmaisen kokoelmat

ta hänen kerrotaan koko elämänsä ajan harrastaneen itseopiskelua. Hänen kirjasronsa käsitti suurimmaksi osaksi tietokirjallisuutta: siellä olivat mm. Oma maa, Maapallon eläimistö, Tekniikan voittokulku tai Kajavan Anatomia, viimeksi mainittu nähtävästi hänen sairastamansa reumatismin takia 1910-luvun alussa hankittu. Joukkoon sisältyi myös sekä isoisälleni että ortodoksi-isoäidilleni kuulunutta hartauskirjallisuutta.

Ammattinsa ja myös avioliittonsa takia isoisäni puhui suomen kielen lisäksi ruotsia, saksaa ja venäjää. Viimeksi mainittua osasivat myös perheen lapset, eivät kuitenkaan enää nuorimmat eli isäni ja Alli-tätini.

Isoisäni ikääntyessä hänen reumatisminsa paheni. Sen alkusyynä lienee ollut lasihytin veroinen työympäristö. isäni kertoo hänen kerran saunassa näyttäneen vaikeasti taipuvaa oikeaa kärrään. Isäni silloin tiedustellessa vasemman käden kuntoa isoisä oli todennut, etteihän se enää ole taipunut vuosiin. Tautiin eivät auttaneet kylpylämatkat eikä edes koivunnuppuviina, jota joskus myöhemmin isänikin valmisti ja antoi minun maistaa - ei mikään makuelämys! Tosin tiedän vuorineuvos Kivekkään tarjonneen saman reseptin mukaan maustettua viinaa kuningas Baudouinille tämän vierailessa Tampereella.

Isoisäni viimeisinä vuosina hänen reumansa paheni niin, että kuuleman mukaan hän joutui istumaan pyörätuolissa taiteilija Eero Snellmanin maalatessa hänestä virallista muotokuvaa. Nykyisin teos on Suomen lasimuseossa, johon Mikko Adolf Kolehmaisen tyttärenpoika, serkkuni Pertti Niemistö sen lahjoitti. Lasimuseo on viimeinen isoisäni rakentama lasihytti, jonka vanhan armosfäärin akateemikko Tapio Wirkkala on piereerillä säilyttänyt suunnitellessaan rakennuksesta nykyaikaisen museotilan.

Mikko Adolf kuoli kotonaan Maikkilassa huhtikuun 26. päivänä 1927 rakentamansa ja rakastamansa Riihimäen lasitehraan alueella. Hän oli kuollessaan 63-vuotias kuten aikanaan myös kaksi hänen toimitusjohtaja-poikaansa.

Isäni, vaikka kasvoi varakkaassa kodissa, siteerasi usein isoisääni sanoen kunnon työmiehen olevan parempi kuin puoliherra. Kovan koulun käynyt Mikko Adolf Kolehmainen säilytti aina uskonsa rehellisyyteen ja työntekoon. Alansa parhaana ammattimiehenä hän jätti pojilleen perinnöksi suurten omaisuuksien sijasta vahvan ammattitaidon. Se mahdollisti perheyritys Riihimäen Lasi Oy:n kasvun ja pysymisen vuosikymmeniä paikkakunnan johtavana työnantajana.

Suo'län ympäristö ja ihmiset tulivat minulle tutuiksi jo lapsuuteni ja nuoruuteni aikana Teatteri Sammon piirissä. Talo talolta jouduin tutustumaan ihmisiin ja heidän osoitteisiinsa toimiessani postinkantajana Suokylässä vuonna 1942.

Kantopiirini alussa oli Riihimäen kirkkoherranvirasto, jossa kirkkoherra, teologian tohtori Wiljo-Kustaa Kuuliala itse otti vastaan postin. Hän oli rippipappini ja hänen poikansa olivat olleet leikkitovereitani.

Murtokatu 4:ssä asui diakonissa Salomaa, joka osallistui ahkerasti seurakuntatyöhön. Samassa talossa asui myös konstaapeli Laaksonen, mukava mies, jota me pojat kutsuimme hänen pitkän ja laihan vartensa takia "Soppaluuksi". Murtokadulla oli myös kauppalan huomatravin matkustajakoti Hakkola.

Kauppakatu 1:ssä asuivat Niemiset, joilla oli Västäräkkiä vastapäätä kioski. Ennen sotia he myivät erinomaisia kermajäätelötuutteja. Kauppakaru 3:ssa oli kaikkien tuntema valokuvaamo Ilmola. Valokuvaaja Otto Penger on todennäköisesti kaikkein eniten kuvannut vanhaa Riihimäkeä. Ilmolaan tuli paljon postia.

Kauppakatu 5:ssä oli Jahkosen kulra- ja kellosepänliike. Kultaseppä oli kummini, koska äitini oli ollut työssä hänen omistamassaan ompelimossa. Johan Jahkonen oli yhdessä huonekalukauppias E.S. Alasen kanssa Riihimäen uimalairoksen perustajia. Jahkosen Riston muistan reippaana uimakoulun opettajana.

Vastapäätä Jahkosta nykyisen ankkalammen paikalla oli Veljekset Juslinin huonekalutehdas, joka varastoineen oli ollut meille pojille jännittävä leikkipaikka. Jahkosen jälkeen Kauppakatu 7:ssä oli pieni konttorirakennus, jossa toimitettiin Riihimäen Sanomia. Päätoimittaja Väinö Oittinen oli ollut postissa töissä, joten hän oli perheemme tuttu.

Kauppakadun ja Valtakadun kulmauksessa oli - kuten nytkin - Västäräkki, kauppalan komein rakennus, jossa oli monenlaista toimintaa. Isak Mattsoffin vaaterusliike oli parhaita pukujen ja päällysvaatteiden osropaikkoja. Juutalainen perhe eli melko eristynyttä elämää.

Vanhaa Suokylää postipojan silmin nähtynä

TAPIO PAUKOLA

Käräjäkatu. Postikortti 1910-luvulta.

Perheen pojat Harry ja Aron kyllä osallistuivat monin tavoin nuorten toimintaan, ja Aron oli parhaita kavereitani.

Västäräkissä sijaitseva kahvila Arena oli sen ajan suosituin "kaljapaikka". Hyvän liikepaikan katujen kulmauksessa oli valloittanut Helsingin Osakepankki. Pankin johtaja oli nimismies Niilo Eerola, mutta varsinaisen esimiestyön teki kamreeri Eero Hilli, josta myöhemmin tulikin johtaja. Alakerrassa oli vielä Jussilan Herkkula, jonka herkut olivat sota-aikana rauhanaikaa huomattavasti vähäisemmät.

Ylemmissä kerroksissa sijaitsivat myös kauppalan toimistotilat. Kauppalanjohtaja K.L. Salminen oli myhäilevä ja hyväntuulinen mies. Arvopostin kuittasi yleensä kanslisti Iippo Toiviainen.

Västäräkki oli täynnä persoonallisuuksia. Maisteri Lauri Gröndahl johti asunnostaan Riihimäen Puhelimen toimintaa. Kun postin työnsi luukusta sisään, maisterin terrieri hyppäsi nappaamaan sen. Mieleeni on jäänyt maisterin ruotsinvoittoinen suomen kieli.

Suokatu 6:ssa oli nykyiseen tapaan Kino Sampo, jota 1920-luvulla oli mainostettu "Etelä-Hämeen suurimmaksi biografiteatteriksi". Sampo oli kotini vuoden vanhasta asti, koska isäni Vilho Paukola toimi posteljoonin ammattinsa ohella teatterin vahtimestarina ja äitini Laina kassanhoitajana.

Sammon olivat perustaneet kauppias Julius Markkanen ja rakennusmestari Hjalmar Numminen vuonna 1917. Rakennus valmistui vuonna 1917, ja siellä oli tehty täysi peruskorjaus vuonna 1938. Vuonna 1942 teatterin omisti Yrjö Savolainen, yksi Etelä-Hämeen huomattavimpia elokuvamiehiä. Seuraavana vuonna Toivo Särkkä osti Sammon Suomen Filmiteollisuudelle. Rautatien läheisyydessä sijaitsevana teatteri oli pommitusvaarassa talvisodan aikana, ja alkutalvesta 1940 palopommi olikin osunut rakennukseen.

Nykynuorten on ehkä vaikea kuvitella, millainen kulttuuri- ja huvielämän keskus elo-

kuvateatteri 1920 - 1950-luvuilla oli. Kaikkina viikonpäivinä oli kaksi näytöstä. Suosikkifilmit menivät täysille katsomoille, ja teatterin liepeillä parveiltiin ennen näytösten alkua. Elokuva oli koko kansan huvi. Ahkerista elokuvissakävijöistä muistan mm. maisteri Gröndahlin, joka toi myös terrierinsä elokuviin, poliisi Vuorisen, jolla myös oli koira mukanaan, ja erään rautatieläisen, joka jopa osti koiralleen oman lipun.

Sampoa vastapäätä Oikokadun toisella puolella sijaitsi Riihimäen Ruokasalit, joka myi ja tarjosi hyvää tavallista ruokaa. Sieltä Sammon väkikin varsinkin sunnuntaisin kävi ostamassa lihakeittoa maitokannuun. Ruokavieraita oli paljon.

Jussilan talossa Suokatu 1:ssä asui monta perhettä. Jussilan sisarusten omistama "Jussilan tavaratalo" oli tosi mielenkiintoinen kauppa, jossa myytiin kaikenlaista lähinnä vanhaa tavaraa kirjoista nappeihin. Vuoden 1907 paikkeilla taloon oli perustettu Riihimäen ensimmäinen elävien kuvien teatteri.

Oikokatu 3 oli poliisikonstaapeli Mattilan talo. Oikokatu 4:ssä sijaitsi E.S. Alasen huonekaluliike. Alanen oli pieni mies. Oikokadulla oli tietysti myös Rannan leipomo, joka leivän lisäksi teki mm. herkullisia siirappinekkuja. Rannan vieressä oli Sandellin pesu- ja värjäysliike.

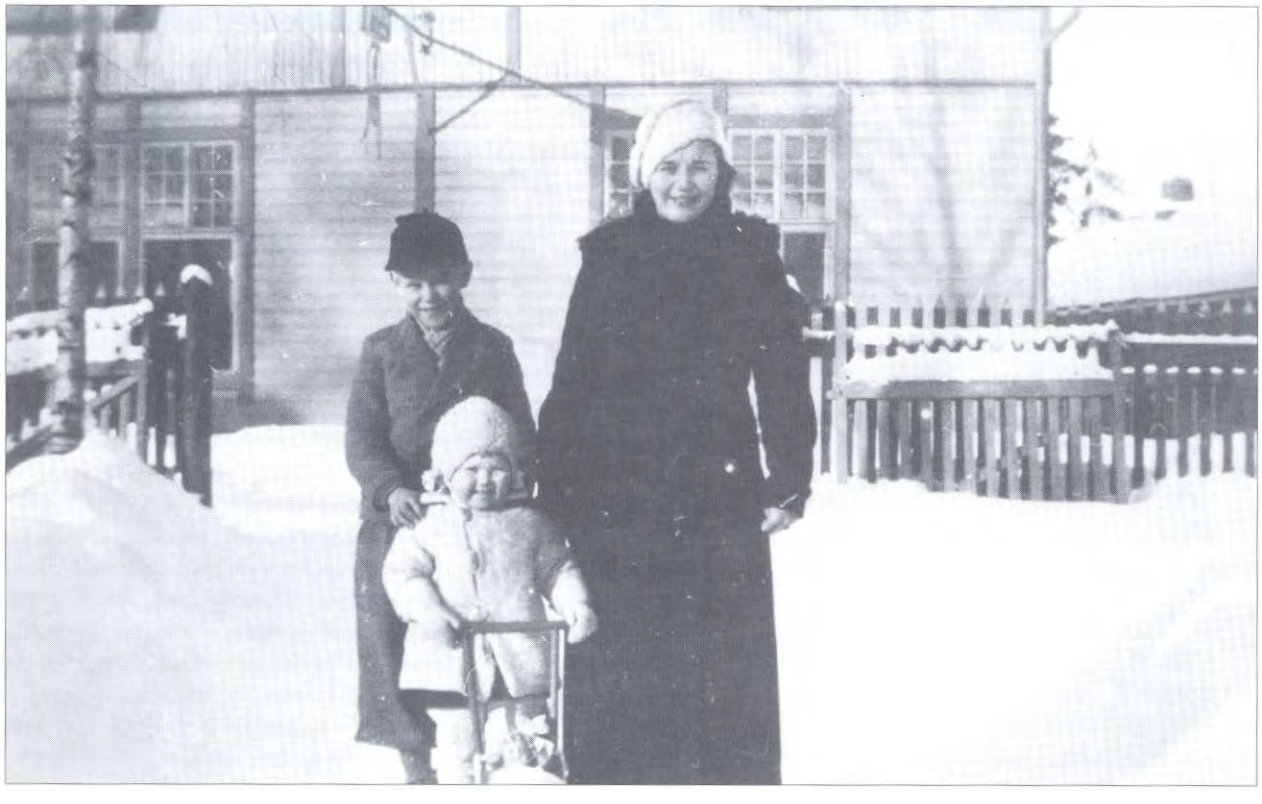
Suokatu 3:ssa toimi kahvila Kesti. Kestien aikana kahvila tarjosi hyvää kahvia. Myöhemmin paikasta tuli Kesto, taso laski, ja paikkakunnan hämäräperäinen väki alkoi kokoontua siellä.

Suokatu 5 oli Holmilan omistama liike- ja asuintalo. Hynysen kauppa myi siellä siirtomaatavaraa ja elintarvikkeita. Hynyset asuivat talon piharakennuksessa. Räätälimestari Ruuthin liikkeestä muistan pöydällä istuvat räätälit ja suuret silitysraudat, joista lähti tyypillinen silityksen haju. Ruuthin Topista Toivo Särkkä teki filminäyttelijän. Yläkerrassa asui Arposen perhe, jolla oli kauppa Puputin talossa.

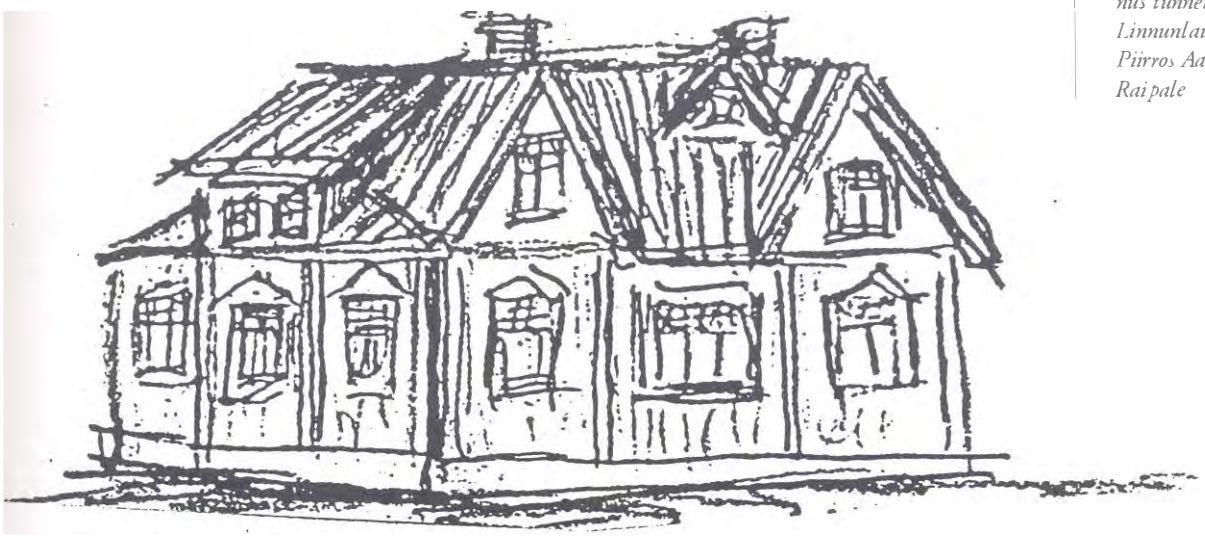
Suokatu 7:ssä asui toinen kummini, vaihdemiesten esimies Erik Laipio, jonka lapset ovat pysyneet hyvinä perhetuttuina. Suokatu 8 oli Niilo Niemisen talo. Ananias Niemisen talo, jossa Hynysen kauppakin oli aikaisemmin ollut, oli palanut talvisodan pommituksissa. Suokatu 9:ssä sijaitsi Ahtiluodon talo. Heidän tyttärensä tytär Marja on naimisissa tunnetun poliitikon Arto Lapiolahden kanssa.

Valtakatu 5 oli siihen aikaan kaksikerroksinen puutalo, jossa toimi Helsingin Työväen Säästöpankki. Pankinjohtajan nimi oli Vuolanne. Virkailijana toimineesta Sakari Salosesta tuli pitkäaikainen STS:n johtaja. Valtakatu 12:ssa, myöhemmän Merkoksen talon kohdalla, toimi B.E. Rantasen pieni sekatavarakauppa. Wäinö Paanasen liike Valtakatu 7:ssä oli täydellinen rautakauppa, jossa tosin myytiin myös elintarvikkeita.

Valtakatu 9 oli suuri asuin- ja liiketalo,

Tapio ja Pirkko Paukola sekä Helka Hannula E.S. Alasen talon edessä vuonna 1934. Kuva Riihimäki Seuran kokoelmat

Pohjoisella Rautatienkadulla sijainnut Almin talo, jonka piharakennus tunnettiin Linnunlauluna. Piirros Aapo Raipale

jossa Löyttyniemi myi valjas- ja nahkatavaroita. Löyttyniemen pojat ovat kunnostautuneet monilla aloilla julkisuudessa. Heikkilänkujalta muistan sähkölaitoksen talon piharakennuksineen. Piharakennuksessa oli nuoruudessaan asunut useista erinomaisista elokuvaosistaan tunnettu näyttelijä Matti Lehtelä. Sähkölaitosta vastapäätä oli Jusulan talo, jonka omistaja oli paikkakunnan tunnetuimpia vaatekauppiaita.

Pohjoinen Rautatienkatu oli silloin yksi kauppalan pääkaduista. Talvisodan pommitukset olivat tuhonneet myös Rautatienkadun taloja, mutta esimerkiksi Wahlmanin talo säilyi. Siinä oli leipomo ja konditoria. Kadun alkupäässä oli kenkäkauppias Viljasen talo.

Käräjäkatu 2:ssa sijaitsi Väinö Wirkin omistama Wirkin Virvoke Oy, josta postipoika sai limonadia. Tehdas välitti myös Sinebrychoffin mallastuotteita. Wirkkiä vastapäätä oli matkustajakoti Majala, jolla oli pysyviäkin asukkaita. Muistan mm. Dorofejevin perheen, heidän komean samovaarinsa ja heidän hapankaalinsa hajun.

Käräjäkadulla oli suuria puutaloja. Numerossa 4 asui Heikkilä, hyvä maalari ja ammattitaitoinen teurastaja. Käräjäkatu 6 oli suuri vuokratalo, jonka Hynyset myöhemmin ostivat. Siinä oli aikaisemmin asunut mm. violisti Erkki Heinonen, joka mykän elokuvan aikaan soitti Sammossa filmien taustamusiikkia. Myöhemmin hän oli Helsingin kaupunginorkesterin jäsenenä.

Käräjäkatu 7 oli Oy Teka Ab:n omistama talo. Tekan johtaja Lars Aminoff lauloi Riihimäen Mieslaulajissa kuoron alkuvuosina. Käräjäkatu 5 oli Tekan henkilökunnan suuri asuinrakennus. Muistan mm. Päliköt ja Sereniukset.

Oikokatu 21:ssä oli Riihimäen poliisilaitos. Nimismiehenä oli varatuomari Niilo Eerola. Eerola oli monipuolinen mies: hyvä hiihtäjä, menestyvä liikemies jne. Poliisilaitosta vastapäätä sijaitsi Tekan konttoripäällikön Reijosen virka-asunto. Reijosen Heikki, myöhempi henkikirjoittaja, oli luokkatoverini.

Pohjoisella Rautatienkadulla sijainnut Linnunlaulu on jäänyt mieleeni Paakin perheen asuntona. Rouva Paakki oli hyvä pianisti; hän oli myös soittanut Sammossa. Paakin pojista tunnetuin oli taiteilijasielu Erkki eli "Paakin Poksa". Rautatienkatu 22:ssa oli Tiiholan Pasin lyhyttavaraliike. Pasi tunnettiin monikerroksisesta lompakostaan ja ahkerasta elokuvissa käynnistään.

Riihimäen yhteislyseo oli tärkeä postinkantopaikka. Väpä, Heta, Jatikka, Kopperi, Moppe jne. ovat jääneet lähtemättömästi mieleeni.

Tällainen on lyhyt läpileikkaus vanhasta Suokylästä postinkantajan näkökulmasta.

Tapio Paukolan haastatteluista ja esitelmistä koonnut Eilo Rekunen.

Muistoja rautatien lastentarhasta vuodelta 1919

KERTTU ELOMAA

Olin nelivuotias, kun menin kaksi vuotta vanhemman sisareni kanssa lastentarhaan. Lastentarha toimi nykyisellä tautatieläisten talolla. Sisäänkäynti oli silloin keskellä takennusta, ei nurkan takana niinkuin nyt. Ensin tultiin eteiseen ja eteisestä suotaan suuteen saliin. Sali tuntui tyhjältä, kun ei ollut huonekaluja.

Keskellä salia oli kuitenkin matalia penkejä, joissa oli hyvä istua. Penkit oli asetettu ympyrään, jonka keskelle jäi leikkipaikka. Oli hauskaa juosta penkkien ympäri ja heiluttaa käsiä niinkuin siipiä ja laulaa: "Tule lentäen lintu, laske jalkojeni luo; nokassa häll' on kit je, äidin tervehdyksen tuo." Sitten oli poikien vuoro juosta ympäri ja laulaa: "Minä olen pikkupoika posteljooni ja posteljooni ja kuljen ympäri maailmaa."

Lastentarhassa oli Tätejä, joita en kuitenkaan oppinut tuntemaan kovin hyvin, koska olin tarhassa vain suunnilleen vuoden. Tädit antoivat kovia pahvilevyjä, joissa oli teikiä ja piirtettyjä hahmoja. Meidän piti neulalla ja langalla pujotella teiästä teikään, ja niin syntyi valmis kuva.

Eräänä päivänä salin keskelle oli tuotu hiekkakasa, joka sitten kasteltiin ja niin voitiin leipoa hiekkakakkuja, ja se oli hauskaa. Ulkona en muista meidän leikkineen.

Leikkikaluista muistan pienen peltisen hellan sekä pienet kattilat ja pannut. Nuket olivat Molla-Maijoja. Tädit vatmaankin tekivät niitä, sillä meidän piti tehdä nukkeihin täytettä. Sitä varten jokainen sai pienen puuvillaisen tilkun, ja pienillä sotmilla yritettiin tepiä kuteet itti loimista, jolloin saatiin pehmeää hahtuvaa, ja sillä täytettiin nukkeja.

Tietenkin oli myös tuokailu. Muistan vain yhden tuoan, hernekeiton - silloin sitä kylläkin nimitettiin papusopaksi. Keitossa oli paljon mustia herneitä, joita en syönyt, mutta siskoni istui vieressäni, ja hänen emalikuppiinsa sain pistää mustat herneet. Hänelle ne kelpasivat.

Nämä ajat ovat edelleen selvinä muistissani, niinkuin eilen olisivat olleet. Kun vielä työpaikkani sijaitsi kaksikymmentä vuotta vasta päätä tautatieläisten taloa, muistot olivat aina lähellä.

Rautatien lastentarha toimi nykyisessä rautatieläisten talossa. Postikortti 1910-luvulta.

Talousyhteistyötä yli kuntarajojen

Reijo Virtanen

Riihimäen ja Hyvinkään kaupungit sekä Lopen ja Hausjärven kunnat muodostavat monella tavalla erittäin toimivan n. 90 000 asukkaan talousalueen, jossa kuntarajat ylittävää yhteistyötä tulisi monipuolistaa kaikilla eri aloilla. Perinteisinä esimerkkeinä tällaisesta toiminnasta mainittakoon kaatopaikka ja ammatillinen aikuiskoulutuskeskus. Saavutus on perin vaatimaton, kun otetaan huomioon kaikki olemassa olevat suhteet niin asukkaiden välillä kuin elinkeinoelämänkin piirissä.

Tämän vuoden alussa perustettu Hyvinkään - Riihimäen talousalueen yrityspalvelun kuntayhtymä eli EKES on merkittävä askel elinkeinoelämän kehittämiseksi talousalueen yhteisin voimin. Perustajakunnat ovat siirtäneet EKESin hoidettavaksi elinkeinopalvelunsa ja merkittävän osan elinkeinopolitiikastaan. Uuden organisaation odotetaankin huomattavasti vilkastuttavan toimintaa yli kunta- ja lääninrajan. EKES tarjoaa yritysneuvontaa, vastaa talousalueen markkinoinnista erityisesti sijoituspaikkaa etsiville yrityksille sekä edistää talousalueen yritysten toimintaa monenlaisten kehitys- ja verkostoitumishankkeiden avulla. Strategiaa on suunniteltu erinomaisen hyvässä yhteisymmärryksessä kaikkien eri osapuolten kesken.

Elinkeinoasioiden yhteydessä kehitetään myös matkailua sekä paikallista näyttely- ja messutoimintaa. Niinpä on tarpeen luoda yhteyksiä kulttuuripalveluiden tarjoajiin, ja on toivottava, että verkostoituminen kehittyy myös sillä saralla. Yhteisten taidetapahtumien järjestäminen toivottavasti tekee talousalueesta houkuttelevan tutustumiskohteen myös ulkomaalaisille matkailijoille ja heidän kauttaan yrityselämän edustajille.

Euroopan unionin jäsenyys on lisännyt maakuntien ja talousalueiden merkitystä taloudellisessa kilpailussa, sillä yksittäiset kunnat tai pienyritykset eivät useinkaan menesty omin voimin kansainvälisesti. Tarvitaan verkostoitumista ja keskittymistä omiin vahvoihin puoliin. Toistaiseksi talousalueemme kansainvälisyys rajoittuu muutamiin suuryrityksiin ja ystävyyskuntatoimintaan. Jotta menestyisimme, sen on laajennuttava huomattavasti. Uskon EKESin kautta tapahtuvan verkottumisen auttavan tässä merkittävästi niin yrityksiä kuin kuntiakin ja koituvan siten koko talousalueemme parhaaksi.

Yleiskuva Riihimäestä 1930-luvun puolivälissä. Postikortti, valokuva Veljekset Karhumäki.

Riihimaen Messut
liikelaitosten katselmuksesta kestävän kehityksen visioihin

RAINER WULFF

Riihimäellä on järjestetty messuja jo lähes 60 vuotta; ensimmäiset pidettiin vuonna 1937. Silloisen paikallisen liike- ja teollisuuslaitosten katselmuksen taustavoimana toimi - kukapa muu kuin Riihimäki-Seura. Niistä päivistä on edetty pitkälle. Ensimmäisillä messuilla oli 36 näytteilleasettajaa, ja niihin tutustui n. 4200 kävijää. Tämänvuotisilla kansainvälisillä crämessuilla oli ennätykselliset yli 400 näytteilleasettajaa ja kävijämäärä oli n. 62 000.

Riihimäen toiset messut järjestettiin vuonna 1947, teemana "Riihimäki nousee". Elokuussa 1959 oli asialla jälleen Riihimäki-Seura, joka järjesti kauppa- ja teollisuusnäyttelyn. Näytteilleasettajia oli toista sataa, ensimmäistä kertaa myös kauppalan ulkopuolelta. Katsojamäärä oli niinkin korkea kuin 17 000.

Vuonna 1964 Riihimäki-Seura järjesti jälleen messut ja niihin liitettiin tanhujuhlat sekä

Kierrätysmessupaikkana oli vanha veturivarikko. Kuva Sanni Seppo.

suurmestaruusravit. Katsojamäärä jäi kuitenkin edelliskertaa alhaisemmaksi, ja syyksi arveltiin usean erilaisen tapahtuman järjestäminen samanaikaisesti.

Vuosia kului, ja taas alkoi messuinnostus nousta ylipääsemättömäksi. Vuonna 1972 järjestettiin Urheilupuistossa ensimmäiset kansainväliset erämessut. Niiden taustan turvasi tukiyhdistys Riihimäen Messut r.y., ja teemoiksi valittiin metsästys, kalastus, luonnonsuojelu sekä retkeily. Viime vuosina on saatu todeta teemojen valinta hyvin kaukokatseisek si. Luonnonsuojelu on näyttänyt tietä jatkojalostukselle: ensi syksynä luodataan kestävän kehityksen näkymiä jo pitkälle ensi vuosisadalle.

Erämessujen vuorottelijaksi järjestettiin pihanäyttely ensimmäistä kertaa vuonna 1983. Pihanäyttelyn perustana on oikeastaan Riihimäki-Seuran jo vuonna 1935 järjestämä ensimmäinen kotipihakilpailu. Pihamessuihin on joka toinen vuosi tutustunut parikymmentätuhatta kävijää.

Pihanäyttelylle löydettiin uusi messualue Suomen lasimuseon lähettyviltä Tehtaankadun varrelta. Alueesta on vuosien mittaan rakennettu pysyvä pihamessualue, joka tarjoaa viihtyisän oleskelupaikan riihimäkeläisille muulloinkin kuin pihamessuaikoina.

Uusimpana Riihimäen messuperheeseen ovat tulleet kierrätysmessut, jotka järjestettiin vuosina 1990 ja 1993. Vuoden 1997 syksyllä ympäristömessut ovat ohjelmassa kolmannen kerran, ja ne järjestetään yhteistyössä Suomen Luonnonsuojeluliiton ja teollisuuden kanssa. Nimenä on Kestävä Suomi 2050. Kierrätyksen sijasta nyt pohditaan, miten jätteen muodostuminen voitaisiin ehkäistä ennakolta.

Riihimäen Messut järjesti vuonna 1995 yhteistyössä kauppa- ja teollisuusministeriön sekä Hämeen ja Uudenmaan maakuntaliittojen kanssa vienti-iskun Baltiaan. Tapahtuma avasi uusia vientikanavia koko ympäröivän talousalueen yrityksille. Takana ovat myös kahdet Tallinnassa järjestetyt Baltic Outdoor Fair -messut, joilla oli esillä sekä suomalaisia että virolaisia eräalan yrityksiä.

Ohjelmatarjonta on erä- ja pihamessuilla noussut yhä tärkeämmäksi. Lisäväriä on saatu kulttuurista. Takana ovat eränovellikilpailut ja eräaiheinen maalauskilpailu. Viime kesän erämessujen yhteydessä järjestettiin erälaulukilpailu, johon lähetettiin yli 800 laulua. Viime kesänä myös eräkirjailijat tapasivat toisensa ensi kertaa. Yhteistyössä oltiin myös samaan aikaan järjestettyjen Riihimäen kesäkonserttien kanssa, sillä Tampereen konservatorion big band maastoutui messualueelle soittamaan erätulilla.

Messut ovat pystyneet uusiutumaan, ja niiden suosio on säilynyt. Erämessut ovat alan suurin tapahtuma Pohjoismaissa ja yksi suurimmista Euroopassa. Ihmisten mielenkiinto kaikkea luontoon liittyvää kohtaan on kasvamassa, ja uskomme kaikkien messujemme teemojen edustavan niitä arvoja, joita yhteiskunnassa yhä enemmän arvostetaan. Mieluisaa on todeta, että nuoriso yhä innokkaammin tuntee luonnon omakseen. Meidän on jatkossakin kuulosteltava ympäröivää elämää. Messujen on heijastettava yhteiskunnassa vallalla olevia arvoja ja mielenkiinnon kohteita.

Nyt olemme panostamassa ensi vuoden haasteisiin, toukokuisiin pihamessuihin ja syksyisiin Kestävä Suomi 2050 -messuihin, joiden perustana on useita EU-projekteja. Syksyllä on messuvieraita odottamassa eräänlainen tulevaisuuden science fiction -tapahtuma, jonka osina ovat visiot, valistus ja nykyinen yrityselämä. Koko tapahtuman läpäisevänä kysymyksenä on, miten elämää ja tulevaisuutta voidaan rakentaa kestävälle pohjalle.

Yleiskaavalla varaudutaan tulevaisuuteen

RAIJA NIEMI

Rakennuslain mukaan kaupungin yksityiskohtaisen kaavoituksen ja rakentamisen sekä muun maankäytön suunnittelemisen tueksi on laadittava yleiskaava. Sen tulee sisältää pääpiirteet alueiden käyttämisestä eri tarkoituksiin kuten asumiseen, elinkeinotoimintaan (teollisuus, kauppa, palvelut, maa- ja metsätalous) ja virkistykseen sekä liikenteen, vesihuollon ja muihin yleisiin tarpeisiin. Rakennuslaissa määritellään kaikelle maankäytölle ns. kestävän kehityksen periaate: kaavoitus ja muu maankäytön suunnittelu on toteutettava luonnonvarojen ja ympäristön kestävää kehitystä tukevalla tavalla. Seutukaavassa määritellään yleispiirreiset useamman kunnan aluetta koskevat maankäytön suuntaviivat, joita yleiskaavan tulee periaatteessa seurata.

Yleiskaavan taustana on olrava näkemys tulevaisuudesta tai nykyisenä murrosten aikana pikemminkin useita vaihtoehtoisia mahdollisia kehityskuvia tulevaisuudesta. Pelkkään kasvukehitykseen ei voi nojata, on varauduttava myös odottamattomaan tai taantuvaan kehitykseen. Yleiskaava voi toimia kunnassa kehittämispoliittisena välineenä yhdessä kehittämissuunnitelman ja taloussuunnittelun kanssa. Yleiskaavan tulee olla sisällölrään riittävän joustava, jotta sitä voidaan tarpeen tullen tarkistaa ja muuttaa. Yleiskaavatyön yhteydessä selvitetään kunnan maankäyttöön liittyvät mahdollisuudet ja rajoitukset ja hahmotellaan eri ratkaisuihin liittyvät kehityspolur vaikutuksineen. Yleiskaavan avulla voidaan suunnitella erilaisia strategioita toivottuihin päämääriin pääsemiseksi.

Riihimäen edellisestä yleiskaavasta vuodelta 1974 on kaupunginvaltuustossa hyväksytty ainoastaan ulkoinen liikenneverkko. Tekeillä oleva yleiskaavatyö on käynnistynyt v. 1991 perustietojen selvittämisellä. Kaavoituksen tavoitteiden selvittämiseksi on vuosien 1993 - 1994 aikana kuultu laajoja kansalaispiirejä ja

Keskuspuisto ja Suokylä 1960 luvulla. Kuva Riihimäki-Seuran kokoelmat.

päättäjätahoja. Yleiskaavatyötä valvoo ja johtaa yleiskaavatyöryhmä, jossa on kaupungin kaikkien hallintokuntien edustus. Yleiskaava asetetaan viralliseti nähtäville syksyllä 1996, ja tavoitteena on, että valtuusto hyväksyisi sen viimeistään tammikuussa 1997.

Tavoitekeskusrelujen aikana selvisi, että riihimäkeläiset olivat yleisesti hyvin tyytyväisiä kaupunkinsa nykytilaan. Suuria muutoksia ei toivottu, vaan kaupungin ilme haluttiin edelleen pitää pikkukaupunkimaisena ja vihreänä. Keskusteluissa kiteytyivät ydintavoitteet, joiden toteuttamista yleiskaavalla halutaan edistää: asuinympäristön pikkukaupunkimaisuus, kaupungin liikenteellisen sijainnin hyödyntäminen, taajaman kiinteyden säilyttäminen, keskustan ja asemanseudun kehittäminen, elinkeinoelämän toimintaedellytysten parantaminen, maaseudun elinvoimaisuuden turvaaminen, pohjavesien suojeleminen ja yhteistyö naapurikuntien kanssa.

Riihimäen yleiskaavassa tutkitaan seuraavien 15 vuoden maankäyttöä eli aluevarauksia vuoteen 2010 saakka. Kaupungin väestönkasvun oletetaan olevan 0,5 % (130 - 150 henkeä) vuodessa. Vuoden 2010 väestötavoite on siis 27 800 ja vuoden 2025 30 000 asukasta, kun väkiluku nyt on n. 26 000 henkeä.

Tavoitteiden mukaisesti uutta asuntorakentamista esitetään sijoitettavaksi nykyiseen taajamaan keskeneräisille ja uusille alueille, rakentamattomille yleisten rakennusten tonteille ja tyhjeneville tuotannon alueille. Yleiskaavassa on asuntoaluevarauksia Korttionmäessä, Sakon seudulla, Etelä-Mattilassa, Suokylässä, Lasin alueella, Kokko-Taipaleessa sekä Vahteristonmäessä yhteensä n. 280 000 kerrosneliömetrin rakentamista varten. Uuden asuinkerrosalan tarpeeksi vuoteen 2010 mennessä on arvioitu 191 000 - 290 000 kerrosneliömetriä. Asumiseen tarkoitettuja alueita on siis riittävästi.

Päivittäispalveluiden painopisteen toivotaan säilyvän nykyisessä keskustassa. Keskustatoimintojen laajenemiseen varaudutaan rautatieaseman seudulla, mm. veturitallien ja sähkölaitoksen alueilla. Sinne sijoittuu tulevaisuudessa asumista, palveluita ja työpaikkoja.

Elinkeinoelämän mahdollisuuksia sijoittua Riihimäelle on pohdittu yleiskaavatyön yhteydessä. Tuotantoelämän eri tarpeisiin sopivia alueita on varattu olemassa olevien teollisuus- ja työpaikka-alueiden yhteyteen sekä liikenneväylien solmukohtiin. Jo kaavoitetuilla teollisuusalueilla on toteutumatonta reserviä n. 110 000 kerrosneliömetriä. Teollisuuden ja työpaikkojen alueita on merkitty runsaasti. Monipuolista tarjontaa on pidetty tärkeänä.

Haja-asutusalueella eli Riihimäen maaseudulla muutokset ovat olleet hitaita, eikä oloja siellä ole tarpeen muuttaa. Tärkeää on maaseudun säilyminen elinvoimaisena. Pääosa haja-asutusalueesta on määritelty maa- ja mersätalousvaltaiseksi alueeksi. Maa-ainesten ottoa halutaan rajoittaa tärkeimmillä viljelysseuduilla ja eteläisellä Kytäjä-Usmin metsä- ja kallioalueeseen kuuluvalla alueella.

Maaseudun asuruskeskittymiä merkitään kyläasutukseksi. Tällaisia alueita ovat esimerkiksi Herajoki, Arolammi, Kernaala ja Siirtola. Niitä halutaan edelleen kehittää taajamatyyppisinä maaseudun asutuksen keskittyminä. Keskittämällä mahdollisuuksien mukaan maaseudun rakentamista voidaan toisinaan päästä kunnallisteknisissä järjestelmissä ja palveluissa, esim. koulukyydityksissä tai kiertävissä kirjasto-, kodinhoito- tai kaupallisissa palveluissa tehokkaaseen ja edulliseen ratkaisuun. Kyläasutusalueilla voidaan rakentamisen ohjaamiseksi laatia kyläsuunnirelmia.

Paalijoen kanjoni ja sitä ympäröivät kalliot ovat seutukaavan mukaisesti suojelualuetta, jossa maisemalliset arvot on metsänhoidossa ja muissa toimissa otettava erityisesti huomioon. Suolijärven pohjoispuolinen, kasvistoltaan arvokas seutu on jo vahvistetussa Suolijärven rantakaavassa merkitty suojelualueeksi. Hatlammin suo- ja harjualue ovat valtakunnalliseen soiden- ja harjujensuojeluohjelmaan kuuluvina myös yleiskaavassa suojelualueita.

Tärkeimmät ulkoilureitit on merkitty yleiskaavaan, ja niiden toteuttamiseen pyritään vähitellen. Pääosin reitit noudattelevat luonnossa jo olevia väyliä, ja osittain ne on jo toteutettu kuten esim. Riutan reitti. Ulkoilu- ja virkistysmahdollisuuksien tarjonta voi osaltaan olla parantamassa uusien asukkaiden halukkuutta asettua Riihimäelle.

Yleiskaavan perusselvitysten aikana aloitettiin myös koko kaupungin alueen kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti tai rakennushistoriallisesti merkittävien rakennus- ja maisemakohteiden inventointi. Aiheesta on valmistumassa selvitys. Riihimäellä on runsaasti mielenkiintoisia ja rakennustaiteellisesti arvokkaita kohteita. Maaseudun maiseman peruspiirteet, tiet ja pellot sekä taloryhmät ovat nähtävissä jo ns. Kuninkaan kartaston kartoissa vuosilta 1776 - 1805.

Yleiskaavatyö on jatkuva prosessi. Se vaatii seurantaa ja perusteiden ajantasaistamista muuttuvissa oloissa. On tärkeää, että päälinjoista voidaan keskustella, sopia ja pitää kiinni. Kestäviä ratkaisuja voidaan saada aikaan vain kaupungin kaikkien hallintokuntien yhteistyöllä ja laajoja kansalaispiirejä kuulemalla.

Riihimäki kesällä
Riihimäki-Seuran valokuvauskilpailu 1995

TIMO SALMINEN

Riihimäki-Seuran vuonna 1986 järjestämä talviaiheisen valokuvauskilpailun oli melkoinen menestys, ja vähitellen alettiin keskustella myös vastaavan kesäkilpailun järjestämisestä. Tavoitteena oli jälleen tecttää postikorttisarja ja käyttää kuvia julkaisun aineistona.

Pitkän miettimisen jälkeen ajatus toteutui kesällä 1995. Kilpailu käytiin vastaavilla säännöillä kuin taannoinen kesäkilpailukin, eli kuvien tuli olla kesän 1995 aikana Riihimäen asemakaava-alueelta otettuja, postikorttikokoisia värikuvia. Kuvat piti jättää 15. elokuuta mennessä Kuva-Ilmolaan. Tuomaristoon kuuluivat taiteilija Marja-Leena Kaartinen, valokuvaaja Timo Syrjänen ja tämän kirjoittaja puheenjohtajana.

Kilpailu ei ollut yhtä suosittu kuin edeltäjänsä. Kuvia saatiin 79 kappaletta 11 kuvaajalta. Näistä sääntöjen vaatimukset täyttäviä oli 42 kuvaa seitsemältä kuvaajalta. Palkinnot jaettiin seuraavasti:

1. Ari Elovirta, Katoava näkymä.
2. Maija Aaltonen, Kevät 95 rautatieasemalla.
3. Irja Okkolin, Tuomenkukat Kaupunginmuseon luona.

Kunniamainintoja annettiin kaksi:

- Jouni Rasimus, Me myydään - sinä ostat.
- Valpuri Väyrynen-Larsen, Vanhaa Riihimäkeä.

Varsin yksimielisesti sekä tuomaristo että seuran johtokunta totesivat, että postikorteiksi soveltuvia, aiheeltaan ennen julkaisemattomia kuvia ei juuri saatu. Niinpä ajatus korttisarjan painattamisesta jäädytettiin. Tämän julkaisun kuvituksessa on käytetty kilpailun parhaita kuvia. Kustannussyistä osa kuvista on painettu mustavalkoisina.

1 palkinto. Katoava näkymä. Kuva Ari Elovirta.

II palkinto. Kevät 95 rautatieasemalla.
Kuva Maija Aaltonen.

III palkinto. Tuomenkukat Kaupunginmuseon luona.
Kuva Irja Okkolin.

Kunniamainta. Me myydään - sinä ostat.
Kuva Jouni Rasimus.

Kunniamainta. Vanhaa Riihimäkeä.
Kuva Vappuri Väyrynen-Larsen.

OHJELMA:

ALKUSOITTO
Rautatieläisten Soittokunta
joht. E. Rekola

KANSAKOULULAISTEN TERVEHDYS LAULUA
koululaisryhmä
joht. Kalle Ainola

KANSANTANHUJA
Riihimäen Kansantanssijat
ohj. Irja Sarnama

PUHE
kansanedust. kaupunginjohtaja
V. O. Mäkinen

KANSANLAULU JA LAUSUNTA-SIKERMÄ
tait. Anneli ja Teuvo Kuparinen

LIIKUNTAESITYS
Riihimäen Naisvoimistelijat
somm. ja ohj. Marja Äärynen
mus. ja säest. Sirkka Varmanen

MUISTITIEDON KERUUKILPAILUN PALKINTOJEN JAKO
Museolautak. puh.joht.
Waldemar Bühler

SOITTOA
Rautatieläisten Soittokunta
joht. E. Rekola

HÄME-HYMNI

Riihimäki-Seura

Riihimäki-päivän kotiseutujuhlan ohjelma 11.9.1969.

Kivikaudesta 2000-luvulle

RIIHIMÄKI-SEURA

RIIHIMÄKI-SEURA

Kutsumme kohteliaimmin Teidät
Riihimäki-Seuran
50-vuotismuistolaatan
paljastustilaisuuteen
Kansalaisopistolle perjantaina 31. 5. 1985 klo 14.00
sekä kahvitilaisuuteen laatan paljastamisen jälkeen.

Riihimäki-Seura r.y.

Kahdelle

Historian kerrostumat Rautatienpuistossa

MIKKO HELASVUO

Rakennussuojelu on rakennetun ympäristön vaalimista ja säilyttämistä tuleville polville. Itsestään selvänä lähtökohtana on kotiseudun ympäristön arvostaminen. Useinkaan rakennetussa ympäristössä ei ole ainutlaatuista alkuperäisyys tai kulttuurihistoriallinen arvo, vaan rakennusten suojelun perusteita voidaan hakea ympäristön kokemiseen liittyvistä arvoista. Rakennussuojelu on silloin osa tutun ympäristön jatkuvuuden turvaamista.

Historiaa verrataan usein muistiin, kun perinnettä voisi verrata alitajuntaan. Alitajunnan toiminta on niin luonnollista, että sitä ei valvetajunnassa havaitse, mutta sen tukahduttamista seuraa kriisi. Aikahorisontti suuntautuu nykyhetkestä sekä eteen että taakse. Jotta kokonaisuus olisi tyydyttävä, sekä menneisyyden että tulevaisuuden täytyy olla läsnä.

Rautatienpuiston rakennuskokonaisuus

Toinen Rautatienpuiston kahdesta vanhimmasta rakennuksesta, Maantie 10A. Kuva Mikko Helasvuo.

suojeltiin kulttuurihistoriallisen arvonsa vuoksi vuonna 1993 hyväksytyllä asemakaavalla. Rautatienpuiston suojelu ei perustu sen arvoon julkisena monumenttina, vaan se on arjen ympäristö. Se on silti paikallinen muistomerkki - esimerkki kaupungin kehitystä ohjanneen rautatielaitoksen rakentamisesta. Juuri tässä onkin sen erityinen yhteisöllinen merkitys riihimäkeläisille.

Rautatienpuisto sai rakennuksensa noin sadan vuoden aikana vuodesta 1857 alkaen. Ensimmäiset rakennukset palvelivat rautatienrakentajien asuntoina. Riihimäeltä Lopelle johtavan maantien varteen kasvoi radan valmistuttua rautatieläisten asuinalue. Olennainen piirre Rautatienpuiston ympäristössä on pitkän historian näkyminen moni-ilmeisessä rakennuskannassa. Rakennukset muodostavat välittömän ympäristönsä kanssa historiallisten kerrostumien kokoelman.

Ensinnäkin rakennukset ajoittuvat eri tyyli-ihanteiden aikakausille, ja kukin rakennus edustaa aikansa käsityksiä normaalista, hyvästä ja sopivasta rakennustavasta. Edustettuina ovat 1800-luvun loppuvuosikymmenien rakennustapa, 1900-luvun alun koristeellinen jugendtyyli, 1920-luvun pohjoismainen klassismi, joka versoi antiikin ja Italian ihailusta, sekä 1940-luvun karun yksinkertainen jälleenrakennuskausi.

Toiseksi kerroksellisuutta lisäävät eri aikoina tehdyt korjaukset, joilla on ajanmukaistettu rakennuksia. Näkyy selvästi, kuinka vanhemmissa asuintaloissa on usein tehty sisällä tavallista mittavampi pintaremontti uusien talojen valmistumisen aikoihin.

Näin esim. vuonna 1858 radanrakentajien kaksihuoneiseksi asuinkasarmiksi rakennettu parakki jaettiin ilmeisesti jo saman vuosisadan kuluessa väliseinillä yhden tai kahden huoneen ja keittiön asunnoiksi. Molempiin päätyihin rakennettiin sisäänkäyntikuisti 1870-luvulla. Toinen kuisti sai uudet ulko-ovet 1920-luvulla, ja nämä ovet on puolestaan paneloitu ulkopuolelta ilmeisesti 1940-luvulla. 1960-luvun remonteissa peitettiin muodinmukaisesti sisätilojen peiliovien peilit sileillä kuitulevyillä ja nostettiin asuntojen varustelutasoa rakentamalla sisään WC:t.

Tämä ulkoasultaan olennaisesti 1800-luvun asussaan säilynyt rakennus onkin siis tarkemmin katsottuna kokoelma eri aikaisia yksityiskohtia. Yksityiskohtien luettelosta saisi miltei loputtoman. Nyt käynnissä olevassa peruskorjauksessa monet aikaisemmat yksityiskohdat peittyvät, muuntuvat, katoavat ja saavat rinnalleen 1990-luvun lopun korjausten kerrostuman, joka viimeistään sukupolvea myöhemmin kaipaa tarkistusta.

Rautatienpuistossa tapahtui suuri muutos, kun rakennukset siirtyivät valtiolta yksityisten perheiden ja kaupungin hallintaan. Historiallisesta perspektiivistä katsottuna muutos oli suuri etenkin sosiaalihistoriallisesti. Alkoi vasaroiden pauke, joka lisää oman kerrostumansa alueen rakennuskantaan.

Rakennushistorialliselta kannalta tapahtuneen tekee erityisen merkittäväksi se, että alun perin yhden rakennuttajan pitkän ajan kuluessa rakentamaa ja yhtenäisellä rakennustavalla huoltamaa aluetta remontoi nyt monta rakennuttajaa. Korjauksessa ei enää saavuteta sellaista yhtenäisyyttä kuin yhden rakennuttajan aikana. Näin omistussuhteiden muutokset heijastuvat rakennuskantaan.

Rakennukset paljastavat tuleville tarkastelijoille oman aikamme käsityksiä normaalista, hyvästä ja sopivasta korjaustavasta. Tarkastelija pystyy myös näkemään rakentajien käsitysten, arvojen ja tavoitteiden moninaisuuden.

Tuottamaton rähjä vai arvorakennus
- viime vuosien suojelukiistoja Riihimäellä

TIMO SALMINEN

Ympäristöä arvioidaan eri kriteerein. Vanha rakennus herättää myös tunteita. Eri ihmisten käsitykset eivät silloin aina käy yksiin. Kymmenkunnan viime vuoden aikana paikkakunnallamme on väitelty etenkin Paloheimonkadun jugend-talon, Linnunlaulun ja Kino Sammon kohtalosta. Hiukan vähäisempää keskustelua on käyty 1920-luvun kivitalosta Hiekkalanpolun varrella, 1930-lukuisesta Shellin funkishuoltoasemasta Keskuskadulla, Pellisen talosta Keskuskadulla nykyisen CM-Vuorisen uudemman osan kohdalla sekä Eteläisen ja Lasitehtaan koulujen vanhoista rakennuksista. 1990-luvun alusta alkaen on nostettu esiin myös VR:n vanha vesitorni Patastenmäen sillan korvalla.

Kaupunkikuvasta on hävinnyt useita vanhoja taloja, jotka olisivat voineet tarjota suojelukeskustelun aineksia, kuten esim. koko vanha Suokylä, Paanasen talo (Valtakatu 7), viime vuosinaan lääkäri Matti Haahden talona tunnettu Hämeenkatu 60, Hämeenkatu 26 tai Kokinmäki 5.

Hävinneet rakennukset ovat edustaneet toisaalta 1800-luvun lopun puu-Riihimäkeä, toisaalta 1920 - 1930-lukujen kivirakentamista. Nuorisotalona päivänsä päättäneen vanhan pappilan Murrokadulla oli Kanta-Hämeen seutukaavaliitto juuri ennen purkamista ehtinyt ottaa mukaan maakunnan kulttuurihistoriallisten suojelukohteiden luetteloon, ja Pellisen talo oli valtakunnallisestikin merkittävä 1920-luvun ns. kansanfunkiksen edustaja. Paanasen talo taasen oli yksi nurkka 1920 -

Arkkitehti Yrjö Sadeniemen suunnittelema Eteläinen koulu (1907 - 1990). Kuva Timo Salminen 13.6.1990.

1930-lukujen vaihteessa syntyneessä kolmiossa, jonka muina kulmina olivat Västäräkki ja nykyinen musiikkiopisto. 1980 - 1990-lukujen vaihde oli kaupunkimme vanhoille rakennuksille erityisen kohtalokasta aikaa.

Myönteisiä esimerkkejä ovat Hyttikortteli ja Rautatienpuisto, joiden säästäminen ei ole vaatinut taistelua. Samoin myönteisenä ratkaisuna on mainittava päätös kunnostaa jo purettavaksi tuomittu keskustan Tilhi-kortteli eli Laakson ja Teräksen talot. Hämeenkadun ilme säilyy siten vastakin suhteellisen yhtenäisenä.

Ainoat yksittäiset rakennukset, joiden tapauksissa keskustelu on johtanut säilyttämiseen, ovat olleet Paloheimonkadun jugend-talo ja Kino Sampo. Tuntuu kuin ainoastaan jotenkin poikkeuksellisia ympäristöjä olisi arvostettu eivätkä Hämeenkadun tapaiset "tavanomaisemmat" kokonaisuudet olisi saaneet ansaitsemaansa huomiota. Rakennussuojelun asemaa ei siten voi pitää erityisen vahvana Riihimäellä.

Kaikkia vanhoja rakennuksia ei toki ole tarpeen säilyttää: vaikka esim. entinen Riihimäen - Lopen rautatien veturitalli Paloheimonkadulla oli osa paikkakuntamme historiaa, se ei ehkä ollut niin olennainen, että sitä osaisi erityisesti kaivata. Rakennus purettiin viime talvena.

Kokonaan oma erityistapauksensa on Kino Sampo. Tämä vuonna 1917 rakennettu elokuvaerarteri oli jäädä Suokylän uuden asemakaavan jalkoihin 1990-luvun alkupuolella. Sampo kuului Suokylään 1800-luvun lopulla muodostuneeseen Riihimäen keskustaan. Suokylä jäi vähitellen syrjään, rakennukset päästettiin rapistumaan, ja lopulta aika oli kypsä uudelle kaavalle, jossa vanhalle ei ollut sijaa. Sammolla on jonkinlainen kulttuurihistoriallinen asema Suomen neljänneksi vanhimpana säilyneenä elokuvateatterirakennuksena, mutta

VR:n vesitorni (1935 -) Patastenmäen sillalta syyskuussa 1989. Kuva Timo Salminen.

Musiikkiopisto (1930 -), Paanasen talo (1932 - 1989) ja Västäräkki (1926 -). Kuva Timo Salminen 3.9.1989

ennen kaikkea se on toimiva osa nykyistä riihimäkeläistä kulttuurielämää. Siksi rakennuksen puolustamiseksi syntyi hyvin nopeasti kansanliike, ehkä voimakkain suojeluliike Riihimäellä tähän asti. Sampo sai jäädä.

Viimeksi on keskusteltu Jarl Ungernin suunnitteleman, vuonna 1935 rakennetun rautatien vesitornin tulevaisuudesta. Torni ei sinänsä ole mitenkään ainutlaatuinen, mutta se on tyyppinsä vanhin edustaja. Keskustelu johtikin lopulta tornin kunnostamiseen niin, että enempi tuhoutuminen saatiin pysäytettyä. Mikä voisi olla rakennuksen tuleva käyttötarkoitus, on epäselvää. Maisemallisesti ja aikakautensa edustajana torni on kuitenkin merkittävä.

Kuten arkkitehti Mikko Helasvuo toisaalla tässä julkaisussa kirjoittaa, riihimäkeläisessäkin rakennussuojelussa on usein ollut kyse tutun ympäristön jatkuvuuden turvaamisesta. Tämä sopii etenkin Eteläisen koulun purettuun rakennukseen tai Suokylään. Eteläisen koulun yhteydessä keskusteltiin myös työympäristöstä. Vesitornin ja Linnunlaulun tapauksissa on ehkä pikemminkin haluttu säilyttää jonkin tietyn ajan tai kulttuuripiirin edustaja. Linnunlauluun liittyi myös laajalle levinnyt harhakuvitelma, että kyseessä olisi ollut Riihimäen vanhin rakennus.

Rakennussuojelussa törmäävät vastakkain useimmiten "kylmä harkinta" ja "tunteilu". Jos vanhan rakennuksen ylläpito ajatellaan vain rakennusoikeuden vajaakäyttönä tai kunnossapitorahojen tuhlauksena, purkupäätös lienee helppo. Kysyttäessä purkuhaluiset tuskin tunnustavat suhtautuvansa vastuuttomasti kaupunkiympäristön kehittämiseen. Heidän vastuullisuutensa kuitenkin toimii omien lakiensa mukaan, eivätkä sitä sido ympäristöön liittyvät vaikuttimet. Sitä eivät sido myöskään toiminnalliset syyt, jos toiminta ei tuota rahaa. Viime vuosina Kino Sammon suojelukiista on ollut ehkä paras näyte sekä tällaisissa tilanteissa syntyvien vastakkainasettelujen luonteesta että mahdollisuudesta sittenkin pelastaa säilyttämisen arvoisiksi katsottuja kohteita.

Rakennussuojelulla alkaa vähitellen olla historiaa paikkakunnallamme. Aika tuo tullessaan myös uusia tehtäviä. Historia ei ole päättynyt siinäkään mielessä.

Kino Sammon sali (1917 -) vuoden 1938 remontin jäl keen. Kuva Kalevi Pentti län kokoelmat

Suomen suurin nuorisoteatteri?

SARI KIVELÄ

Riihimäen nuorisoteatteri perustettiin tammikuussa 1991. Timo Virtanen (nyk. Sinivuori) ja silloinen kulttuuritoimenjohtaja Kirsi Ollila olivat tosin keskustelleet aiheesta jo keväällä 1990. Molemmat olivat haikailleet nuorille teatteriharrastusmahdollisuutta Riihimäen teatterin nuorisolinjan lopetettua toimintansa. Intressien yhdistymisestä syntyi Riihimäen nuorisoteatteri.

Aluksi nuorisoteatterin harjoituspaikkana oli Marschanin nuorisokeskuksen liikuntasali. Siellä ensimmäiset n. 60 innokasta tekivät puoli vuotta erilaisia ilmaisutaidon harjoituksia. Kesätauon jälkeen syksyllä 1991 siirryttiin Kino Sampoon ja toiminta alkoi saada teatterillisempaa ilmettä. Kino Sammossa alettiin harjoitella nuorisoteatterin ensimmäistä näytelmää, Timo Sinivuoren kirjoittamaa Päiviä ja jengiä Timon ohjauksessa. Päivi ja jengi valmistui maaliskuussa 1992 ja Kino Sammon lisäksi sitä esitettiin valtakunnallisessa nuorison taidetapahtumassa Turussa toukokuussa.

Sekä Timo Sinivuori että nuorisoteatterin taustayhteisönä ja tukijana toiminut Riihimäen kaupunki olivat erittäin tyytyväisiä kuluneeseen puolentoista vuoteen ja niinpä toimintaa päätettiin jatkaa ja jopa laajentaa. Sinivuoren alkuperäissuunnitelman mukaisesti nuorisoteatterilaisista saatiin innokkaita ohjaajia tuleville ryhmille. Kesän 1992 aikana Timo kurssittikin 10 uutta ohjaajaa ja syksyllä nuorisoteatteri oli valmis ottamaan uusia jäseniä. Nuorisoteatterin jäsenmäärä kaksinkertaistui kertaheitolla, vaikka osa Päivi ja jengi -näytelmässä mukana olleista lopettikin teatteriharrastuksensa.

Syksyllä 1992 nuorisoteatterissa toimi viisi ryhmää. Uudet ryhmät tekivät nuorisoteatterin opetussuunnitelman mukaisesti ensimmäisen vuoden ilmaisutaidonharjoituksia, mm. aisti-, kosketus-, artikulaatio-, hengitys-, rentoutus-, keskittymis-, eläytymis-, improvisaatio- ja tunnetilaharjoituksia. Vanhat alkoivat harjoitella Kirsi Ollilan ohjauksessa Frank Wedekindin kirjoittamaa näytelmää Kevään herääminen.

Keväällä 1993 uudet ryhmät jatkoivat yhä innolla ilmaisuharjoituksia ja Kevään herääminen alkoi valmistua esityskuntoon. Kino Sammon näyttämöä laajennettiin ja korjattiin teatterikäyttöön sopivammaksi. Kevään heräämisen ensi-ilta oli huhtikuussa, ja silloin nuorisoteatteri alkoi olla jo kutakuinkin Kino Sammon ainoa käyttäjä. Vielä keväällä 1992 oli Sammossa ollut joitakin rockkonsertteja, mutta nuorisoteatterin - ja ilmeisesti myös Kino Sammon - onneksi konsertteja ei enää järjestetty talossa.

Kevään heräämisen ja omien ryhmien ohjaamisen myötä muutamat uudet ohjaajat alkoivat viettää yhä enemmän aikaa Kino Sammossa. Uteliaat teatterintekijät tutkivat Sammon tarkasti kellarista vintille ja konehuoneeseen ja tekivät siinä samalla monia mielenkiintoisia löytöjä. Tunteja kului, kun mietittiin mikä on ollut minkäkin koneen käyttötarkoitus tai mistä ullakolle pääsee ja uskaltaako sinne mennä tai mikä sana muodostuu vintiltä löytyneistä neonvihreistä styrox-kirjaimista. Kesän kuluessa keksittiin Kino Sammosta niin paljon kaikkea jännittävää, että Eloyöhön pystyttiin löytöjen pohjalta rakentamaan esittelykierros "Kino Sammossa kummittelee". Kesän aikana nyt jo vuoden verran ohjauskokemusta

Kalle Ropponen ja Kino Sammosta löytynyt vanha tasasuuntaaja kesällä 1993. Kuva Timo Salminen.

Kino Sammon sali vuoden 1938 remontin jälkeen. Kuva Kalevi Penttilän kokoelmat.

hankkineet "uudet" ohjaajat kurssitettiin seuraavan vuoden näytelmäprodukrioita silmällä pitäen.

Kino Sampo alkoi olla yhä enemmän Riihimäen nuorisoteatterin oma teatteri ja sinne saattoi jo turvallisin mielin rakentaa jonkinlaista tekniikkaa ja varastoida näytelmien tarpeistoa sekä lavasteita ja pukuja. Samaan aikaan, kun kaupungin päättäjät miettivät, mitä järkeä on säilyttää Kino Sampoa, nuorisoteatterilaiset ihmettelivät, voiko upeampaa ja toimivampaa rakennusta ollakaan ja mikä onni nuorisoteatterilaisia onkaan kohdannut, kun juuri he saavat toimia tässä Suomen neljännek si vanhimmassa, ihanan tunnelmallisessa elokuvateatterissa. Useinkin lähetettiin hiljaisia kiitoksia kaupungin suuntaan siitä, että he olivat antaneet Kino Sammon nuorisoteatterin harjoituspaikaksi.

Syksyllä 1993 uusilla ryhmillä alkoi toinen teatterivuosi, ja se tarkoitti nuorisoteatterin opetussuunnitelman mukaisesti näytelmän valmistamista. Juha Antikaisen, Mikko Kantinkosken, Sari Kivelän ja Timo Sinivuoren ohjauksessa ryhmät alkoivat harjoitella näytelmiä Polttaa polttaa..., Niinhän te luulette ja Kuun poika. Syksy kuluikin taas harjoitusten merkeissä. Ennen joulua nuorisoteatteri järjesti vielä Kolmiopuistossa Joulumaa-tapahtuman, ja tietysti syksyyn kuuluivat - kuten nuorisoteatterissa aina on tapana - syyskauden avajaiset eli lähtölaukaus ja viimeisenä ennen joulua puurojuhla.

Keväällä 1994 ensi-iltaan tulivat näytelmien Kuun poika, Polttaa polttaa... ja Niinhän te luulette lisäksi Gitte Vainion ohjaama tanssidraama Kahvilassa tapahtuu sekä Kinokoplan Se X. Lisäksi nuorisoteatteri järjesti yhdessä Pro Sampo -ryhmän ja Nuorisoteatterin tukiyhdistyksen kanssa Uuden kuun gaalan, jolla kerättiin varoja Kino Sammon remonttiin.

Kevätkauden lopussa oli jälleen kevätjuhlan ja haikeitten jäähyväisten aika. Uusien ryhmien kaksivuotiskausi oli nyt ohi, eikä jatko ollut vielä selvillä. Innokkaimmat eivät kuitenkaan halunneet pitää kesälomaa, ja kaupunki oli halukas tukemaan kesätoimintaa, joten kesän aikana valmistettiin Eloyössä esitettäviksi Kolme pientä porsasta -satunäytelmä ja yöesitykseksi Yökabaree. Ohjaajina toimivat Sari Kivelä, Jukka Kuronen ja Kalle Ropponen, joilla kaikilla oli takanaan kahden vuoden ohjauskokemus nuorisoteatterissa.

Kesän 1994 aikana kurssitettiin myös jälleen uusia ohjaajia. Syksyyn mennessä valmistui lisäksi Riihimäen nuorisoteatterin uusi oma opetussuunnitelma Riihimäen kaupungin laatimien taiteen perusopetuksen teatteriopetussuunnitelman perusteiden pohjalta. Nuorisoteatterillahan oli alusta alkaen ollut laaja, toimiva ja monipuolinen opetussuunnitelma, mutta nyt se uudistui kattamaan lain määräämät puitteet. Syksystä 1994 alkaen opetus Riihimäen nuorisoteatterissa on siten ollut taiteen

perusopetusta.

Syksyllä 1994 otettiin taas uusia jäseniä mukaan nuorisoteatteritoimintaan. Kiinnostus oli jälleen valtava ja nuorisoteatteri olikin hetkessä kasvanut 250-jäseniseksi, yhdeksi Suomen suurimmista nuorisoteattereista, ellei peräti suurimmaksi. Uusia ryhmiä oli viisi, ja ne aloittivat samoin, kuin muutkin olivat aloitta neet - vuoden kestävillä ilmaisutaidonharjoituksilla, nyt siis taiteen perusopetuksen nimissä.

Vaikka uusia jäseniä otettiin paljon, eivät vanhatkaan jääneet heitteille. Kirsi Ollilan ja Eeva Koskimäen johdolla alettiin valmistella näytelmiä Kuka lohduttaisi Nyytiä ja Ernon ihmeelliset tosikuvitelmat. Kino Sammon remontti pakotti nuorisoteatterilaiset evakkoon Petsamon nuorisotaloon ja Pohjolanrinteen koululle. Harjoituksia pyrittiin pitämään aivan normaalisti kerran viikossa, mutta remontti oli silti väkisinkin myöhästyttää alkukeväälle 1995 suunniteltuja ensi-iltoja.

Alkukeväästä 1995 päästiin vihdoin takaisin omaan rakkaaseen ja entistä ehompaan Kino Sampoon. Kevään aikana ehtivät ensi-iltaan Kuka lohduttaisi Nyytiä, Ernon ihmeelliset tosikuvitelmat ja vielä Rock me -kabaree. Kevään aikana Riihimäen nuorisoteatterin elämässä tapahtui ratkaiseva muutos: teatteri rekisteröityi yhdistykseksi ja siirtyi siten pois kaupungin alaisuudesta.

Loppukeväällä 1995 Kino Sammon alakerran asukkaat muuttivat pois ja nuorisoteatteri sai laajentaa sosiaalitilansa alakertaan. Salin parvi ja autotalli toimivat tästä lähtien lavaste- ja tarpeistovarastona, ja puvusto sekä maskeeraustilat siirtyivät alakerran asuntoon. Nuoret näyttelijät saivat nyt ensi kertaa käyttöönsä kunnon pukutilat ja jopa suihkun ja keittiön. Tästä oli uneksittu jo pitkään. Myös piha saatiin yleiseen käyttöön. Nuorisoteatterilaiset aloittivat yhdessä Pro Sampo -ryhmän kanssa pihan kunnostuksen kaupungin avustuksella. Kaunis suihkulähde alkoi jälleen solista iloisesti ja rytcikön keskeltä löytyi viihtyisä piha.

Syksyllä 1995 alkoi nuorisoteatterin kolmannen "saapumiserän" toinen vuosi, eli tiedossa oli melkoinen määrä uusia näytelmiä. Nuorimmista toiset alkoivat Tuija Salosen ja

Toukokuussa 1922 Riihimäellä pidettyjen kansakoululaisten laulu- ja soittojuhlien osanottajat Kino Sammon edustalla. Kuva Kalevi Penttilän kokoelmat.

Päivi Sinivuoren ohjauksessa harjoitella sadun ja improvisaatioiden pohjalta Taikapuutarha-näytelmää ja toiset jatkoivat ilmaisuharjoituksia Janne Katajan ja Suvi Matilaisen johdolla. Alkoivat Tiina ja Niina Lahtisen ohjauksessa Liisa ihmemaassa -näytelmän, Mari Koskelan ja Johanna Mykrän ohjaamana Asfalttimetsän enkelin ja Kalle Ropposen ohjauksessa Neuvokkaat palvelijat -näytelmän harjoitukset. Kirsi Ollila ohjasi Kaislikossa suhisee ja Timo Sinivuori Pikku jättiläisen. Kaikkien näiden harjoitusten lisäksi nuorisoteatterilaisilla riitti vielä energiaa Joulumaa-tapahtuman järjestämiseenkin. Tänä vuonna lisäintoa antoi se, että piha oli käytössä ja Joulumaa voitiin rakentaa Kino Sammon ympärille.

Keväällä 1996 todettiin, että kevätkausi ei millään riitä kaikkien näytelmien esittämiseen. Neuvokkaiden palvelijoiden ensi-ilta jäi syksylle ja muiden näytöskausia tiivistettiin. Suurimpana ongelmana harjoitusaikojen vähyyden lisäksi olivat lavasteet. Vaikka parvi oli kokonaan lavasteiden varastotilana, kaikkien näytelmien lavasteet eivät mahtuneet sinne yhtä aikaa. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että kun näytelmän esitykset olivat ohi, oli lavasteet pakko suurimmalta osaltaan tuhota. Näytelmät saatiin kaikesta huolimatta sovitetuiksi Kino Sampoon ja näytäntökausi oli vilkas.

Kauden loputtua nuorisoteatteri järjesti vielä Tähtiä ja timantteja -gaalan. Gaalassa esiintyivät Jorma Uotinen, Anu Hälvä, Tommi Hakala, Riitta-Liisa Kyykkä, Anja Jaakkola ja tietysti nuorisoteatteri. Gaalan tuotosta puolet lahjoitettiin Helsingin yliopiston lastenklinikan sydänosastolle. Gaalan jälkeen toukokuun lopulla pidettiin vielä nuorisoteatterin kevätjuhla, jossa jaettiin nuorisoteatterin historian ensimmäiset Oskari-, Eemeli- ja Viljami-patsaat.

Kesän 1996 koittaessa tätä kirjoittaessani nuorisoteatteri on jälleen jäämässä kesälomalle. Nuorisoteatterin hallitus ja johtoryhmä ovat suunnitelleet kesäksi ohjaajille koulutusta, ja tietenkin pihaa kunnostetaan taas talkoilla. Kesän aikana saattaa jokin näytelmä vielä yllättäen tulla ensi-iltaan ja saattavatpa nuorisoteatterilaiset järjestää oman Eloyönkin. Syksyllä otetaan taas uusia jäseniä ja toiminta jatkuu entistä laajempana ja vilkkaampana.

Riihimäen kaupunginmuseo aloitti toimintansa vuonna 1961. Se kerää, tallentaa, tutkii ja esittelee Riihimäkeen liittyvää esineistöä ja muuta aineistoa; erityiskohteena on satojen Riihimäelle ja muualle Hämeeseen tulleiden karjalaissiirtolaisten kotipitäjä Antrea.

Peruskokoelman keräsi Helsingin yliopiston Hämäläis-Osakunnan kotiseuturetkikunta kesällä 1961. 1960-luvulla museo toimi Eteläisellä koululla, ja vuonna 1970 se avattiin nykyisissä tiloissaan entisessä ratainsinöörin talossa Rautatienpuistossa. Rakennus on Riihimäen vanhimpia, vuodelta 1858. Se oli alun perin tarkoitettu neljälle perheelle. Siinä asuivat asemainsinööri E. Wasastjerna, vaakitsija - sittemmin Riihimäen ensimmäinen asemapäällikkö - A.W. Öller, kirjuri O.A. Lindblad ja varastonhoitaja J.H. Fagerström. 1870-luvulta lähtien rakennus oli ratainsinöörin talona. Nykyiseen mittaansa se on jatkettu vuonna 1960.

Rakennuksen toinen pääty on ollut asuntona vuoden 1996 alkuun asti, jolloin museo sai koko talon käyttöönsä. Asukkaiden muutettua on pystytty selvittämään rakenuksen historiaa; mm. tapettikerroksia on otettu talteen ja lattioita on tutkittu. Talossa 1930-luvulta 1950-luvun alkuun asuneisiin entisiin asukkaisiin on myös oltu yhteydessä. Rakennuksessa alkaa peruskorjaus, joka valmistunee syksyyn 1997 mennessä. Kunnostuksessa otetaan huomioon suojelulliset näkökohdat ja rakennuksen kulttuurihistorialliset arvot.

Rautatieliikenteen alkaessa vuonna 1862 Riihimäellä oli ainoastaan poistumislaituri, junalippuja myytiin nykyisestä kaupunginmuseon rakennuksesta. Samassa tilassa toimi myös lennätin. Riihimäen ensimmäinen lippuluukku löytyikin jälleen monien tapettikerrosten alta.

Asunnon puoleisesta päädystä on johtanut yläkertaan kierreportaat, jotka on myöhemmin purettu. Yläkerran pohjoispäässä oli piirtäjän huone. Remontin yhteydessä tila, joka on nykyisin osittain kylmää ullakkoa, on tarkoitus

Kotipaikkakunnan menneisyyttä
- Riihimäen kaupunginmuseo

HELENA LINDSTÉN

Ratainsinööri Väinö Fagerholm vaimonsa Irjan kanssa lasiverannan portailla. Kuva Riihimäen kaupunginmuseon kokoelmat.

ottaa kokonaan käyttöön. Lasiverantaa on myös muutettu monen otteeseen. Alun perin se oli avokuisti, josta oli kulku lipunmyyntiaulaan. Jossakin vaiheessa tehtiin lasitus, ja myöhemmin laitettiin ovi. Ulkorakennus käsittää saunan sekä kylmiä varastotiloja.

Näyttelytoimintaa ei pystytä järjestämään remontin aikana. Museo muuttaa siksi ajaksi tilapäistiloihin linja-autoasemalle. Uudistetun museon perusnäyttelyn muodostavat Riihimäen historia, teollisuus, kauppa, 1800-luvun lopun asuinhuoneinteriööri, rautatieaseman lipunmyyntiaula sekä Antrea-huone. Historia ja teollisuus saavat aikaisempaa enemmän tilaa. Vaihtuvia näyttelyitä varten on varattu n. 40 m^2. Näyttelytilat ovat ensimmäisessä kerroksessa, varastot ja arkistot yläkerrassa. Ulkorakennuksessa voidaan järjestää kesäisin talonpoikaisnäyttelyitä ja lasiverannallakin pienimuotoisia näyttelyitä.

Musiikkitalo keväällä 1995. Kuva Maija Aaltonen.

Mitä nyt, Riihimäen kesäkonsertit?

JUHA PESONEN

Tulevaisuutta on hyvä tuumailla mennyt mielessä pitäen. Tänä vuonna 15 vuotta täyttänyt, kypsään murrosikään ehtinyt kesäkonserttisarja ei ole sattumalta kehittynyt nykyisenlaiseksi arvostetuksi kesätapahtumaksi. Sen tekijöillä on alusta alkaen ollut vahva näkemys suunnasta, johon kuljetaan. Pienestä on kasvanut keskikokoinen, rintaansa jo rämäkästi röyhistävä, aikuisuutta tavoitteleva nuori.

Lyhyesti, ytimekkäästi ja lämmöllä: Ilari Laakson rohkeiden visioiden ja määrätietoisen työn tuloksena Riihimäen kesäkonsertit kuuluvat tänään menestyvien suomalaisten musiikkijuhlien joukkoon. Kun vahva ja turvallinen perusta elämälle on saavutettu, tulevaisuuteen suhtautuu innostuneen odottavasti. Vankalle perustalle on hyvä rakentaa uutta.

Taiteellisesti korkeatasoiset konsertit Suomen lasimuseossa ovat lähtökohta tulevinakin vuosina. Ääni- ja lasitaiteen tyylikäs yhdistelmä on merkinnyt monelle konserttivieraalle ainutlaatuista elämystä. Vastaavaa tuskin kovin läheltä kannattaa etsiä. "Sininen sarja" on työnimi, jolla olen lasimuseon konsertteja mielessäni hellinyt.

Kolmen pienen lapsen isänä tiedän, ketkä ovat perheen ennakkoluulottomimmat ja kriittisimmät musiikinkuuntelijat. Meillä ammattimuusikoilla on erityinen vastuu lasten ja nuorten musiikkikasvatuksesta. Riihimäen kesäkonsertit ei tulevaisuudessakaan unohda perheen pienimpiä, pikemminkin päinvastoin: lapsille suunnattua musiikkitarjontaa lisätään.

Pieni kokeilu myös sijansa saakoon. Avoimella suhtautumistavalla konserttipaikkojen, -aikojen ja -ohjelmien valintaan tavoitetaan ja palvellaan parhaassa tapauksessa entistä useampia ihmisiä. Myös eri taiteenalojen välinen vuorovaikutus kuuluu tärkeänä osana elävään kesätapahtumaan.

Kesäkonsertit ovat ennen kaikkea Riihimäen ja lähialueen asukkaiden musiikkijuhla. Tavoitteena on, että mahdollisimman moni kaupunkilainen kokee tapahtuman omakseen. Varmasti jokaisen paikkakuntalaisen mieltä tosin lämmittää sekin, että Riihimäelle on viime vuosina saapunut konserttiyleisöä myös kauempaa.

Kaupungin asukkaita palveleva, virkistystä ja elämyksiä arkirutiinien keskelle tuova musiikkijuhla voi vuosi vuoden jälkeen syntyä vain yhdessä tekemällä. Riihimäki on henkisesti rikas kaupunki, jossa ymmärretään kesäkonserttien merkitys myös asuinympäristöä ja liike-elämää kehittävänä voimavarana. Katselen tulevaisuuteen luottavaisin mielin.

Viimekesäisissä Riihimäen kesäkonserteissa esiintyi mm. pianotaiteilija Grigori Sokolov. Kuva Urpu-Kaarina Yli-Laurila.

Työväenliikkeen vaiheita
- Valtakunnallinen työväentalomuseo

RAIMO HELENIUS

Iihimäen Peltosaaressa sijaitseva valtakunnallinen työväentalomuseo pystytettiin vuonna 1969. Sen tarkoituksena on tallentaa ja esitellä maamme työväenliikkeen aatteellista ja perinteisiin liittyvää materiaalia. Museo muodostuu Tammelan Teuronkylästä siirretystä työväentalosta sekä sinne kerätystä aineistosta.

Työväentalot ovat miltei pelkästään pohjoismainen ilmiö. Suomessa ne ovat varsinkin maaseudulla usein sijainneet kylien laitamilla. Vuosisatamme alussa, jolloin työväentalojen rakentaminen oli vilkkaimmillaan, eivät maanomistajat olleet halukkaita vuokraamaan tai myymään tonttia muualta. Merkille pantavaa on, että monet työväentalot seisoivat "mäentöppyrällä". Työväentaloja oli enimmillään lähes tuhat.

Työväentaloissa järjestettiin monenmoista toimintaa, joka ei ollut pelkästään poliittista. Miltei joka talossa oli näytelmäkerho, ja siksi taloihin rakennettiin tilaa vievä ja kalliiksi tullut näyttämö. Työväentalojen palkeilla onkin tehty yksi maamme kulttuuritoiminnan kantavimmista saavutuksista. Työväentaloissa järjestivät kilpailujaan myös urheiluseurat ja sinne kokoontuivat nuoriso-osastot. Pidettiin juhlia, iltamia, tansseja, häitä jne.

Vaikka eri puolille maatamme on sotien jälkeen rakennettu lukuisia työväentaloja, ei niiden kokonaismäärä ole yltänyt sotaa edeltäneen kauden tasolle. Rakennusten asteittainen rappeutuminen hiljentyneen yhdistystoiminnan ja osaltaan myös maaltamuuton vuoksi on ollut yleistä. Erityisesti 1950 - 1960-luvuilla purettiin taikka myytiin huonokuntoisiksi menneitä, omistajilleen rasitteiksi muodostuneita työväentalokiinteistöjä.

Monissa tapauksissa talojen kunnostamisen esteenä oli niiden syrjäinen sijainti. Alun alkaen vain ulospäin suuntautuvaa juhlatoi-

Valtakunnallinen työväentalomuseo, entinen Tammelan Teuron työväentalo. Kuva työväentalomuseon kokoelmat.

mintaa varten luodut tilat - näyttämö, sali, epämukava "puffettihuone", kylmä vahtimestarin asunto - eivät myöskään enää täyttäneet järjestöihmisten vaatimuksia.

Uudisrakentamista ei kiihottanut tosiasia, että työväentalo seisoi useimmiten edelleen vuokratontilla. Entisen väkevän ja syvän aatteellisen innostuksen väheneminen johti toiminnan taantumiseen. Menneiden aikojen uhrimieltä tehdä omasta talosta ja siinä toimivista järjestöistä paikkakunnan parhaat ei enää riittänyt.

Riihimäellä Peltosaaressa sijaitseva valtakunnallinen työväentalomuseo edustaa tavanomaista vuosisatamme alun työväentaloa. Sen rakentaminen Tammelan kunnan Teuronkylään aloitettiin vuonna 1907 ja talo valmistui syksyllä 1908. Talon suunnittelu - kuten työväentalojen suunnittelu yleensäkään - ei ollut vuosisadan alun puutteellisissa oloissa kovin perusteellista.

Tänään valtakunnallinen työväentalomuseo esittelee rakennuksena tavanomaista maaseudun työväentaloa. Siihen kuuluu ulko-oven edessä oleva kuisti, juhlasali, sen toisessa päässä sijaitseva puffetti-kahvila ja keittiö sekä salin toisessa päässä oleva näyttämö. Puffetin ja keittiön muodostamassa tilassa asui talon vahtimestari perheineen.

Valtakunnallista työväentalomuseota hoitavan Työväenperinteen Tutkimus ry:n tehtävänä on säilyttää jälkipolville kuva taloista, joilla on ollut suuri merkitys maamme historiassa ja kulttuurielämässä. On täysin selvää, ettei työväentalojen entinen rooli voi palata. Perinteen säilyttämiseksi museossa on esillä maamme historiaan kuuluvia esineistä ja muuta materiaalia. Kaikki on saatu lahjoituksina yhteisöiltä ja yksityishenkilöiltä. Erilaista tavaraa on varsin runsaasti, mutta suurin osa on varastoituna näyttelytilojen puutteen vuoksi. Erilaisia näyttelyitä tehdään niin museon omiin tiloihin kuin muuallekin.

Metsästysmuseon perustamisesta Suomeen keskusteltiin ensimmäisen kerran jo vuoden 1900 metsästäjäkokouksessa. Museon syntysanat lausuttiin kuitenkin vasta 14.5.1930, jolloin Suomen Yleisen Metsästäjäliiton hallitus päätti museon perustamisesta.

Tilojen puuttumisen vuoksi toiminta vähitellen kuihtui ja oli sodan jälkeen täysin pysähdyksissä parikymmentä vuotta. Asia tuli uudelleen ajankohtaiseksi vuonna 1966, jolloin tohtori C.A. Borgström esitti metsästysmuseon perustamista. Borgströmin ehdotus hyväksyttiin, ja niin metsästysmuseo perustettiin toisen kerran. Metsästysmuseo toimi Porvoossa Luonnontieteellisen museon yhteydessä varsin ahtaissa tiloissa vuodesta 1972 lähtien. Metsästysmuseotoiminnasta vastaamaan perustettiin v. 1980 Suomen metsästysmuseoyhdistys - Jaktmuseiförening i Finland ry. Yhdistyksen ensimmäinen tehtävä oli museon tilaongelmien ratkaiseminen.

Vuonna 1988 monenkirjavien vaiheiden jälkeen metsästysmuseon uudeksi sijaintipaikkakunnaksi varmistui Riihimäki. Uudisrakennuksen suunnitteli professori Osmo Lappo. Uusi museo avattiin yleisölle vuoden 1990 erämessujen yhteydessä.

Metsästysmuseo kerää kaikkea omaan alaansa liittyvää esineistöä, kuten metsästys- ja riistanhoitovälineitä, erävarusteita, metsästysseuratoimintaan ja metsästyskoiraharrastukseen liittyvää aineistoa, erätaidetta jne. Myös kalastusvälineitä on kokoelmiin kertynyt kohtalaisesti. Kokoelmissa ovat edustettuina myös tavallisimmat suomalaiset riistalinnut ja -nisäkkäät. Museolle on talletettu Kanta-Hämeen lintutieteellisen yhdistyksen omistama ns. Alpi Pynnösen linnunmunakokoelma. Tohtori Alpi Pynnönen toimi Riihimäen lyseon biologian ja maantieteen lehtorina vuosina 1945 - 1963. Museolla on myös noin 1000 asetta käsittävä metsästysasekokoelma, yli tuhannen kappaleen kokoelma metsästysseurojen hihamerkkejä ja pöytästandaareja sekä noin kolmesataa eräaiheista ex libris -kirjanomistajamerkkiä.

Metsästysmuseon arkisto tallettaa museon toimialaan kuuluvaa arkistoaineistoa. Museon arkistoon on talletettu mm. Suomen Metsästäjäliiton arkistoaines sekä piirien ja seurojen arkistoja. Muusta museon keräämästä arkistomateriaalista voisi mainita vaikkapa metsästys- ja aseenkantoluvat, jahti- ja peijaiskutsut, metsästysmajojen piirustukset, metsästystorvisignaalien nuotit, muistelmat, tutkimukset, haastat-

Eränkäyntiä
- Suomen metsästysmuseo

JUKKA PELTONEN / LEENA HILTULA

telut, kartat, erilaiset painatteet sekä äänitteet. Museolla on myös laaja lehtileikekokoelma ja satoja erä- ja luontoaiheisia postikortteja.

Museon valokuva-arkiston suojiin on jo kertynyt noin 18 000 valokuvaa. Metsästyskuvien lisäksi kuva-arkistossa on mm. metsänhoitoon, porotalouteen ja vanhaan lappalaiskulttuuriin, kalastukseen ja koiraharrastukseen liittyviä kuvia sekä eläin- ja luontokuvia. Museon noin 70:n elokuvan kokoelman arvokkaimmat filmit on talletettu Suomen Elokuva-arkiston suojiin.

Museolla on tutkijoiden käytettävissä tieteellinen kirjasto. Kirjaston perustan muodostaa tohtori C.A.Borgströmin museolle lahjoittama yli 10 000 niteen kokoelma pohjoismaista metsästyskirjallisuutta 1600-luvulta nykypäiviin. Joukossa on huomattava määrä antikvaarisia harvinaisuuksia.

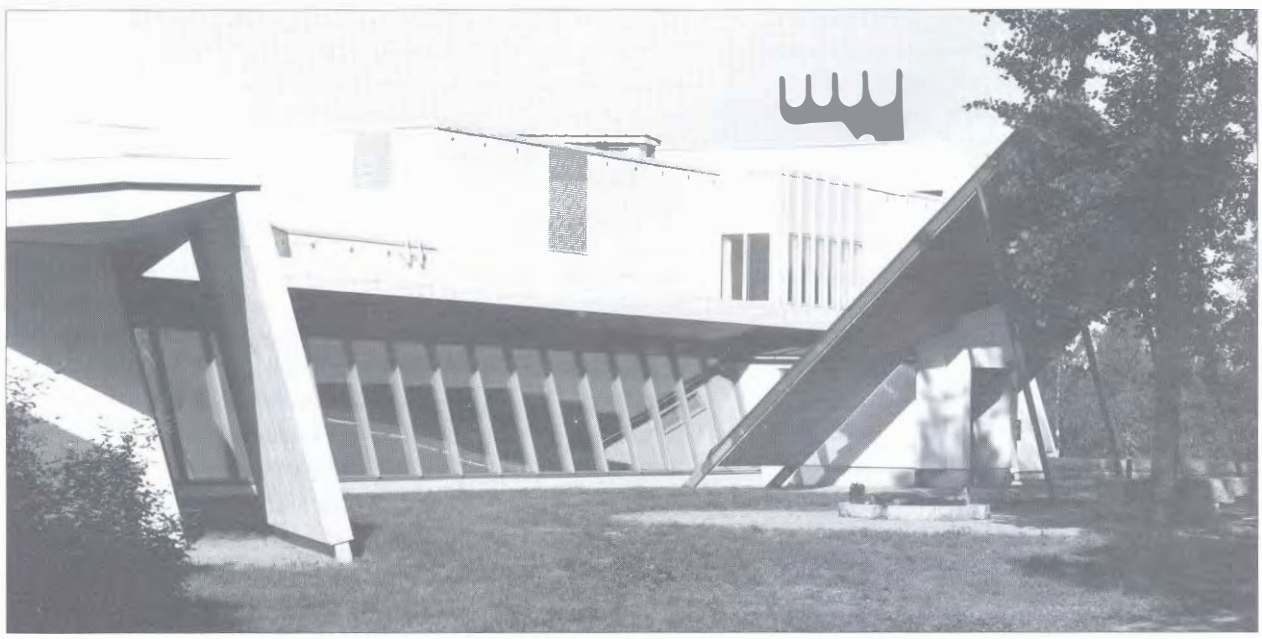
Metsästyskirjojen lisäksi kirjastossa on mm. luonnontieteellistä ja kansatieteellistä kirjallisuutta. Koira- ja asekirjallisuutta on niinikään paljon. Kirjastoon on talletettu Kanta-Hämeen lintutieteellisen yhdistyksen kirjasto. Kokoelmiin kuuluu myös runsaasti eräaiheista kaunokirjallisuutta.

Museon perusnäyttely tarjoaa katsauksen suomalaisen metsästyksen kymmentuhatvuotiseen historiaan - kehityskaareen elinkeinometsästyksestä nykyiseksi harrastusmetsästykseksi. Näyttelyssä esitellään erilaisia pyyntivälineitä ja -tapoja kivikaudelta nykyaikaan.

Perusnäyttelyn lisäksi järjestetään vuosittain 5-7 vaihtuvaa näyttelyä, joiden aihepiirit ovat vaihdelleet Pohjois-Amerikan intiaanien metsästyskulttuurista sota-ajan metsästys- ja kalastuskuviin, luontovalokuviin, metsästyskoiriin, linnunpönttöihin, metsästysaseisiin, perhokalastukseen ja erätaiteeseen.

Näyttelypolitiikassa ei siis ole pitäydytty ehdottoman tiukasti metsästysaihepiiriin, vaan kävijöille on pyritty tarjoamaan näyttelyitä, jotka kiinnostavat luontoihmistä, harrastipa hän sitten mitä luonnossa liikkumisen muotoa tahansa.

Tulevaisuuden kuvaan kuuluukin museon nimen muuttaminen Erämuseoksi ja kokonaisaihepiirin laajentaminen kaikenlaiseen eränkäyntiin ja eräretkeilyyn. Tähän liittyy myös parhaillaan suunnitteilla oleva museon ulkoalue, riistapuisto. Puisto on kaupunkilaisten käytössä helposti tavoitettavana henkireikänä luontoon.

Suomen metsästysmuseo, arkkitehti Osmo Lappo. Kuva Suomen metsästysmuseon kuva-arkisto.

Lasin historiaa
- Suomen lasimuseo

KAISA KOIVISTO

Jokaisella riihimäkeläisellä lienee suosikkinsa Riihimäen monien museoiden joukossa. Kansallisesti ja kansainvälisesti museoista tunnetuin ja arvostetuin on kuitenkin Suomen lasimuseo, alansa valtakunnallinen erikoismuseo. Museo perustettiin vuonna 1961. Vaikka museon uutena alkuna voidaankin pitää vuotta 1981, jolloin museo avattiin yleisölle nykyisissä tiloissaan, ei pidä unohtaa museotoiminnan alkuvuosina ennen kaikkea peruskokoelmien hyväksi tehtyä pioneerityötä. Valtaosa nykyisen perusnäyttelyn esineistä on hankittu ennen vuotta 1981.

Suomen lasimuseon toiminta laajeni uusien tilojen myötä huomattavasti. Toiminta-edellytykset paranivat myös taloudellisesti, ja henkilökuntaa tuli enemmän. Kansainvälinen näyttelytoiminta kasvoi: lasimuseon näyttelyitä kiertää jatkuvasti maailmalla, ja Riihimäellä on nähty toinen toistaan mielenkiintoisempia ulkomaisia näyttelyitä. Lasimuseo on järjestänyt myös kotimaisia kiertonäyttelyitä, jotka ovat saaneet erittäin myönteisen vastaanoton.

Viime vuosina lama on rajoittanut toimintaa useimmissa museoissa, myös lasimuseossa. Vuosi vuodelta tulosodotukset ovat kasvaneet mutta henkilökunta ja määrärahat vähentyneet. Koska näyttelytoiminnan osuus pakostakin korostuu, museon perustoiminta kärsii. On kuitenkin muistettava, että ilman kunnollisia kokoelmia ja tutkimusta ei synny näyttelyitä eikä julkaisuja.

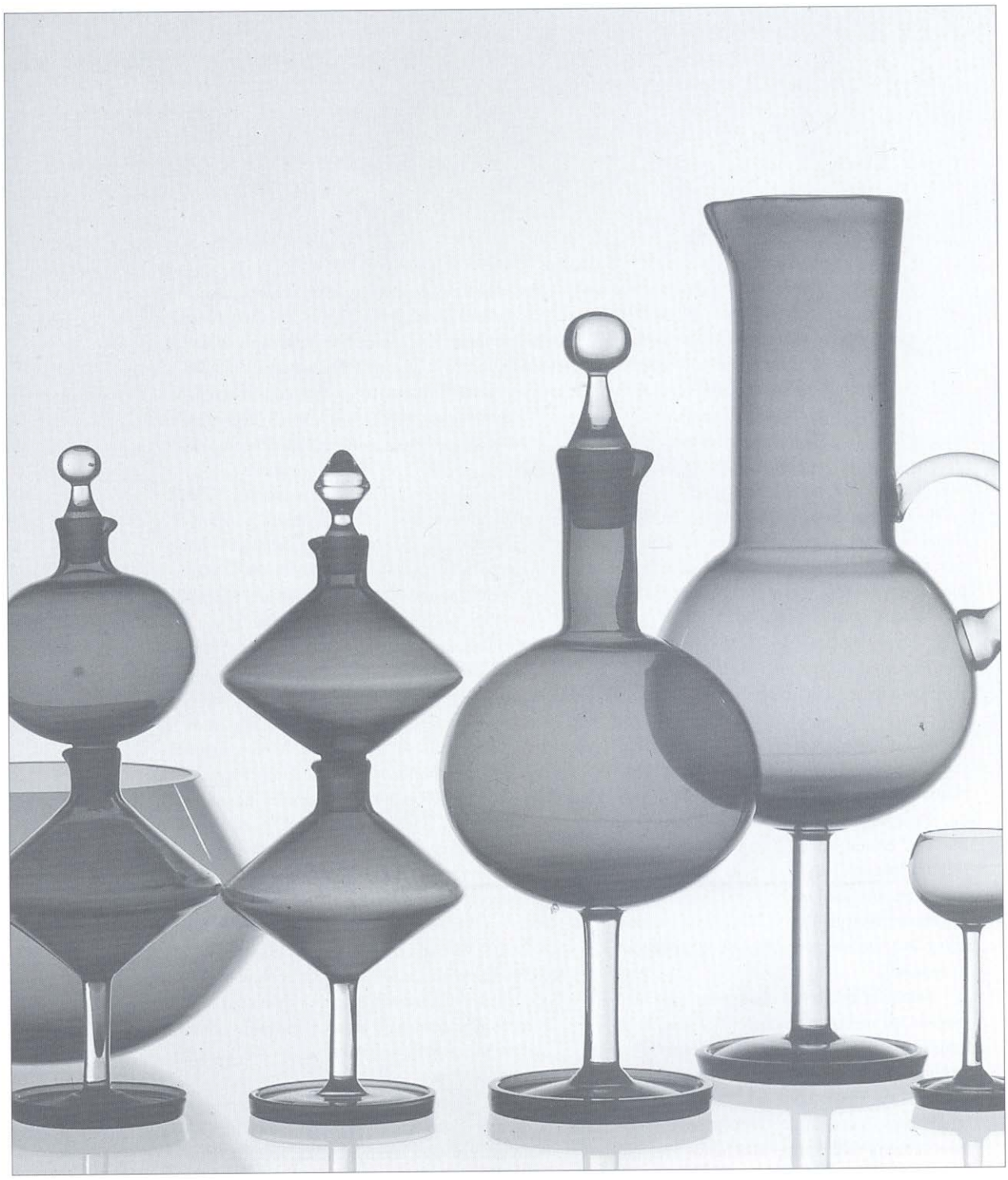
Museon näyttelytoiminta jakautuu kolmeen osaan. Museon omat näyttelyt vaativat laajaa, usein vuosia kestävää taustatutkimusta. Koska museon kävijämäärät ovat suurimmillaan kesäkautena, kesänäyttely on vuoden päänäyttely. Se toteutetaan useimmiten museon omana työnä, sillä kesän kävijöistä suuri osa on turisteja, jotka aiheellisesti odottavat näkevänsä museossa ennen kaikkea suomalaista lasia. Omia näyttelyitä ovat olleet niin monet eri tehtaiden merkkivuosiin liittyneet näyttelyt kuten Riihimäen Lasi Oy:n 75-vuotisnäyttely vuonna 1985 kuin monet taiteilijamonografiatkin, mm. Gunnel Nyman -näyttely vuonna 1987.

Toisen suuren osuuden muodostavat ne näyttelyt, jotka jokin muu museo on tehnyt. Tällainen on esim. puolalaisen lasitaiteen näyttely, jonka kokoamisesta vastaa Wroc awin kansallismuseo. Aloite näyttelyn järjestämisestä on tullut Suomen lasimuseon puolelta, mutta siitä huolimatta näyttely on ulkopuolisen järjestämä.

Kolmannen osuuden muodostavat yhteistoiminnassa jonkin muun järjestäjän kanssa syntyneet näyttelyt. Tällainen oli viime kesän erikoisnäyttely, joka esitteli Nanny Stillin muotoilua. Koska kyseessä on valtaosaltaan suomalainen aineisto, on tämänkin näyttelyn tekemisestä päävastuun kantanut Suomen lasimuseo. Näyttely on kuitenkin syntynyt belgialaisen Charleroin lasimuseon aloitteesta. Näyttelyiden luettelojen pääasiallinen tekstisisältö on sama, mutta kuvituksella ja muilla yksityiskohdilla on korostettu sitä, että Charleroissa esiteltiin yleisölle melko tuntematon taiteilija, kun taas Suomessa yleisö tuntee huomattavasti paremmin niin taiteilijan kuin hänen laajan tuotantonsakin. Koska Nanny Stillin esineitä kerätään paljon, kaipaavat keräilijät myös tarkkoja tietoja eri malleista. Suomalainen painos sisältääkin luettelon Nanny Stillin Riihimäen Lasi Oy:lle vuosina 1949-1976 suunnittelemasta sarjatuotannosta.

Nanny Still -näyttely on esimerkki niistä monista Suomen lasimuseon näyttelyistä, joilla kansallisen merkityksen lisäksi on aivan erityistä paikallistakin merkitystä. Riihimäen kaupungin identiteetti lasin kaupunkina on nykyisin pääasiassa Suomen lasimuseon varassa. Seuraava erikoisnäyttely, joka aivan erityisesti sivuaa myös Riihimäen vaiheita, järjestetään yhteistyössä Lahden kaupunginmuseon kanssa syksyllä 1997. Näyttely kertoo kaiken ikkunalasista. Tällaisten näyttelyiden taustatutkimus kestää vuosia. Tutkimustyössä on arvaamattoman merkittävää, että mitä moninaisimpiin lasialan kysymyksiin löytyy asiantuntija-apu omalta paikkakunnalta.

Vaikka näyttelytoiminta on julkisin osuus

Nanny Still, Harlekiini, Riihimäen Lasi Oy 1958. Kuva Suomen lasimuseo.

museon toiminnasta, on syytä pitää koko ajan mielessä, että museo ennen kaikkea kerää tietoa lasista - ei vain esineitä vaan myös valokuvia, arkistoaineistoa, työkaluja jne. Kaikki tämä aineisto vaatii myös luetteloinnin ja säilytyksen. Museon kokoelmat muodostavat pohjan kaikelle toiminnalle. Siksi on erittäin tärkeää, että niin henkilökuntaa kuin määrärahojakin riittää myös museon perustehtävien hoitamiseen.

Keräilijän elämäntyö
- Riihimäen taidemuseo

TIMO SIMANAINEN

Riihimäen taidemuseo perustettiin Pentti Wähäjärven Riihimäen kaupungille vuonna 1993 tekemän taidelahjoituksen seurauksena. Pentti Wähäjärvi on hyvin tunnettu helsinkiläinen taide- ja antiikkikauppias, ja hänen Riihimäen kaupungille lahjoittamansa taideteokset ovat pääosiltaan 1800- ja 1900-luvuilta. Kokoelmassa on myös skandinaavista maalaustaidetta 1700-luvulta lähtien sekä keskieurooppalaista grafiikkaa lähinnä 1950 - 1970-luvuilta.

Wähäjärven taidekokoelma on yhden henkilön muodostama. Hänen pitkä uransa alkoi jo 1930-luvun alussa, ja Riihimäen taidemuseon lyhyen historian juuret ovat syvällä Pentti Wähäjärven menneessä ja nykyisessä toiminnassa. Taide on hänelle "virvoittavaa vettä" ymmärrettynä ylevimmällä tavalla: taide on elämän välttämätön ehto.

Riihimäelle Pentti Wähäjärvi saapui vuonna 1917 hänen isänsä Johan Evert Wähäjärven tullessa kaupunkiin tekemään sähköurakointia Paloheimolle, joka oli tuolloin paikkakunnan toinen suuryritys. Pentti Wähäjärvi on muistellut lämpimästi poikavuosiensa tapahtumia Riihimäellä.

Pentti Wähäjärven aloittaessa uraansa Helsingissä oli useita taidekauppiaita. Gösta Stenmanin taidesalonki aloitti toimintansa jo vuonna 1913 ja Stenmanin taidepalatsi avattiin vuonna 1919. Leonard Bäcksbackalla oli taidesalonki vuodesta 1917 lähtien. Muita huomattavia taidekauppiaita olivat Ivar Hörhammer ja Sven Strindberg. Bäcksbacka, Stenman, Hörhammer ja Strindberg saivat myöhemmin seuraajia kuten esim. Pentti Wähäjärven. Taidekauppiaille riitti markkinoita.

Taidekaupan luonne oli suureksi osaksi kokoelmien muodostamista. Taidekauppias oli ennemminkin keräilijä kuin vain ammattimainen välittäjä. Kauppiaat hoitivat myös näyttelytoimintaa - tietenkin omien intressiensä mukaisesti. Ivar Hörhammer piti lukuisia näyttelyitä Magnus Enckellistä Berndt Lindholmiin. Stenman oli kaiken lisäksi monen taiteilijan mesenaatti. Stenmanin pitkäaikainen tavoite oli perustaa taidemuseo, mutta tavoite jäi toteutumatta hänen muuttaessaan Ruotsiin vuonna 1927. Leonard Bäcksbackan kokoelma, yli 400 taideteosta, siirtyi lahjoituksella Helsingin kaupungille vuonna 1976. Kokoelmaa varten rakennettiin uusi taidemuseo Meilahteen.

Sodan jälkeen huutokaupoista tuli Wähäjärvelle tärkeä toiminta-alue. Niitä hän piti niin Helsingissä kuin muuallakin Suomessa. Sodanaikaiset ja -jälkeiset vuodet olivat otolliset taidekaupalle. Sotavuosina kokoelmat oli viety turvaan Ruotsiin ja sieltä ne tuotiin rauhan tultua takaisin Suomeen.

Helsingin lisäksi Wähäjärven kauppa-alueena oli Tukholma, jossa liikkui myös suomalaista, tanskalaista, norjalaista ja keskieurooppalaista taidetta sekä antiikkia. Myös posliini, lasi ja hopea kuuluivat hänen kauppaansa.

Kun taidekauppias mieltyy hankkimiinsa taideteoksiin Wähäjärven tavoin, ei hän enää mitenkään voi luovuttaa niitä uusille ostajille. Niin ovat Pentti Wähäjärven taidekokoelmat syntyneet. Hänen liikkeessään riippui seinällä kauan Tyko Sallisen Jytkyt-maalaus, jonka Pentti Wähäjärvi oli ostanut arkkitehti Sigurd Frosterukselta. Ei sitä sieltä kukaan voinut ostaa. Se oli vain näytillä! Tämä Jytkyt on merkitty vuotta aiemmin maalatuksi kuin valtion taidemuseon Jytkyt. Taulu on nyt Riihimäen taidemuseossa.

Kun taidekokoelma tuli Riihimäen kaupunkiin, tuntui varmaan joistakuista siltä, kuin salama olisi iskenyt avokallioon. Pikku hiljaa kävi selville, että kaupunkiin oli perustettava taidemuseo, koska Wähäjärven kokoelmassa oli kyllin näytettävää. Perustamispäätök sen jälkeen taidemuseon rakentaminen käynnistyi ripeästi.

Taidemuseo päätettiin rakentaa Marjatta ja Martti Jaatisen suunnittelemaan, vuonna 1963 valmistuneeseen virastotaloon. Samat arkkitehdit sekä heidän poikansa Mikko Jaatinen muuttivat entiset postin tilat taidemuseoksi. Vanhat pintamateriaalit purettiin betoniin asti. Vanhasta jäi näkyviin vain lyhyt tiili-

Tyko Sallinen (1879 - 1955), Kuoropoikia (1922). Kuva Riihimäen taidemuseo.

seinän pätkä, josta voi nähdä Paloheimon tiilitehtaan 1960-luvun uutuustuotteen - tummanpunaiseksi poltetun tiilen.

Filosofisesti ajateltuna Riihimäen Taidemuseon "synnyn" perimmäinen syy on Pentti Wähäjärven suuren ja arvokkaan elämäntyön "jatkaminen". Kasvatuksellinen tehtävä on tietenkin hyvin keskeinen. Riihimäkeläisille, jotka saivat oman taidemuseonsa vuonna 1995, tarjotaan nyt entistä paremmat mahdollisuudet perehtyä taidemaailmaan.

Sotilasviestintää
- Valtakunnallinen viestimuseo

SEPPO URO

Riihimäen varuskunnassa sijaitsee valtakunnallinen viestimuseo, jossa on näytteillä maamme laajin sotilasviestitoimintaa esittelevä kokoelma. Perusnäyttely käsittää noin tuhat viestintään liittyvää esinettä. Museo toimii varuskunnan takakasarmialueella alun perin upseerikerhoksi vuonna 1913 valmistuneessa rakennuksessa.

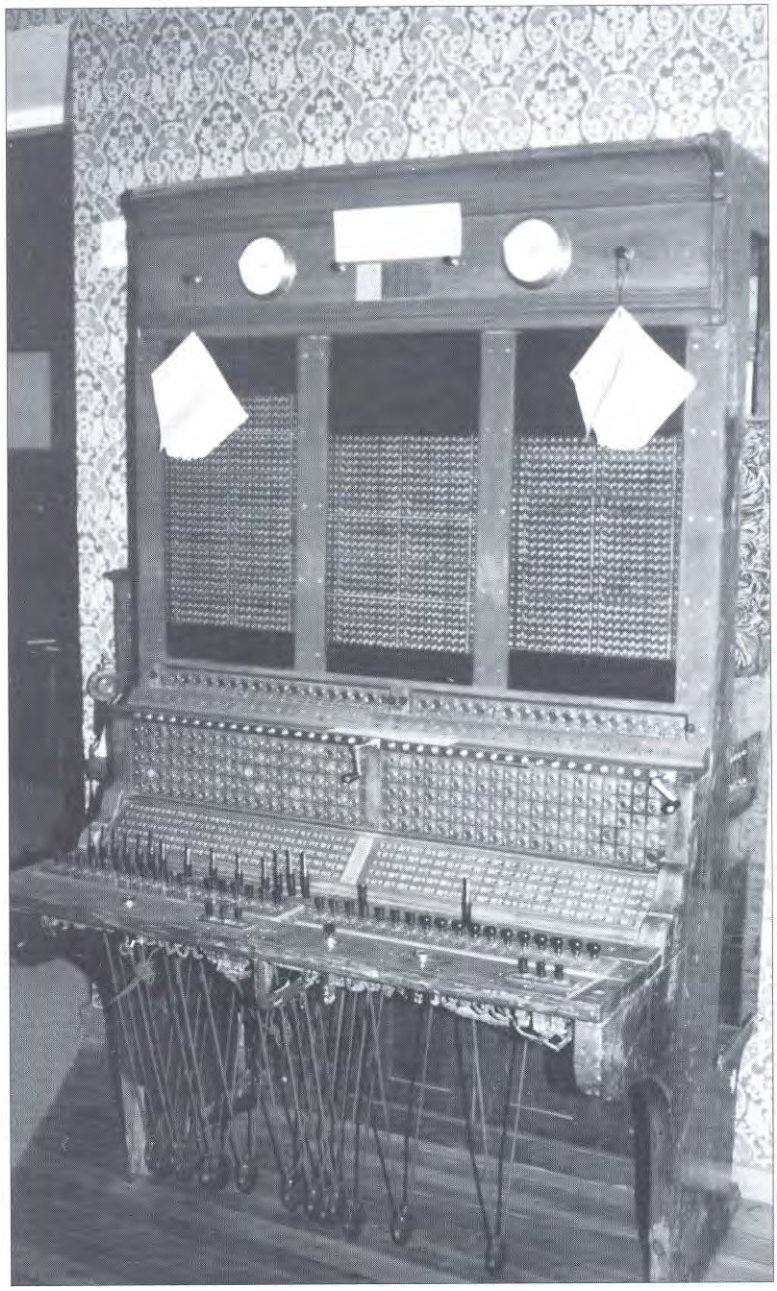
Ajatus viestimuseon perustamisesta syntyi jo viime sotien aikana, mistä lähtien materiaalia on koottu ensin puolustusvoimien viestivarikolle Lylyyn ja 1950-luvun lopulta alkaen Viestirykmenttiin Riihimäelle. Museorakennuksen puuttuessa aineistoa oli aluksi näytteillä tilapäistiloissa ja mm. teltoissa erilaisten tapahtumien yhteydessä.

Vuonna 1963 museohanketta ryhtyi ajamaan Viestikilta ry, ja 1970-luvun alussa kilta sai käyttöönsä nykyisen museorakennuksen. Museon kehittämistä ryhtyivät tuolloin valmistelemaan majuri Matti Juusti ja teknikkoyliluutnantti Olavi Havia. Viimemainittu toimii edelleen museon hoitajana. Pääosin talkootyöllä ja paikallisten yritysten tuella rakennus kunnostettiin museokäyttöön siten, että ensimmäiset osat voitiin avata yleisölle toukokuussa 1974. Ensimmäinen perusnäyttely käsitti yhden n. 100 m²:n huoneen ja 63 esinettä. Nykyisin museota ylläpitää Viestikiltojen liitto ry, tilaa on käytettävissä n. 600 m² ja vuosittain järjestetään myös vaihtuvia näyttelyitä.

Viestimuseossa on mahdollista tutustua viestinnän kehitykseen aina vainovalkeista ja 1600-luvun postitorvista lähes tämän päivän viestivälineisiin saakka. Kuvien ja laitteiden avulla esitellään mm. lennättimen, puhelimen ja radion keksiminen sekä niiden käyttö niin

Entinen tsaarin armeijan 10. Suomenmaalaisen Tarkk'ampujarykmentin upseerikerho, nykyinen viestimuseo Piirros Kalevi Antila 1993.

Talvisodan aikainen päämajan puhelinkeskus Mikkelin Keskuskansakoulun kellarissa. Kuva valtakunnallisen viestimuseon kokoelmat.

sotilasviestitoiminnassa kuin yleisessäkin tietoliikenteessä. Kiinnostavia tutustumiskohteita ovat mm. kirjekyyhkyjen käyttö viestinviejinä, kaukopartiomiesten käyttämät maineikkaat Kyynel-radiot, jatkosodan aikainen miinanlaukaisujärjestelmä, joka tunnetaan yleisradiossa yhtäjaksoisesti soitetusta Säkkijärven polkasta, saksalaisten huippusalainen Enigma-salakirjoituskone, suomalaisen radioteollisuuden tuotteet 1940-luvulta, monet ylipäällikkö Mannerheimiin liittyvät välineet jne.

Tuoreimpana hankintanaan museo on äskettäin saanut haltuunsa yhden kokonaisen sodanaikaisen pataljoonan viestivälineistön, joka on ollut kymmeniä vuosia maahan kätkettynä. Ns. asekätkennän yhteydessä sodan jälkeen varauduttiin siis myös johtamistoimintaan. Museossa on nähtävissä lähes kaikki sellainen viestimateriaali, jota puolustusvoimien viestijoukko-osastoilla on ollut koulutuskäytössään 1920-luvulta lähtien. Myös viestiaselajin muuta historiaa kuvataan sadoilla valokuvilla ja perinne-esineillä. Aselajin vapaaehtoista järjestötoimintaa esitellään Viestikiltojen liiton ja Viestiupseeriyhdistys ry:n omilla osastoilla. Omana osastonaan on pieni viestikorjaamo sekä huomattava määrä työvälineitä ja mittalaitteita. Museo käsittää myös laajan arkiston, jota mm. alan opiskelijat voivat tutkimuksissaan hyödyntää.

Museossa toimii myös oma radioamatööriasema OI3SVM, jota Viestikiltojen liitto ry ja Riihimäen Kolmoset ry yhteisesti ylläpitävät. Asemalla on nähtävillä tunnettujen amatöörien itse rakentamia historiallisia radiolähettimiä ja muuta materiaalia. Todisteeksi ylläpidetystä yhteydestä asema lähettää QSL-kortin, joka harvinaisuutensa vuoksi on haluttu muisto viestimuseosta. Museosta on myös saatavana viestialan kirjallisuutta.

Kilometripylväät, matka menneisyyteen

JOUNI RASIMUS

Ensimmäiset välimatkapylväät ilmaantuivat Suomen maanteiden varsille 1600-luvulla. Vuoden 1649 kestikievariasetuksen mukaan yleisille teille piti jokaisen täyden peninkulman kohdalle asettaa kivi tai muu merkki.

Tuolloin pylväiden tehtävä liittyi mm. postinkulkuun, sillä postimaksu määräytyi postin kulkeman matkan perusteella.

1800-luvun alkupuolella Suomen mittayksiköksi tuli ns. suomenvirsta eli kymmenesosa vanhasta Ruotsin vallan aikaisesta peninkulmasta (1068,8 metriä). Se oli noin kaksi metriä pidempi kuin venäläinen virsta. Samalla vuosisadalla vanhojen hautakiviä muistuttaneiden virstanpylväiden rinnalle tulivat puiset pylväät, jotka ilmoittivat etäisyydet risteyspaikkoihin ja lähimpiin kestikievareihin. Niissä oli punaiseksi maalatun varren päässä valkoinen numerolevy, johon oli mustalla maalattu numerot.

Vuonna 1888 Suomessa siirryttiin metrijärjestelmään. Muutoksen takia välimatkapylväät piti yleisillä teillä sijoittaa virstan välimatkan sijasta kilometrin eli ns. metrisen virstan päähän toisistaan. Samaan aikaan otettiin käyttöön neliömäiset suippokärkiset kivipylväät.

Suomen itsenäistyttyä vuonna 1917 maamme maantieverkon pituus oli hieman vajaat 30 000 kilometriä. Tuolloin kaikki Suomen maantiet oli varustettu kilometripylväin. Itsenäisyyden aikana pylväiden ulkonäköä muutettiin useaan otteeseen ja pylväiden mittasuhteista, maalauksista ja perustusten tekemisestä annettiin lukuisia ohjeita.

1920-luvulla tulivat ensin nykyisiä vanhoja pylväitä muistuttavat mutta kapeammat pylväät. Niissä oli kiveen hakattu valkoiseksi maalattu pohja, johon oli mustalla maalattu numerot ja nuolet molempiin suuntiin. Myöhemmin 1920-luvulla annettu ohje toi maanteille metallipylväitä edeltäneet puupylväät. Niissä oli tummanpunainen varsi ja päässä valkoinen laatta, jossa oli mustat kilometrinumerot. Tällaisia pylväitä asennettiin aina 1930-luvun lopulle saakka, ja niitä saattoi nähdä Suomen maanteillä vielä 1960-luvullakin.

1930-luvulla annetut ohjeet muuttivat kivipylväät aiempaa leveämmiksi. Vuonna 1938 valtateiden kivipylväisiin tuli punainen ja kan-

Maantietä Arolammin ja Erkylän välillä noin kilometri rautatien itäpuolella. Viereisen kuvan esittämä kilometripylväs sijaitsee metsän reunassa. Kuva Timo Salminen 20.5.1996.

tateiden pylväisiin sininen ympyrä, johon tien numero maalattiin valkoisella. Vuodelta 1938 on peräisin metallinen pylväsmalli, jonka käyttö yleistyi sodan jälkeen. Malli eroaa sitä edeltävästä puupylväästä siten, ettei varsi ole punainen vaan musta. Vuonna 1963 kivipylväiden valmistus kiellettiin niiden kömpelyyden ja kalleuden takia. Samaan aikaan annettiin suositus rautapylväiden käytöstä.

Kilometripylväs 12/10 km. Kuva Timo Salminen 20.5.1996.

Vuonna 1970 tielaitos päätti luopua kilometripylväiden asettamisesta. Yhtenä syynä pylväistä luopumiseen oli järjestelmän kalleus; aina kun teitä oiotaan tai uusia liittymiä rakennetaan, etäisyydet muuttuvat ja koko järjestelmä menee sekaisin.

Pylväitä ei ole järjestelmällisesti kerätty pois, mutta niitä on jouduttu poistamaan teiden levennysten ja uusien liittymien alta. Uusille teille niitä ei ole asetettu lainkaan. Vanhoja kivipylväitä on muun muassa murskattu teiden perustuksiin.

Riihimäellä kulkija voi löytää vanhoja kivipylväitä vanhan Herajoentien varrelta tai Arolammilta Erkylän kautta Hausjärvelle matkatessaan. Jokainen voi kohdatessaan kallistuneen tai kaatuneen pylvään pystyttää tai oikaista sen. Kilometripylvään nostaminen pystyyn on merkittävää kotiseutuhistoriallisen kulttuurin vaalimista. Lisäksi pystyyn nostettu pylväs tuottaa iloa silmälle.

Kaikki pylväät ovat valtion omaisuutta, ja vanhimpia suojaa muinaismuistolaki. 200 - 300 vuoden kuluttua kilometripylväät ovat entistä harvinaisempia, ja silloin uudetkin pylväät ovat muinaisjäännöksiä kuten vanhat nyt. Siksi haastankin kaikki riihimäkeläiset kotiseututalkoisiin etsimään kilometripylväitä, nostamaan kaatuneita pystyyn ja suojelemaan näin kotiseutuhistoriaa.

Taustatietojen lähde: Horppu, Teija, Enää ei lasketa kilometripylväitä. Etelä-Suomen Sanomat 12.11.1995.

Jospa alkaisimme yhdessä valmistella Riihimäen historia kakkosta

Riihimäen historia I ilmestyi 17 vuotta sitten. Kirja ulottuu periaatteessa kauppalakauden loppuun eli vuoteen 1960. Nyt olisi aika käynnistää jatko-osan valmistelu. Riihimäki-Seura haluaakin herätellä kaupunkilaisia kirjoittamaan muistelmia kotipaikkansa arkielämästä ja miksei juhlistakin etenkin 1950 - 1990-luvuilla. Varhaisempienkin vuosikymmenten muistelukset ovat toki tervetulleita. Muistelmia käytettäisiin Riihimäen historia II:n aineistona, ja ainakin osa niistä voitaisiin julkaista sellaisenaankin.

Jos uusi historiankirjamme päättyisi esim. vuoteen 1995, olisi aikaväli n. 35 vuotta. Se on jo melkoinen jakso kaupunkimme vaiheissa. Muutoksia on tapahtunut asuinympäristössä, rakennuskannassa, kauppatoimessa, koululaitoksessa, työpaikoilla ja niiden ulkopuolella. Ihmiset ovat vaihtuneet, kulttuurikohteita on tullut lisää jne. jne. Näistä ja monista muista ilmiöistä koostuu vähitellen Riihimäen historia II.

Elämme visuaalisuuden aikaa. Yksi kuva puhuu enemmän kuin sata vai oliko se tuhat sanaa, on sanonta, joka pitänee erityisen hyvin paikkansa nykyriihimäkeläisen elämässä. Niinpä omiin kertomuksiin olisi hyvä saada myös kuvia - niin kameralla otettuja kuin piirrettyjäkin. Kuvaamisen arvoisista kohteista kannattaa aina myös antaa vihjeitä, jollei itse pääse kuvaa ottamaan. Kyllä kuvaajia aina löytyy.

Tekstisi voit toimittaa Riihimäki-Seuralle. Merkitse kirjoituksesi yhteyteen myös nimesi ja tiedot, joiden avulla voimme Sinut saavuttaa. Palkkioita emme seuran puolesta takaa, mutta kunniaa ja mainetta senkin edestä. Siis kirjoittamaan.

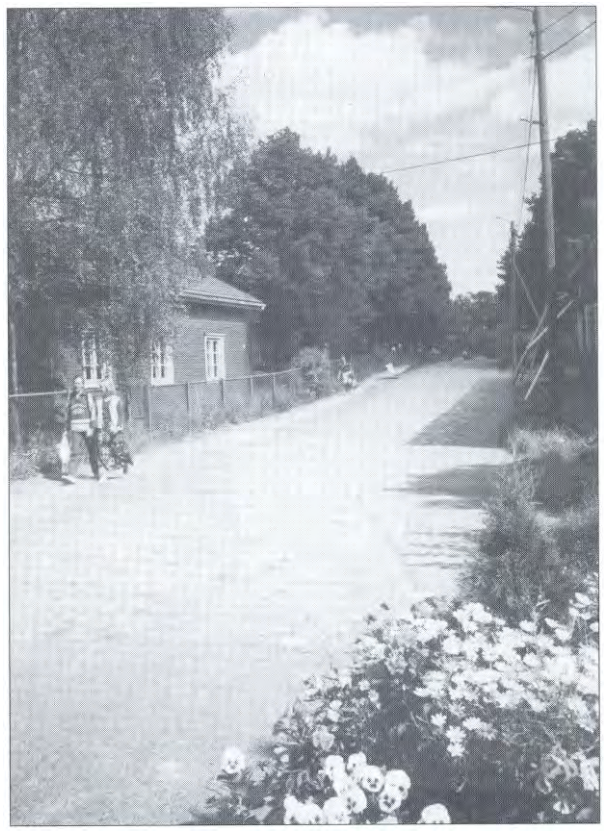
Milloin Riihimäen historia II ilmestyy? Tässä vaiheessa tuohon kysymykseen on mahdotonta vastata. Olisikohan mahdollista, että muistelmat toimitettaisiin Riihimäki-Seuralle vuoden 1997 Riihimäki-päivään mennessä. Sen jälkeen on aika ryhtyä toden teolla suunnittelemaan jatkotoimia.

Meidän kirkkomme. Kuva Valpuri Väyrynen-Larsen 1995

Talo rautatieaseman luota. Kuva Irja Okkolin 1995.

Kylätie on hiljainen. Kuva Jouni Rasimus 1995

Hyttikorttelista. Kuva Matti Kosola 1995.

Hyttikorttelista. Kuva Matti Kosola 1995.

Riihimäki-Seura ry kiittää kaikkia tukijoitaan!

Mennyttä ja tulevaa
Riihimäki-Seuran julkaisu n:o 8

Toimitus
Timo Salminen (vast.)
Tuulikki Huotari
Eero Kivinen
Kalevi Penttilä
Urpu-Kaarina Yli-Laurila

ISSN 0782-7539

Taitto ja paino
OffsetKolmio Ky, Hämeenlinna 1996

Etukannen kuva
Oy Teka Ab:n tehdasrakennus kuvattuna
Koulukadun puolelta 1930-luvulla.
Rakennus purettiin 1970-luvun alussa.
Kuva Timo Salmisen kokoelmat.

Takakannen kuva
Gunnar Finne (1886-1952),
Aamuvoimistelu (1944).
Kuva Riihimäen taidemuseo.

